

Nemzeti Adatvédelmi és
Információszabadság Hatóság

KULCS A NET VILÁGÁHOZ!

A NAIH tanulmánya
a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról

2013

KULCS A NET VILÁGÁHOZ!

A NAIH tanulmánya
a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról

(a gyermekek (jog)tudatos internethasználatának elősegítése az alapjogi jogvédelem eszközeivel)

2013

A vizsgálat célja:

A gyermekek internethasználatához kötődő veszélyekre való figyelemfelhívás, a jövő kihívásainak azonosítása, a tudatos internethasználat és joggyakorlás elősegítése az elméleti és gyakorlati kutatások eredményeinek felhasználásával.

A tanulmánykötet létrehozásában közreműködtek:

ÁRVAY VIKTOR (NAIH)

BELSŐ NÓRA (PSZICHIÁTER SZAKORVOS)

KOZMA LAURA (NAIH)

LUX ÁGNES (AJBH)

MÁRKUS PETRA (NAIH)

MÁTYÁSFALVI ATTILA (NAIH)

REMÉNYINÉ CSEKEŐ BORBÁLA (KÉK VONAL GYERMEKKRÍZIS ALAPÍTVÁNY)

SÁRKÖZI GABRIELLA (OKTATÁSI MEDIÁTOR)

SOMFALVI DÁNIEL (NAIH)

SOMOGYVÁRI KATALIN (NAIH)

SZIKLAY JÚLIA (NAIH)

TORDAI ZSÓFIA (NAIH)

Szerkesztette:

SZIKLAY JÚLIA

TARTALOM:

1. Bevezető	1
2. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) bemutatása	3
3. Adatvédelmi hatósági, ombudsmani és rendőrségi jogesetek	4
4. Az internet pozitívumai	15
5. A gyermekek jogai online környezetben	17
6. Kiemelt kérdések	25
A. Életkor és érettség	25
B. Anonimitás – maszkkal könnyebb?	29
C. Személyiségtorzulás	30
D. Közösségi terek – ismeretlen ismerősök?	36
E. Káros tartalmak	40
F. A jövő várható fejlődési irányai	43
7. Problématérkép – online devianciák	47
a. Az internetes zaklatás (cyberbullying)	48
b. Internetes kibeszélés (mém)	50
c. Provokáló hozzászólás (troll)	51
d. Erotikus képek küldözgetése (sexting)	52
e. Az internetes pedofília	53
f. Online behálózás (grooming)	54
g. Online játékok	55
h. Személyes adattal való egyéb visszaélések	59
8. Jó gyakorlatok (adatvédelmi hatóságok, ombudsmanok)	62
a. Portugália	62
b. Írország	63
c. Skócia	64
d. Norvégia	65
e. Újzéland	66
f. Kanada	67
g. USA	68
h. Unió gyakorlat	71
9. Hova fordulhatok? Magyar társhatóságok, szervezetek felsorolása	76
10. Magyar „recept”	79
11. Online kisszótár- internetes kifejezések magyarázata	82
+ Függelék (gyerekeknek)	86

1. BEVEZETŐ

„Az internet nem jó és nem rossz – csupán jellemző. Tükör. Úgy tűnik, ami ennek révén keletkezik, nem radikálisan új. A hálólét örökli a társadalmi lét megannyi nyúgát és nyavalyáját.” (Dr. Ropolyi László)¹

A számítástechnika, az internet, a telekommunikáció gyors fejlődése az elmúlt évtizedekben az élet szinte minden területén gyökeres változásokat indított el a világban. Az információs társadalom jelenségeinek alapja az információ szinte korlátlan bősége és terjedése. *„A jelenlegi technológiai forradalmat nem a tudás és az információ központi szerepe jellemzi, hanem a tudás és az információ alkalmazása további tudás és újabb információ feloldozó és kommunikációs készülékek létrehozására!².”* írja Manuel Castells a hálózati társadalomról, amibe gyermekeink már beleszülettek, és ami a természetes kommunikációs közeget jelenti számukra.

A rendelkezésre álló kutatási adatok (pl. European Values Study, 2008³) túlbecsülése nélkül is megállapítható, hogy a világhálón kommunikáló és szocializálódó ember – már csak az információk mennyisége okán is – általában érdeklődőbb, „kíváncsibb”, az újdonságok iránt nyitottabb, ugyanakkor kevésbé óvatos, mint az internetet nem használó embertársai. A főleg gyermekekre koncentráló nemzetközi kutatások⁴ eredményei arra is figyelmeztetnek, hogy internetezőknél nagy az ún. kettős morál kialakulásának veszélye – a gyakori internetezők online normái megengedőbbek, kevésbé szigorúak, mint az offline világban ugyanazon személy által elismert szabályok – ez megnyilvánul a rendszeres, jogellenes szoftver-letöltésekben, a durva chat-stílusban, a mások becsületébe gázoló kommentekben, vagy akár az online zaklatásokban, a közösségi „háló-társak” személyes adataival való visszaélésekben.⁵

¹ ROPOLYI LÁSZLÓ: Internet-használat és hálólét-konstrukció, in.: *Információs Társadalom*, VI(4), 39-46, 2006

² CASTELLS, MANUEL: A hálózati társadalom kialakulása, Gondolat-Infonia, 2005, 68.o.

³ CSEPELI GYÖRGY-PRASZÁK GERGŐ: Internetezők az értékek vonzásában in.: Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei, szerk.: Rosta Gergely-Tomka Miklós, OCIPE Magyarország-Faludi Ferenc Akadémia, Bp., 2010, 187-204.o.

⁴ Például ISABELLE MICHELET: Our Children at Risk Online: The Example of Thailand., ECPAT International Bangkok, 2003

⁵ *„a gyakran, hosszú ideig internetező gyerekekből hiányzik az empátia és az arcról olvasás képessége, nem tudják érzékelni az olyan finom jelzéseket, amelyeket az ember nem verbálisan vagy írásban közöl és ez sok konfliktus alapja az offline kommunikáció során.”* in.: PARTI KATALIN-VIRÁG GYÖRGY: A szájbergerek és a bicikli. A kelet-európai gyerekek nethasználatának specifikumai, Kriminológiai tanulmányok 48., OKRIO Bp., 2011, 43.o.

Az új kultúra új viselkedésformákat alakít ki, amiket nekünk, felnőtteknek meg kell ismernünk, értenünk és az ebből fakadó esetleges veszélyekre fel kell tudnunk készíteni a következő generációt⁶ is. A gyermekekre leselkedő online veszéllyel szerencsére nagyon sok program, kampány és szervezet foglalkozik Magyarországon is.

A jelen vizsgálat célja, hogy alapjogi – elsősorban adatvédelmi – szempontokkal járuljon hozzá a téma megfelelő és korszerű feldolgozásához és szándékaink szerint az elemzéseken túl gyakorlati eszközökkel is segítse a gyermekek online kultúrájának minőségi javítását. A közoktatásért felelős minisztérium támogatásával akár iskolai foglalkozásokon is sor kerülhet a tanulmány bemutatására vagy a benne szereplő példák feldolgozására. A megközelítés alapja, bázisa az adatvédelem anyajoga, az emberi méltóság, ami a magyar alapjogi értelmezés szerint sérthetetlen és korlátozhatatlan. Ha az internetet használó gyermek gondolkodásába beépül ez a stabil értékrend, akkor nem tesz olyat, amivel más méltóságát bánthatja, sőt, tudatosan fellép az őt érintő vagy a környezetében előforduló bántó jelenségek ellen és ezzel kiszolgáltatottsága is jelentősen csökken.

⁶ Y generáció: az 1976 és 1995 között születettekből álló új nemzedék, melyre a technológia száguldó fejlődése hatott, a Z nemzedék a világ első globális generációja, a mai tinédzserek, akik 1995-2009 között születtek.

2. A NAIH BEMUTATÁSA

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) 2012. január 1-jén kezdte meg működését, de speciális jogvédő tevékenységét tekintve az 1995-2011 között működő adatvédelmi biztos feladatát folytatja. Az Alaptörvény értelmében és a vonatkozó törvény (Infotv.) rendelkezései szerint⁷ felelős állami szervként felügyeli a személyes adatok védelméhez (adatvédelem) és a közérdekű adatok nyilvánosságához (információszabadság) való alkotmányos jogok érvényesülését, fogadja az állampolgári panaszokat. Súlyos adatvédelmi jogsértések gyanúja esetén hatósági eljárást indíthat, melynek során határozatban elrendelheti a jogellenesen kezelt adatok zárolását, megsemmisítését, megtilthatja az adatok kezelését vagy akár tízmillió forintig terjedő bírságot is kiszabhat.

Az internet a személyes és közérdekű adatok kezelésének rendkívüli terepe, tekintettel az információk, az adatkezelések és az érintettek hihetetlenül magas számára és a korlátlan nyilvánosság erejére. A gyermekek adatainak védelme pedig kiemelt terület az adatvédők számára, hiszen itt koruknál és az ebből fakadó élettapasztalat hiányánál fogva az érintettek eleve kiszolgáltatottak, sebezhetőek és a jogsértések következményei személyiségfejlődésükre súlyosan kihathatnak. Az internettel összefüggő és gyermekeket érintő adatkezelésekre tehát az adatvédelmi hatóságnak egyértelműen sok gondot kell fordítania. A megelőzésnek, felvilágosításnak óriási a szerepe, a már megtörtént jogsértések orvoslása és az érintettek, valamint a közvélemény figyelmének felhívása pedig szintén alapfeladat.

⁷ Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény

3. ADATVÉDELMI HATÓSÁGI, OMBUDSMANI ÉS RENDŐRSÉGI JOGESETEK

Adatvédelmi hatósági jogesetek

Az adatvédelmi biztoshoz – majd 2012. január 1-től a NAIH-hoz – mindig is sok panasz érkezett internetes visszaélésekkel kapcsolatban. A sértett személy életkorának ismerete hiányában is leszögezhető, hogy a személyhez fűződő jogok sérelme – becsület és az emberi méltóság megsértése, jó hírnév rontása, képmással, hangfelvétellel való visszaélés, levéltitok, magántitok megsértése, adatkezelés és adatfeldolgozás során sérült személyhez fűződő jogok kapcsán keletkező viták – esetén a sérelmet szenvedett fél polgári peres eljárást kezdeményezhet a jogsértő személlyel szemben. Követelhető a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítása, elégtétel adása, a jogsértés abbahagyása és a jogsértő eltiltása a további ilyen cselekménytől, valamint kártérítési igény is érvényesíthető. Rágalmazás, becsületsértés, visszaélés személyes adattal bűncselekmények esetén az eljárás a nyomozó hatóságnál tett feljelentéssel indul. Ezen kívül a sértettnek jogában áll a portál üzemeltetőjénél a rá vonatkozó és személyiségi jogait sértő hozzászólások, tartalmak eltávolítását kérni.

A legtöbb panasz tárgya, hogy a közösségi portálokon publikált személyes adatokat, fényképeket harmadik személyek más célokra használják fel. A személyes adatok jogellenes felhasználását jelenti, ha a honlapon egy másik személy nevében, annak tudta, és beleegyezése nélkül történik a regisztráció. Ugyanez a helyzet a gyalázkodó profilok esetében.

A NAIH álláspontja szerint a nyilvánosság a közösségi portál logikai felépítése szerint zárt körben értelmezhető. A regisztrált tagokon kívül álló személyek vagy szervezetek csak egy regisztrált tag közreműködésével ismerhetik meg a rendszerben közzétett személyes adatokat. Ez a fajta nyilvánosság azonban nem jelenti az adatok korlátlan felhasználhatóságát, mert a portálon közzétett adatok gyűjtése, rendszerezése, kezelése minden esetben adatkezelésnek minősül. A regisztrált felhasználó a közzétett adatokat meghatározott célból kezelheti, de csak az érintett hozzájárulásával vagy törvény felhatalmazásával továbbíthatja azokat harmadik fél számára.

És most lássunk néhány konkrét ügyet az adatvédelmi biztos gyakorlatából:

- A beadványozó barátja iwiw-en található arcképét felhasználták tudta és beleegyezése nélkül egy ezoterikus kötet borítójához. Tekintve, hogy a barátjának nincs kapcsolata a könyv témájával, másrészt egyetemi tudományos fokozatának védeése előtt állva

sem szívesen adná arcát a kiadványhoz, mindenképpen sérelmes volt számára a megjelenítés. (2534/P/2009)

- Egy édesanya azért fordult az adatvédelmi biztoshoz, mert gyermekéről felterült egy fénykép a Facebook közösségi oldalra, amelynél egy becsmérő kifejezést tartalmazó címke volt látható. A szülő azt a kérdést tette fel, milyen módon távolíthatja el ezt a képet a közösségi oldalról, illetve milyen módon vonhatóak felelősségre a fényképet nyilvánosságra hozó személyek? Az adatvédelmi biztos tájékoztatta a beadványozót arról, hogy a közösségi oldalt kiszolgáló szerverek nem Magyarország területén találhatóak, így az adatvédelmi biztosnak nincs joghatósága a közösségi oldal ellen benyújtott beadványok kivizsgálására. Ugyanakkor mivel a Facebook rendelkezik központtal az Európai Unió területén (Írország-Dublin), ezért aláveti magát az európai közösségi jog joghatóságának és vonatkoznak rá azok az Európai Unió által elfogadott adatvédelmi rendelkezések, amelyek a magyarországi adatvédelmi szabályozás alapját is képezik. A gyermekről készült fénykép személyes adatnak minősül, annak közzététele tehát csak a gyermek, illetve törvényes képviselője hozzájárulásával jogszerű. A fénykép eltávolítását az érintett (illetőleg törvényes képviselője) kérheti a facebook ügyfélszolgálatától (a fénykép alatt található „fénykép jelentése” menüpontra kattintva) és a körülményektől függően polgári, illetve büntetőper indítható. (ABI-7949/2012/P)

- Egy másik szülő a középiskolás lánya néhány képét feltöltötte egy közösségi oldalra, de valaki a képeket névvel ellátva átmásolta egy nyilvános internetes portálra, ahol becsületsértő megjegyzések jelentek meg a képek mellett. Az édesanya írásban többször kérte a portál szerkesztőjét, hogy lánya összes adatát töröljék a honlapról. Az oldal üzemeltetője ezeket a leveleket is névvel-címmel megjelentette, valamint cinikus, sértő, alpári hangnemben nyilvánosan válaszolt a levélre, továbbá több olyan olvasói levelet, kommentet közölt, amelyek szintén súlyosan sértették a bejelentő egész családjának jó hírnevét. (ABI-7041/P/2010)

- A következő ügyben a panaszos egy Miss MyVIP Szépségkirálynő választás nevű versenyre nevezett a MyVIP közösségi portálon, az adatlapja mellé fényképeket is töltött fel. Egy ismerőse jelezte, hogy a www.puruttya.hu oldalon megtalálta őt pornográf képek mellett, amely rajta kívül további 9 lányt is igen rossz hírbe hozott. Az oldal főszerkesztőjéhez címzett törlési kérelmére nem érkezett válasz. (ABI-4900/2010/P)

- Egy másik panaszos 16 éves leányának fényképeit leszedték a www.myvip.com oldalról, és feltették a www.pedomaci.hu oldalra teljes nevével, lakhelyével, életkorával, telefonszámával. Fenyegető leveleket kapott és telefonon zaklatták, valamint trágár kommentárokat fűztek a képeihez. Törlési kérelmére csak annyit válaszoltak, hogy „*innen soha a büdös életbe nem fogsz lekerülni*”. (ABI-4865/2012/P)

- Egy hasonló ügyben a szülő 15 éves lánya képviselőjében írt az adatvédelmi biztosnak. Lánya közösségi oldalon szereplő személyes adatait és fényképeit feltöltötték a www.pedomaci.hu weboldalra, teljes nevével, lakóhelyével, életkorával együtt, és ízléstelen hozzászólásokat írtak hozzá. A beadványozó azért nem írt a honlap üzemeltetőjének törlési kérelmet, mert az maga buzdítja a felhasználókat törvénysértésre az alábbi módon: „*Küldj be az interneten magukat kellett 16 éves vagy annál fiatalabb csajokat! (myvip vagy iwiw adatlap címet feltétlen írd!...Ha felkerültél az oldalra, és emiatt szomorú vagy, írd nekünk, és talán levesszük a képeidet az oldalról. Mivel bunkók vagyunk, és a szép szövegből nem értünk, minél inkább mocskolódsz, annál biztosabb, hogy sikerrel jársz!*” (ABI-4841/2012/P)

- Egy másik beadványozónak az iwiw-re küldött ismeretlen személy levelet az oda feltöltött képeit tartalmazó www.puruttya.hu linkkel, amelyen az ő képei szerepeltek nevével, valamint obszcén megjegyzésekkel együtt. A beadványozó számos üzenetet kapott iwiw postaládájába a puruttya oldal látogatóitól. (ABI-1243/2010/P)

Az ismételt panaszokra tekintettel az adatvédelmi biztos 2011. február 15-én ismeretlen tettes ellen feljelentést tett a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 177/A. § (1) bekezdésébe ütköző visszaélés személyes adattal vétségének elkövetése miatt. A panaszolt oldalak a következők voltak: www.tundermacko.info, www.pedomaci.net, www.puruttya.hu, www.sunaszemle.hu, www.agyiszint.hu, www.napiszar.com (a nevek egyébként a szankciók miatt állandóan variálódnak). Ezekon a portálokon más, általában közösségi oldalakról átvett fényképeket jelentettek meg, mely a legtöbb esetben számos, a beazonosíthatóságot elősegítő adat (név, telefonszám, lakcím, közösségi portálon való fellelhetőség) nyilvánosságra hozatalával párosult.

A célhoz kötött adatkezelés az adatvédelmi törvény egyik legfontosabb alapelve, így a képmás, illetve egyéb személyes adatok engedély nélkül történő felhasználása jogellenes adatkezelésnek minősül. A nyilvános adatbázisok felhasználása esetében meghatározó, hogy az adatok közzétételének eredetileg mi volt a célja. Valamely adatállomány törvényben, vagy az érintettek rendelkezése nyomán meghatározott céltól történő nyil-

vánosságra hozatala tehát nem járhat azzal a következménnyel, hogy az információkat bármely adatkezelő az eredeti céltól eltérően felhasználhatja. (A bírói gyakorlat is ezt az értelmezést követi. A Fővárosi Ítéltábla a 2.Pf.21.792/2009/4. számú ügyben született ítéletében kifejtette, hogy egy fénykép zárt rendszerben – közösségi oldalon – való elhelyezése nem ad jogosultságot más helyen, más feltételekkel történő engedély nélküli felhasználásra, nyilvánosságra hozatalra.) Az adatvédelmi biztos az oldalakat regisztráló cégeket az általuk regisztrált honlapokon elkövetett jogsértések miatt megkereste, de az ügyvezetők nem tudták megnevezni a jogsértő tartalmak feltöltőjét. Mivel a domain valós használója nem azonos a whois nyilvántartásban feltüntetett céggel, a személyes adatokkal visszaélő személy vagy társaság felderítése nyomozást igényel. Sajnálatos módon a XIII. kerületi Rendőrkapitányság 2011. július 28-án kelt határozatában a nyomozás megszüntetéséről rendelkezett. Indokolásában kifejtette, hogy a képek, adatok gyűjtése, rendszerezése adatkezelésnek minősül, így a sérelmezett magatartás formailag tényállásszerű, jelentős érdeksérelem azonban nem állapítható meg. A Rendőrkapitányság nyomozást megszüntető határozatát az V. és XIII. kerületi Ügyészség hatályon kívül helyezte, hiszen a Rendőrkapitányság határozatának indokolása maga is rámutat, hogy a vizsgált magatartás alkalmas lehet más bűncselekmény – becsületsértés – megállapítására (azonban ez a bűncselekmény már nem közvérdra, hanem magánvérdra üldözendő).

Az adatvédelmi biztos a fenti eseteket a rendelkezésére álló ún. vizsgálati eljárásban vizsgálta. 2012. január 1-től azonban a NAIH a kötetlenebb vizsgálati eljáráson felül a jóval kötöttebb, a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény rendelkezéseit követő hatósági eljárást is indíthat, amelynek keretében a jogsértés megállapítása esetén határozatban akár százezertől tízmillió forintig terjedő bírságot is kiszabhat.

A NAIH a Generál Média Publishing Kft. adatkezelését már hatósági eljárásban vizsgálta. Ennek egyik oka, hogy próbaregisztrációk megerősítették: a www.love.hu, a www.szeretlek.hu és a www.talalka.hu társkereső weboldalakon mintegy 3500 olyan adatlap található, melyeknél a regisztrált felhasználók életkora 10-15 év közötti (és „természetesen” hiányzott a szükséges törvényes képviselői előzetes engedély, illetőleg utólagos jóváhagyás). A NAIH 2013. március 7-én kelt határozatában a társkereső honlapok üzemeltetőjét 3.000.000,- Ft adatvédelmi bírság megfizetésére kötelezte, továbbá elrendelte a jogellenesen kezelt személyes adatok törlését, (vagy a szükséges törvényes képviselői nyilatkozatok utólagos beszerzését), valamint az adatkezelési gyakorlat jogszabályoknak megfelelő átalakítását a regisztrációnál. A NAIH álláspontja szerint a közösségi hálózat-építő oldalak közül különösen a társkereső oldalak hordoznak magukban igazi kockáza-

tokat, ahogyan azt a próbaregisztrációk során tapasztaltuk is: a regisztrációt követő napokban több olyan zaklató, burkoltan, illetve kevésbé burkoltan szexuális irányultságú levél érkezett a létrehozott profil postaládájába, melyek minden kétséget kizáróan illegális, káros és életkorhoz nem illő tartalomnak minősíthetők. (NAIH-5951/2012-H)

Végül a NAIH-hoz 2013-ban is érkezett olyan beadvány, melyben a bejelentő előadta, hogy az egyik legnépszerűbb közösségi oldalra férje – aki annak nem tagja – fényképét egy számukra ismeretlen felhasználó feltöltötte, azt profilképként is beállította, ezt követően a panaszost ismerősnek jelölte és azóta is zaklatja őket (NAIH-1001/2013-V).

Ombudsmeni jogesetek

Magyarországon 1995 óta létezik ombudsmeni intézmény, országgyűlési biztos, akit 2012. január 1-től az EU szóhasználata alapján az alapvető jogok biztosának neveznek. Az Országgyűlés az alapjogok védelme érdekében választja meg az alapvető jogok biztosát, aki független intézményként csak az őt hat évre megválasztó Országgyűlésnek felelős és ennek értelmében tevékenységéről évente parlamenti beszámolót készít. Az ombudsman legfőbb feladata, hogy az alapjogokkal kapcsolatos visszaállásokat panaszok alapján, avagy hivatalból indított eljárással vizsgálja, és orvoslásuk érdekében ajánlásokat tegyen, intézkedéseket kezdeményezzen hatóságokkal szemben (leszámítva a parlament, a bíróságok, az AB és az ügyészség tevékenységét, illetve az 1989. október 23. előtti jogsértéseket).

Önálló gyermekjogi ombudsman híján, Magyarországon az alapvető jogok biztosa látja el a gyermekjogok védelmének feladatát, amely területnek a biztos kiemelt figyelmet szentel a hatáskörét meghatározó törvény⁸ alapján. Minden évben speciális projektben végez ezen jogterülethez kapcsolódó tematikus vizsgálatsorozatot (2008: gyermeki jogok tudatosítása, 2009: gyermekek elleni erőszak – kiemelten az iskolai erőszak, 2010: a család és a családpótló intézmények szerepe, 2011: a gyermekek legszélesebb értelemben vett testi-lelki egészséghez való joga; 2012: gyermekközpontú igazságszolgáltatás). A hagyományos ombudsmeni eszköztár (panaszkezelés, hivatalból indított vizsgálatok) mellett, a proaktív jogvédelem is nagyobb szerepet kap a gyermekjogi munkában. 2008 óta működik önálló gyermekjogi honlap (www.gyermekjogok.ajbh.hu), 2011 óta pedig Facebook oldal (www.facebook.com/Gyermekjogok) is.

⁸ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény

- 2011 januárjában az ombudsman gyermekjogi oldalára jelentkezett be az a panaszos, aki sérelmezte, hogy gyermekkorú felhasználóknak is továbbít az egyik levelezőrendszer (freemail) pénisznagyobbításra vonatkozó reklámot tartalmazó kéretlen elektronikus levelet (spam). Szerinte nem fogadható el az a védekezés, hogy a felhasználók életkorát a regisztrálásukkor megadott adatok alapján kezelik, hiszen az ott megadott információk hitelességét nem ellenőrizték, sőt, jogi értelemben az ott megadottak nem is tekinthetők nyilatkozatnak. Ellenben bűncselekmény, a gyermekjogok tömeges megsértése, ha e reklámok szórása ilyen adatokon alapul. Hatásköri korlátai miatt az ombudsman vizsgálatot nem tudott indítani, de a panaszos levelét megküldte a Magyar Tartalomipari Szövetségnek (MATISZ) és a Magyar Reklámszövetségnek is. A MATISZ elnöke válaszában vázolta, hogy 2002-2003 között az USA-ban és Európában is életbe léptek a spam kezelésére hivatott törvényi szabályozások, ennek ellenére mára a globális e-mail forgalom 90-95%-át a spam-ek teszik ki, vagyis a probléma hatékony megoldása továbbra is várat magára. A felhasználói érdektelenség és tudatlanság is közrejátszik, hiszen a spam-ek terjesztéséért felelős hálózatok jelentős része fertőzött személyi számítógépekből áll. A MATISZ tudomása szerint az USA-ban a spam terjesztéséért elsődlegesen felelős ún. botnet-ek felderítését és lekapcsolását, üzemeltetőik és a fertőző botnet-komponensek fejlesztőinek elfogását és elítélését tartják a leghatékonyabb megoldásnak. A legnagyobb spam-forgalmat generáló botnetekről listát is vezetnek (www.techrepublic.com/blog/10things/the-top-10-spam-botnets-new-and-improved/1373)

Magyarországon spam-ügyben elsődlegesen a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság illetékes, amelynek honlapján bejelentés tehető a „Kéretlen hirdetés bejelentő űrlap” segítségével (<https://e-nmhh.nmhh.hu/e-nhh/4/urlapok/esf00101/>). A MATISZ a hazai spam-kérdést, illetőleg az üzletszerű online marketinggel foglalkozó cégek szabályozását a gyermekek védelme érdekében partneri hálózat kialakításával, illetve a médiatörvényen belül (önszabályozás keretében) tervezi megoldani. A bevonandó szakmai partnerek tervezett köre: a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (www.nmhh.hu), a Direkt Marketing Szövetség (www.dmasz.hu), Szövetség az Elektronikus Kereskedelemért (www.szek.org), valamint az Önszabályozó Reklám Testület (www.ort.hu). Veszélyes (megtévesztő, ártalmas tartalmú stb.) spam-ekkel és azok elkerülésével, kiszűrésével kapcsolatban a felvilágosítás a legjobb védekezés, mely feladatot oktató központok látják el, Magyarországon a www.saferinternet.hu webcímen elérhető konzorcium tagjai közül a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület (www.ngysz.hu). Különösen az ismeretlen személyektől vagy idegen nyelven érkező, tárgybelihez hasonló tartalmú levelekre jellemző,

hogy azok tartalma megtévesztő, továbbá vagy anyagi haszonszerzés, vagy a számítógép megfertőzése motiválta a spam-küldőt (többnyire ugyancsak anyagi haszonszerzésből). A legjobb védekezés a válasz nélküli azonnali törlés, a csatolmányokat, mellékleteket pedig értelemszerűen nem szabad megnyitni, mert nagy valószínűséggel ártalmas kódot tartalmaznak (amely akár a számítógépet is tönkretelheti). Ha bárkit kéréstlen e-mailen keresnek meg bármilyen állásajánlattal, nyereséggel stb., akkor az nagy valószínűséggel szintén átverés, melynek célja, hogy minél több pénzt facsarjanak ki a gyanútlan és hiszékeny áldozatból. Sajnos a spam kezelésére tökéletesen működő szűrő/eltávolító megoldás eddig nem született és feltehetően nem is fog. Vannak szolgáltatói oldalú spam-szűrők (a levelező szervereken) és kliens oldalon (a saját számítógépen) is telepíthető levélszemét szűrők; többek között a modern vírusirtó szoftverek komplex védelmi csomagjai is tartalmaznak ilyen komponenset, tehát javasolt ezek telepítése. Tudni kell azonban, hogy a szolgáltató és kliens oldali spam-szűrés nem képes az összes spam eltávolítására.

- A másik ügyben a Magyar Védőnők Egyesületének elnöke beadvánnyal fordult az ombudsmanhoz. A Kossuth Rádió egy fiatalok szexuális felvilágosításával foglalkozó műsorában derült fény arra, hogy a Google kereső 'szexuális felvilágosítás' szóra adott első találat egy vérfertőző, homo- és heteroszexuális animációs bemutató linkje. Az inkriminált első találat még mindig elérhető. Az ombudsman hatásköri korlát híján csupán tájékoztatást tudott adni az illegális/káros tartalmak bejelentésének lehetőségéről.

Rendőrségi jogesetek

A NAIH megkeresésére az Országos Rendőrfőkapitányság (ORFK) rövid körképet adott a magyar rendőrség látóterébe került, gyermekeket érintő internettel kapcsolatban álló súlyos bűncselekmények jellegéről, tendenciáiról. Ezek jelentős része eszközcselekmény: tehát a súlyosabb cél eléréséhez szükséges egy enyhébb bűncselekmény elkövetése is.

Az első lépcső a személyes adatok megszerzése, amely tekintetében a közösségi oldalak fontos „vadászterületet” jelentenek. Veszélyforrás egyrészt az, hogy a gyerekek általában egyszerű jelszavakat adnak meg, hiszen szándékuk szerint ők csak kapcsolatot szeretnének tartani és játszani kortársaikkal. Másrészt naivitásukból kifolyólag, ha felnőttekkel érintkeznek, könnyelműen kiadhatnak fontos információkat magukról, környezetükről. A másik eset az, ha az elkövetők magukat gyerekeknek álcázva egyszerűen becsapják őket.

Problémát okoz a közösségi oldalakon elterjedt játékok egy része is, melyeket a gyermekkorú felhasználókról történő adatgyűjtés céljából készítenek. A fiatalok osztálytársaik tanácsára játszanak játékokkal, néznek meg videó felvételeket, böngésznek bizonyos oldalakat; ugyanakkor nem rendelkeznek ehhez kellő szintű nyelvtudással, továbbá nem készültek fel a támadó kódok elleni védekezésre sem. Általában a kíváncsiság győz, így letöltik az adott tartalom megnyitásához szükséges programot, nem gondolva arra, hogy egy adatgyűjtő trójai alkalmazást „szabadítottak” a számítógépükre vagy mobil telefonjukra. Ezen szoftverek külön gyűjtik a gyerekekkel kapcsolatos adatokat, aminek már fekete piaca is létezik a szexuális bűncselekmények elkövetésében érdekeltek számára. Egy új játék közösségen belüli elterjedését követően gyakran érkeznek olyan panaszok, amelyek szerint a gyerek oldalát feltörték, megváltoztatták. Ráadásul ez sokszor nem is derül ki, hiszen a gyerek az esetet általában eltitkolja, nem tudva, hogy veszélyes vagy tömeges jelenség érintette.

A második lépcső a megszerzett adatok fel- és/vagy kihasználása. Gyakori a zsarolás anyagi indíttatásból vagy gyermekpornográfiára való rákényszerítésből. A közösségi oldalak az elkövetők számára rendkívül jó platformot biztosítanak, hiszen ott minden korosztály megtalálható egy helyen, ráadásul a potenciális áldozatról előre lehet tájékozódni:

„Az adatok egy részének megszerzése történhet szándékos kapcsolatfelvétel útján, de általában trükkös módon is, ahol egy linket küldenek „véletlenül”, vagy spam formájában az illetőnek. Ez a link egy olyan oldalra mutat, amely valamely közösségi oldal vagy azonnali üzenetküldő szolgáltatás (pl. Messenger) belépési oldalát másolja le és engedi tovább a beírt jelszó után a felhasználót a valódi oldalra. Az így megszerzett jelszó birtokában egy ideig adatgyűjtésre kerül sor, majd a céltől függően egy videó- vagy képfelvétel feltöltésének kilátásba helyezésével jön létre a zsarolás. Ez a felvétel létrejöhet egy közkedvelt módszer, azaz egy trójai alkalmazás útján, amely a webkamerát a felhasználó tudtán kívül távolról bekapcsolja és az elkövető rögzíti az adott helyiségben történt eseményeket. Jellemzően fürdés utáni meztelenségről, vagy öltözésről, vagy önkielégítésről készülnek felvételek. A zsaroló a zsarolás megkezdésekor természetesen első lépésként megváltoztatja a tényleges felhasználó jelszavát, majd ezt követően megmutatja, bebizonyítja az áldozatnak, hogy irányítással rendelkezik, azaz például a nevében egy ártatlan megjegyzést, bejegyzést ír. Ezt követően a zsaroló kilátásba helyezi, hogy a kényes felvételt megosztja a közösségi oldalon, ahol a szülők, osztálytársak, barátok láthatják az áldozatot. Ez egy mára már kialakult, előre összeállított forgatókönyv alapján történik, amely során természetesen figyelmeztetik

az áldozatot, hogy amennyiben segítséget kér mástól, úgy szintén közzétételre kerülnek a felvételek. A következmény nemzetközi tapasztalatok alapján mindenhol ugyanaz. A fiatalok ilyenkor hónapokon keresztül maradnak egy-egy zsaroló áldozatai anélkül, hogy bárki tudna arról, hogy milyen helyzetbe kerültek. A szülők csak az általános rosszkedv és a hosszasan tartó folyamatos depresszió során figyelnek fel arra, hogy valami baj lehet. Azonban az eltelt idő és a megszegyenültség érzete miatt ilyenkor sem „táruznak fel” az okok, hanem sajnálatos módon gyakori a hazugságokba menekülés és számos esetben a kilátástalanság miatti öngyilkosság.”

Problémát jelent az is, hogy a közösségi oldalakon a tinik visszaigazolnak számukra ismeretlen személyeket csak azért, hogy ismerősi körük minél nagyobb legyen.

Fontos lenne, hogy a regisztráció alkalmával az ahhoz szükséges adatokon kívül ne töltsenek fel magukról egyéb személyes információt (lakcím, születési dátum, mobiltelefonszám, a kedvenc zenei stílus, vagy érdeklődési kör), az intim képek pedig egyértelműen visszaüthetnek például továbbtanulás, álláskereső során. A kihívó képek súlyosabb bűncselekmények (nemi erkölcs elleni bűncselekmények, lopás, rablás, betörés) elkövetését is eredményezhetik. Óvatosnak kell lenni a családi felvételek nyilvánosságra hozatalával is, mivel a szülők ezáltal akár áldozattá is tehetik gyerekeiket (és fordítva, a gyerek által közzétett információk is felkelthetik mondjuk a betörők figyelmét). Rendőrségi tapasztalatok alapján egyes elkövetők ezen célból látogatják a közösségi oldalakat és a fent lévő adatok alapján tudatosan választják ki leendő áldozatukat: szerelmet színlelnek, hostess-vagy művészi modell munkát vagy nyugat-európai iskolákat ajánlanak, mely ígéreteknek a fiatalok könnyen bedőlnek.

„Rendkívül kellemetlen, és akár egész életre kiható sérelmet okozhat a személyiséglopás. Ez akkor következhet be, ha az elkövető egy ál-profiloldalt hoz létre valakinek az eltulajdonított adataival egy közösségi oldalon, és az ő személye mögé bújva tesz közzé dehonosztáló képeket, szövegeket, esetleg sérteget másokat, netán bűncselekményeket követ el. Erre akkor van lehetősége az elkövetőnek, ha a személyiséglopáshoz megfelelő adatokkal rendelkezik, képekkel, egyéb személyes adatokkal, amit legkönnyebben egy minden adattal ellátott profiloldalról szerezhet meg.”

A csevegő programok magukban hordozzák az anonimitás lehetőségét, ebből kifolyólag a gyerekek jóhiszeműsége, hiszékenysége könnyen kihasználható: az elkövetők ennek következtében érzékeny adatokat szednek ki belőlük, találkozókat beszélnek meg velük, képeket szereznek meg róluk, vagy számukra zaklató tartalom megtekinté-

sére kényszerítik őket. A „szeméremsértés” törvényi tényállása ez esetben jogi értelemben gyakran nem valósul meg, hiszen a képek megszerzése vagy megtekintése az érintett hozzájárulásával történik; a bűncselekményeket pedig a naplózás bekapcsolt állapotának hiánya miatt nem lehet bizonyítani.

„A gyerekek számára számos információ még ismeretlen, ráadásul sok esetben nem képesek realisan felmérni tetteik jelentőségét, súlyát. Az internetezés során emiatt akaratlanul is olykor könnyen jogsértések vagy akár bűncselekmények elkövetőjévé is válhatnak. A gyerekek sokszor nem gondolnak bele, hogy egy szűk baráti közösségnek szánt „jó hecc”, amit az interneten elhelyeznek (írnak, feltöltenek), valójában mindenki számára elérhető információ, így egyúttal nagy nyilvánosságot jelent. Ennek átgondolatlansága miatt könnyen fordulhat elő, hogy szándékuktól eltérően „nagy nyilvánosság előtt elkövetett becsületsértés, rágalmazás” bűncselekményét valósítják meg, ugyanis az internet, mint felület - a chatoldalak, közösségi oldalak, fórumok, blogok vagy egyéb megosztó oldalak, mint társalgási terület - megfelel a „nagy nyilvánosság” törvényi feltételének.”

Idegen levelezések megtekintése a jogban egyenértékű a „levéltitok megsértése” bűncselekmény elkövetésével. Ennek tipikus esete, mikor az iskolában vagy internet-kávézóban a felhasználó megjegyezteti a jelszavát a géppel, avagy nem lép ki elektronikus postafiókjából, így elkövetővé válhat az, aki utána a géphez ülve szándékosan beleolvas a megnyitva felejtett levelezésbe.

Az iskolai eseményeken készült felvételek, iskolatársaktól kapott képek interneten történő megosztása személyes adatok védelméhez való jogot sérthet. *„Súlyosabb lehet a verekedések, zsarolások telefonnal, kamerával történő rögzítése, feltöltése és megosztása, mert ilyenkor az erőszakos bűncselekmény mellett súlyosbító körülményként jelenik meg a személyes adattal való visszaélés.”*

A fiatalok szexualitással összefüggésben is felhasználják az IT eszközöket kapcsolattartásra, érdeklődésük bővítésére. Azonban bűncselekményt követ el, ha valaki az igényét úgy igyekszik kielégíteni, hogy 18 év alatti szereplőről készített képeket tölt le korra, nemre és érdeklődésre való tekintet nélkül. *„Előfordulnak azonban olyan esetek is, amikor a párok (a felnőttekhez hasonlóan) felvételt készítenek az intim együttlétről, amely szintén bűncselekmény, még akkor is, ha önmagukról, egymás beleegyezésével készítik el. Megtörtént, hogy egy 16 éves lány a párjának szándékozott kedveskedni, vágyát fokozni, ezért a laptopjába épített webkamera segítségével az MSN-n a fiú részére „músort” adott, amelyen önmagát elégítette ki meztelenül. Ezzel bűncselekményt követett el. A lány esetében*

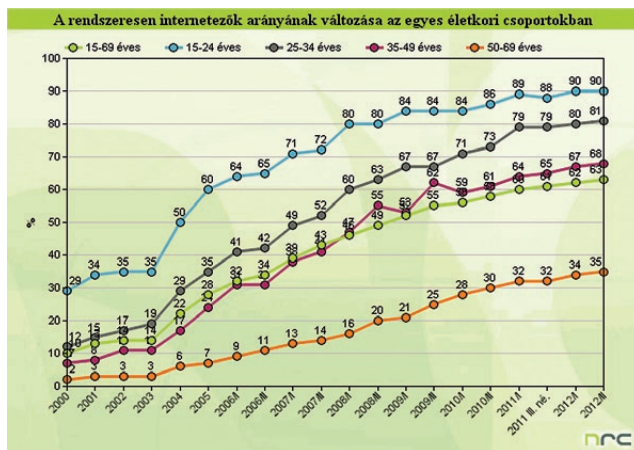
a készíttéssel és közzététellel 2-8 évig terjedő, a fiú esetében 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető bűncselekményről van szó. Természetesen az ilyen esetek egyedi mérlegelést igényelnek. Teljesen más megítélés alá esik, amikor bulikon és/vagy buliból készülnek felvétel(ek) és azok kerülnek továbbításra, megosztásra. Jelenleg a jogi szabályozás nem kielégítő. Ami viszont ennél is súlyosabb, hogy a fiatalok sem képesek ezeket megfelelően kezelni, hiszen egyrészt buli, másrészt „ciki” ha nem vesz részt benne, harmadrészt bizonyos felvételek igen komoly pénzkereseti lehetőséget jelentenek.

A gyermekpornográfiával kapcsolatban megjegyzendő, hogy a specifikus oldalakon használt „teen” kifejezés és a magyar „tini” szó alkalmazása kapcsán hazánkban gyakran adódik félreértelmezés. A szexuális tartalmú oldalak és a kialakult ipar tekintetében a „teen” arra utal, hogy a 18-20 év közötti, azaz pontosabban a 20. életévét még nem betöltött személyekről vagy más néven fiatal felnőttekről szexuális tartalmú képeket, filmeket tesznek közzé, amely azonban nem büntetendő. Ez egy kialakult igényre adott jellegzetessé vált válasz. A gyermekpornográfiával kapcsolatos felderítés bizonyos esetekben jogi akadályokba ütközik. Alapvetően a weboldalak ellenőrzésével, illetőleg a peer-to-peer hálózatokon a felhasználó által megosztott tartalom letöltésével és mellette a kapcsolat forgalmának ellenőrzésével lehetséges eredményes felderítést végezni.” Ennek kivitelezése azonban sokszor azért nehéz, mert az ilyen fórumhoz vagy tartalomhoz való hozzáférés előzetes feltétele éppen a hasonló képek vagy videók feltöltése, de létezik olyan oldal is, ahol személyes kapcsolatfelvétellel próbálják „kiszűrni” a nyomozókat, akik még fedett státuszban sem követhetnek el ilyen cselekményeket.

Sajnos az agresszív oldalreklámok miatt nem ritka a vétlen oldallátogatás sem. Ráadásul a szexipar kiszolgálói sajátos kulcsszavakat is használnak, így egy tájékozatlan netező számára megtévesztő például a „PTHC Inc.” megjelölés, ami nem egy cégnévre utal, hanem a „pre-teen hard core included”, azaz „tini-kor előtti kemény szexet tartalmaz” megjelölésre.

4. AZ INTERNET POZITÍVUMAI (INFORMÁCIÓÁRAMLÁS, TANULÁS, SZÓRAKOZÁS, KÉSZSÉGFEJLESZTÉS, KAPCSOLATRENDSZER)

Európában az internethozzáféréssel rendelkező 9-16 éves gyerekek naponta 1-5 órát neteznek, Magyarországon ez az arány napi 2,5 óra (156 perc). A gyerekek átlagosan havi 1,5 napot (39 órát) töltenek online, kétszer annyit, amennyit a szüleik gondolnak. A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat hazai kutatásából kiderül: a 13 és 17 év közötti fiatalok szinte mindegyike az otthonában is hozzáfér az internethez, van mobiltelefonja, közel felük pedig okostelefonnal rendelkezik. A divathullám az okostelefon felé mutat, amit jól bizonyít, hogy Japánban a fiatalok többsége (60%) mobilinternetten csatlakozik a világhálózhoz.⁹

Forrás: Internetpenetráció riport 2011/Q3, NRC¹⁰

A „hálózatok hálózata” rengeteg előnyt kínál a gyermekek számára is. A 2013-as magyar nyelvi középszintű felvételi feladatokról internethasználatra vonatkozó esszé feladatában a 14 éves tanulók olyan válaszokat adtak, mint „Az internet nagyon fontos és hasznos az emberiség számára, mert manapság már mindent meg lehet rajta találni. Nagyon könnyen információkhoz, fontos dokumentumokhoz juthatunk segítségével. Az emberek nagy része – főként a tizenévesek - viszont tanulás helyett inkább a közösségi oldalakon való böngészéssel tölti az idejét” vagy „Sokkal könnyebben szerezhetünk információkat és

⁹ <http://www.prherald.hu/2011/12/cyberbullying/> (2012. január 29. Romet-Balla Ágnes írása)

¹⁰ in.: <http://nrc.hu/hirek/2012/01/13/Internetpenetracio>, 2013-04-23

sokkal könnyebben tarthatjuk a kapcsolatot azokkal, akik messzebb élnek, de valószínűleg több haszontalan információt szerzünk, mint hasznosat, ha felmegyünk az internetre.”¹¹

Az USA-ban már 2010-ben az internet vált a legfőbb információforrássá a fiatal felnőttek számára¹² és ez az európai gyermekek esetében is igaz. Itt nincsenek területi vagy időkorlátok, sokszorosítási és egyéb külön költségek, bármilyen formátumú és minőségű információ tárolása és kérésése „gyerekjáték”. Az építő jellegű szórakozáshoz, készségfejlesztéshez vagy barátkozáshoz is kiváló terep lehet a világháló, ha a felhasználás kulturált és biztonságos keretek között zajlik.

Egy 2010-es, 10-18 éves gyermekek szokásait összehasonlító magyar tanulmány¹³ következtetése szerint a minden nap „gépező” gyermekek célja fiú-lány megoszlásban leginkább a közösségi kapcsolattartás (47-53%), a szórakozás (46-37%), a játék (29-6%) és csak legvégül a tanulás (5-4%). Ugyanakkor azoknál, akik legalább hetente kapcsolódnak rá a netre, már a cél főleg a tanulás (40-50%), a szórakozás (37-45%), a közösségi tevékenység (32-35%) és a játék (43-26%). A tanúláshoz kapcsolódoán keresőoldalak szinte mindenki használ, elterjedtek az elektronikus szótárak és általános a Wikipedia használata is. Ritkán, de látogatottak a tematikus linkgyűjtemények és az oktatási segédanyagokat vagy dolgozatokat gyűjtő oldalak, illetve a különböző nyelvi és egyéb teszteket (pl. érettségi tételsor) kínáló oldalak. Egy 2011-es uniós kutatás magyar eredményei szerint¹⁴ ugyanakkor a 9-16 év közötti magyar gyerekek közel 60%-a napi szintű, rendszeres internethasználó (főleg a fiúk és a budapestiek), míg további 35% azok aránya, akik hetente egy-két alkalommal csatlakoznak az internetre. Legnépszerűbb tevékenység a videók nézése, ezt követi az iskolai feladatokhoz való információgyűjtés, illetve a különböző közösségi oldalak látogatása (főleg a lányoknál). A második legnépszerűbb csoportba közel azonos értékekkel az azonnali üzenetküldés, az online játék, illetve az email küldés/fogadás került.

A netes kultúra hatással van a gyermekek szokásaira az élet szinte minden területén. Új szavak születnek (például deleb, lájkolok), új kommunikációs formákat használnak (levélírás helyett elektronikus üzenet, napló helyett blog stb.), mindez alakítja gondolkodásmódjukat, viselkedésüket. Hangsúlyozzuk, hogy ez a változás szükségszerű és egyáltalán nem elítélendő.

¹¹ Forrás: saját gyűjtés

¹² a megkérdezettek 65 %-a internetes forrásokat idézett hírforrásként, ez az arány majdnem kétszerese a 2007-es adatoknak. Forrás: Pew Research Center study, 01-04-2011 in: <http://mashable.com/2011/01/04/internet-surpasses-television-as-main-news-source-for-young-adults-study/>

¹³ SZÉKELY LEVENTE: Internetszizma az iskolapadon in.: új ifúsági szemle 2010/tél, 79-87.o.

¹⁴ SÁGVÁRI BENECÉ: Az EU Kids Online magyarországi kutatásáról in.: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0FNg25fSKjEJ:ww2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/ParticipatingCountries/NationalWebPages/Hungary%2520webpage.pdf+eukids&hl=hu&gl=hu, 2013-02-14>

5. A GYERMEKEK JOGAI ONLINE KÖRNYEZETBEN

A gyermekek jogait 54 cikkelyben rögzítő, a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt ENSZ Egyezmény és a magyarországi kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény katalógusa szerint haladva az alábbi jogok vagy szabályok érvényesíthetők közvetlenül online környezetben (kivonat):

1. cikk: *Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.*

2. cikk: *a gyermeki jogokat a gyermeknek, szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképzetlensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül kell biztosítani. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket arra, hogy a gyermeket hatékonyan megvédjék minden, bármely formában jelentkező megkülönböztetéstől és megtorlástól, amely szülei, törvényes képviselői vagy családtagjai jogi helyzete, tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhetné őt.*

3. cikk: *a hatóságok minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenkifelelt álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.*

4. cikk: *Az Egyezményben részes államok meghoznak minden olyan törvényhozási, közigazgatási vagy egyéb intézkedést, amelyek az Egyezményben elismert jogok érvényesüléséhez szükségesek. Amennyiben gazdasági, szociális és kulturális jogokról van szó, ezeket az intézkedéseket a rendelkezésükre álló erőforrások határai között és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében hozzák meg.*

5. cikk: *Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a helyi szokás szerint, a nagycsaládnak vagy a közösségnek, a gyámoknak vagy más, a gyermekért törvényesen felelős személyeknek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően, irányítást és tanácsokat adjanak.*

6. cikk: *Az Egyezményben részes államok a lehetséges legnagyobb mértékben biztosítják a gyermek fejlődését.*

8. cikk: *Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy törvénytől beavat-*

kozás nélkül tiszteletben tartják a gyermeknek saját személyazonossága - ideértve állampolgársága, neve, családi kapcsolatai - megtartásához fűződő, a törvényben elismert jogát. Ha a gyermeket törvénytelen módon megfosztják személyazonossága alkotó elemeitől vagy azoknak egy részétől, az Egyezményben részes államok megfelelő segítséget és védelmet nyújtanak ahhoz, hogy személyazonosságát a lehető legrövidebb időn belül helyreállítsák.

12. cikk: Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét. A gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.

13. cikk: A gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában. Ennek a jognak a gyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapított korlátozásoknak vethető alá, amelyek

a) mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

b) az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közkerölcs védelme érdekében szükségesek.

14. cikk: Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a gyermek jogát a gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadságra. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben, a gyermek törvényes képviselőinek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket e jogának gyakorlásában képességei fejlettségének megfelelően irányítsák. A vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadságát csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek a közbiztonság, a közrend, a közegészségügy, a közkerölcs, vagy mások alapvető jogai és szabadságai védelmének érdekében szükségesek.

15. cikk: Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermek egyesülési jogát.

16. cikk: 1. A gyermeket nem szabad alávetni magánéletével, családjával, lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig becsülete vagy jó hírveve elleni jogtalan támadásnak. 2. Ilyen beavatkozás vagy támadás ellen a gyermeket megilleti a törvény védelme.¹⁵

¹⁵ A francia ombudsman 2012-es tanulmányának (Children and screens: Growing up in a digital world) kiindulópontja, hogy az internet – és különösen a hordozható, egyre olcsóbbá és kisebbé váló eszközök – elterjedése megállíthatatlan, a gyerekekre váró veszélyek ismertek, ugyanakkor nincs egységes stratégiája sem a jogalkotóknak, sem a jogalkalmazóknak, sem a szakembereknek. Míg a kisgyermek túlzott tévézésének negatív hatását nem vitatja senki, addig a modern és divatos neveléshez hozzátartozik, hogy maga a szülő adjon egyre kisebb – szinte csecsemő – gyermeke kezébe iPad-et, iPod-ot, okos telefont. Mivel a gyerekek beleszületnek a digitális világba, és ez az ő esetükbe alig-alig elválasztható a való világtól, meg kell határozni a „digitális magánélet” fogalmát a New York-i Gyermekek jogi Egyezmény 16. cikkelyének vonatkozásában. In.: <http://crin.org/enoc/resources/infoDetail.asp?id=30126>, 2013.03.14.

17. cikk: Az Egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. Ebből a célból a részes államok: a) előmozdítják azt, hogy a tömegtájékoztatási eszközök - a 29. cikk szellemének megfelelően - a gyermek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek; b) előmozdítják a nemzetközi együttműködést a különféle hazai és nemzetközi, kulturális forrásokból származó ilyenfajta tájékoztatás és anyagok előállítására, cseréjére és terjesztésére érdekében; c) előmozdítják a gyermekkönyvek előállítását és terjesztését; d) előmozdítják, hogy a tömegtájékoztatási eszközök különösen vegyék figyelembe az őslakossághoz, illetőleg a kisebbségi csoportokhoz tartozó gyermek nyelvi szükségleteit; e) elősegítik a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozását a 13. és a 18. cikk rendelkezéseinek figyelembevételével.

19. cikk: 1. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll. 2. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükségesek szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is.

23. cikk: Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie.

28. cikk: Az Egyezményben részes államok elősegítik és előmozdítják a nemzetközi együttműködést az oktatásügy területén, különösen annak érdekében, hogy megszüntessék a tudatlanságot az egész világon, és megkönnyítsék a tudományos és technikai ismeretek megszerzését, valamint a korszerű oktatási módszerek megismerését.

29. cikk: 1. Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia:

a) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlését;

b) a gyermek tudatába kell vésni az emberi jogok és az alapvető szabadságok, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában elfogadott elvek tiszteletben tartását;

c) a gyermek tudatába kell vésni a szülei, személyazonossága, nyelve és kulturális értékei iránti tiszteletet, valamint annak az országnak, amelyben él, továbbá esetleges származási országának a nemzeti értékei iránti és a sajátjától különböző kultúrák iránti tiszteletet;

d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az öslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az étellel járó mindenfajta felelősséget;

e) a gyermek tudatába kell vésni a természeti környezet iránti tiszteletet.

31. cikk: Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhöz és szórakoztató tevékenységekhez való jogát, azt, hogy szabadon részt vehessen a kulturális és művészeti életben.

34. cikk: Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy megvédik a gyermeket a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától. Ebből a célból az államok hazai, kétoldalú és többoldalú síkon különösen az alábbiak megakadályozására tesznek intézkedéseket:

a) a gyermek ösztönzése vagy kényszerítése törvénytelen nemi tevékenységre;

b) a gyermekek kizsákmányolása prostitúció vagy más törvénytelen nemi tevékenység céljára;

c) a gyermekek kizsákmányolása pornográf jellegű műsorok vagy anyagok elkészítése céljára.

36. cikk: Az Egyezményben részes államok megvédik a gyermeket a jólétére bármilyen szempontból káros kizsákmányolás bármely más formája ellen is.

41. cikk: Az Egyezmény egyetlen rendelkezése sem érinti a) az Egyezményben részes valamely állam hazai jogszabályainak; vagy b) az ebben az államban hatályban lévő nemzetközi jognak a gyermek jogai megvalósulása szempontjából kedvezőbb rendelkezéseit.

42. cikk: A részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyezmény elveit és rendelkezéseit hatékony és arra alkalmas eszközökkel a felnőttek és a gyermekek széles körében ismertetik.

Az általános gyermekjogok mellett szó kell, hogy essen a kifejezetten az adatkezeléshez kötődő jogosítványokról is. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (röv. Infotv.) szabályait kell alkalmazni minden Magyarországon folytatott adatkezelésre, valamint az európai országokba irányuló adatátvitálásra. Internetes adatkezelés esetében ennek a helye nem mindig egyértelmű (például, mert a szerver az USA-ban található), de az biztos, hogy ha egy magyar vagy itt élő külföldi gyermek egy szolgáltatásait magyarul kínáló internetes céggel lép kapcsolatba, akkor a magyar törvényt alkalmazandó.

Az adatalany az a személy, akiről a személyes adatok, információk közvetlenül szólnak, vagy aki ezekkel az adatokkal bármilyen (akár távoli vagy közvetett) kapcsolatba hozható. A személyes adatok speciális kategóriája a különleges adatok köre, a törvény felsorolása alapján ide tartoznak a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselési szervezeti tagságra, a szexuális életre, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adatok, valamint a bűnügyi személyes adat. A különleges adatok kezeléséhez a törvényi felhatalmazás esete mellett az érintett írásos hozzájárulása szükséges.

A 16. életévét betöltött gyermek esetében az adatkezelési hozzájárulást – a korábbi törvényi szabályozástól eltérő módon – már nem kell törvényes képviselőjével (szülővel) együtt tennie.

Az Infotv. az adatkezelés elveinek tárgyalásakor kimondja:

- Személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.

- Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas. A személyes adat csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető.

- A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. Az érintettel akkor helyreállítható a kapcsolat, ha az adatkezelő rendelkezik azokkal a technikai feltételekkel, amelyek a helyreállításához szükségesek.

- Az adatkezelés során biztosítani kell az adatok pontosságát, teljességét és - ha az adatkezelés céljára tekintettel szükséges - naprakészségét, valamint azt, hogy az érintettet csak az adatkezelés céljához szükséges ideig lehessen azonosítani.

Az érintettnek joga van a tájékoztatáshoz, a helyesbítéshez, bizonyos esetekben a törléshez, a tiltakozáshoz és ahhoz, hogy jogorvoslatért a NAIH-hoz vagy bírósághoz forduljon. A bíróság adatvédelmi jogainak sérelme miatt akár kártérítést is megítélhet a sértett részére.

Gyermekek esetében az általános elv – a gyermek érdeke mindenek felett áll – elméletileg összeütközésbe kerülhet a gyermek magánéletének sérthetlenségéhez fűződő jogával. Ez különösen a gyermekvédelmi eljárások során következhet be, mikor a törvényben előírt kötelező adatkezelések felhatalmazást adnak a kezelőorvosnak, tanárnak vagy a gyermekvédelmi jelzőrendszer többi szereplőjének, hogy a veszélyeztetett gyermek legintimebb adatait is a hatósági eljárás során átadják, továbbítsák (például családon belüli erőszak vagy gyermekkorú anya terhessége esetében).

Az adatkezelési általános elvek is különös színezetet nyerne gyermek-érintett esetében: a tisztességes adatkezelés vagy az adatok naprakészségének számonkérésénél bizony figyelemmel kell lenni az érintett korára és arra, hogy ami kisebb korban még legitim célú adatkezelés volt, az egy nagyobb gyermeknél vagy fiatal felnőttél egész más dimenziót jelent¹⁶ (például orvosi kutatás céljára készült fényképek esetén).

Az interneten történő kommentezésekkel, a személyes adatok visszaélészerű felhasználásával polgári jogi jogsértések és bűncselekmények is megvalósulhatnak - ám ezek tipikusan olyan esetek, ahol a hagyományos jogérvényesítési utak nem feltétlenül járhatók. Ha a közösségi oldalt kiszolgáló szerver nem Magyarország területén található, joghatósági, illetékességi problémák merülhetnek fel. Könnyen előfordulhat, hogy nem tudni, ki az elkövető, vagy gyermekkor miatt nem büntethető.

¹⁶ Working document 1/2008 on the protection of children's personal data

Az internethasználat során megvalósult jogsértések (például zaklatás, becsület-sértés) közül a személyhez fűződő jogok megsértése esetén segíthet leginkább valamilyen konfliktuskezelési eljárás, melyet az érintett felek már zajló jogi eljárások közben, illetve azok megindulását megelőzően is igénybe vehetnek. A mediáció egy speciális konfliktuskezelési módszer, amelynek lényege, hogy a két fél vitájában felkérésükre egy semleges harmadik fél (mediátor) jár közben. A mediátor a problémamegoldó folyamat keretében segít tisztázni a konfliktus természetét és olyan megoldást találni, amely mind a két fél számára kielégítő. A mediáció arra is kiváló fórum lehet, hogy a kárt okozóval a sértett átbeszélje a sérelmeit, számba vegyék, hogy milyen anyagi és nem anyagi kár keletkezett.

Alapvetően két típusú mediáció létezik az iskolákban: az egyik a klasszikus, amikor két fél leül egy külső harmadik fél vezetésével nézeteltérésük, problémájuk megbeszélésére, a másik a resztoratív (helyreállító) típusú jóvátételi egyeztetés, ahol valamilyen normasértés történt, és az elkövető vállalja a felelősséget azért, hogy ezt jóvá teszi. A klasszikus iskolai mediáció jelenleg nincsen szabályozva, de ahhoz, hogy a pedagógusok és intézményvezetők beépítsék mindennapi munkájukba az erőszakmentes kommunikációs technikákat és a békés vitarendezés módszereit, nem is szükséges külön szabályozási háttér. A resztoratív jóvátételi egyeztetés intézményét viszont a fegyelmi eljárás keretei közé beemelte a jogalkotó. 2008-tól már van lehetőség arra, hogy normasértés esetén az általános vagy középiskolában, illetve a kollégiumban megszervezzék azt az egyeztető eljárást, amely keretei között fel lehet tárnai a kötelességszegéshez elvezető eseményeket, és megoldást lehet keresni az érdeksérelem orvoslására is. Az eljárás során az érintettek megismerhetik a kötelességszegéshez vezető okokat és indokokat, az okozott kárt, a sértett érdekeit, lehetőség nyílik a jóvátételre és a reintegrációra, valamint hozzásegítheti a feleket a problémáik megoldására. Az egyeztető eljárás folyamán az érintettek tulajdonképpen közös tervet készítenek a probléma megoldására. Ha az elkövetőt tettét beismeri, vagyis felelősséget vállal az általa okozott kárért, segíthet annak helyreállításában. Az elkövető a kár helyreállításnak módját a sértettel együtt beszéli meg, és egy megállapodás keretében rögzítik.

Végül a büntetőeljárás keretében is van lehetőség mediációra. A hatályos büntetőkodekx szerint, ha a fiatalkorú terhelt tevékeny megbánást mutat és a meghatározott, a nem igazán súlyos bűncselekmény elkövetését a vádemelésig beismerte, valamint közvetítői (mediációs) eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette, akkor a büntetés kiszabása vagy végrehajtása felfüggeszthető.

Kutatások alapján a jóvátételi technikák alkalmazása hatékonyan segíthet megelőzni későbbi konfliktusok kialakulását és az emberi kapcsolatok helyreállítását – például egy iskolai osztályban. Sajnos a tapasztalatok alapján nem ritka, hogy a kiszemelt áldozat ellen az online bullying „elkövetője” nem egy gyerek, hanem az osztályból nagyon sokan egyszerre vagy párhuzamosan ugyan, de egymást erősítve.

6. KIEMELT KÉRDÉSEK

A. Életkor és érettség

Gyermek az a személy, aki 18. életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.¹⁷ A magyar polgári jogi szabályozás¹⁸ ezt megismétli és hozzáteszi, korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki a 14. életévét betöltötte és nem cselekvőképtelen.

A gyermek helyzete statikus és dinamikus nézőpontból egyaránt megközelíthető: gyermek az a személy, aki még sem fizikailag, sem lelkileg nem teljesen érett, ugyanakkor testileg és lelkileg is folyamatosan halad a felnőtté válás útján.¹⁹ A valóságban azonban nem biztos, hogy egy 19 éves fiatal felnőtt és egy 16 éves gyermek más érettségi szinten áll. Azt, hogy valaki a korához képest érett vagy éretlen, rengeteg tényező befolyásolhatja, például társadalmi-, vallási-, etnikai hovatartozás, neveltetés, családi háttér, addig szerzett életbeli tapasztalatok (külső hatások), az egyéni adottságai, valamint a tanulás, az olvasottság, vagy az ismeretek bővítésére irányuló akarat. Az érettség – éretlenség relativitást is feltételez, hiszen mindig a kortársakhoz viszonyítunk.

A magyar büntetőjogban a büntetőjogi vétőképesség 12 éves kortól kezdődik, a polgári jogi nagykorúsághoz kötött cselekvőképesség (az adott személy szerződéses viszonyt létesíthet vagy más jognyilatkozatot tehet) ugyanakkor a 18. életévhez kötött. Ekkor a szülők felügyeleti joga megszűnik, lehetőségessé válik a külön engedély nélküli házasodás, munkavállalás, ezenkívül a szavazás, a felügyelet nélküli külföldre utazás, autó- vagy lakásvásárlás, hitelfelvétel, alkoholfogyasztás és dohányzás stb. Ezt megelőzően (kiskorúság) a legtöbb hasonló tevékenység vagy tiltott, vagy a szülő/gyám engedélyéhez kötött. A világ legtöbb országában az ember 18 év után válik nagykorúvá, elérve az önálló döntések meghozatalának lehetőségét, kivéve Skócia (16 év), Dél-Korea, Brit-Kolumbia, Új Brunswick, Újfundland és Labrador, Északnyugati területek, Új-Skócia, Nunavut, Yukon (Kanada), Nebraska (USA), valamint Alabama (USA) (19 év), Indonézia és Japán (20 év).²⁰

¹⁷ A gyermekek jogairól szóló, 1989. november 20-i ENSZ-egyezmény 1. cikk

¹⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:10

¹⁹ Working document 1/2008 on the protection of children's personal data p.3.

²⁰ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Feln%C5%91tts%C3%A9g> (2013-02-20)

Mivel a gyermekek még fejlődésben lévő személyek, jogaik gyakorlásának - így az adatvédelemmel kapcsolatos joguk gyakorlásának is - testi és lelki fejlettségi fokukhoz kell igazodnia. Ezért az egyes jogrendszerek különbséget tesznek a 12 éves kor előtti, a 14-18, a 12-16, valamint a 16-18 éves kor közötti időszakok között.²¹ A magyar jogi szabályozás értelmében a korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozatának érvényességéhez - ha törvény, így például az Infotv.²² eltérően nem rendelkezik - törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatainak érvényességéről. Ugyanakkor a korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül

- a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;
- b) megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;
- c) rendelkezhet munkával szerzett jövedelmével, annak erejéig kötelezettséget vállalhat;
- d) köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez; és
- e) ajándékozhat a szokásos mértékben.

A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében maga is tehet jognyilatkozatot, kivéve azokat, amelyeknél jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg, vagy amelyek a korlátozottan cselekvőképes kiskorú munkával szerzett jövedelmére vonatkoznak. A törvényes képviselőnek figyelembe kell vennie a korlátozott cselekvőképességű kiskorú véleményét, mikor a kiskorú személyét és gyáronát érintő jognyilatkozatot tesz.²³

Gyermekek esetén mindig tekintettel kell lenni arra, hogy a személyes adatokhoz fűződő alapjog a gyermeket illeti, nem törvényes képviselőit, akik csupán nevükben és érdekükben járnak el. A jogok érvényesítésének egyik vizsgálandó tényezője az adatkezeléshez való hozzájárulás lehetősége. A szülői hozzájárulás jogintézménye a gyermek mindenek feletti érdekét veszi figyelembe és bizonyos értelemben – legalábbis dogmatika-

²¹ A 95/46/EK irányelv 29. alapján létrehozott munkacsoport 2009/2. sz. véleménye a gyermekek személyes adatainak védelméről (elfogadás időpontja: 2009. 02. 11.)

²² Az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv. (Infotv.) 6. § (3).

²³ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:10-2:12

ilag – ellentétes az információs önrendelkezési jog filozófiájával.²⁴ A magyar jog előírja a kisebb gyermek véleményének kikérését (14 év alatt), ezt követően a gyermek és törvényes képviselőjének párhuzamos hozzájárulása szükséges (14-16 év között), nagyobb gyermek esetében pedig a gyermek kizárólagos hozzájárulása is elegendő (16 év felett). A hatályos (új) magyar adatvédelmi szabályozás értelmében így Magyarországon jelenleg a 16. életévét betöltött kiskorú már egyedül, törvényes képviselője nélkül tehet az őt érintő adatkezelésekről érvényes hozzájáruló jognyilatkozatot.²⁵ Az új európai adatvédelmi rendelettervezet szerint egyes esetekben egy 13 éves gyermek is tehet érvényes nyilatkozatot szülői hozzájárulás nélkül (például ha szexuális visszaélés áldozatává válik és a segélyvonalat szeretné hívni).

A hozzájárulás mellett másik fontos tényező a részvételhez való jog, tehát egy eljárás során a gyermek egyéni véleményét mindig figyelembe kell venni.²⁶ Amikor azonban a gyermek képpé válik a részvételi jog gyakorlására, annak eredménye lehet egy közös, vagy akár önálló döntéshozatal is. Például a róluk készült képek felhasználásának kérdésében - a szülő vajon felteheti-e az iwiw-re gyermeke képét, ha az tiltakozik és kínosnak tartja a megjelenést? (Divattá vált csecsemőkről és kisgyerekekről képek és videók tömeges feltöltési, így a fejlett nyugati országokban élő, kétévesnél fiatalabb gyerekek több mint négyötödének már van digitális lábnyoma.²⁷).

További érdekes téma a személyes adatokhoz való hozzáférés joga, amit a gyermek törvényes képviselője vagy a két szereplő közösen, de a gyermek akár törvényes képviselője ellenében is gyakorolhat (például kérheti kezelőorvosát, hogy a rá vonatkozó egészségügyi információkat ne adja át – azonban ebben az esetben az orvosnak lehet mérlegelési joga). Az Egyesült Királyságban a tizenévesek 12. életévük betöltését követően önállóan gyakorolhatják hozzáférési jogukat, több országban a törvényes képviselők tizenéves leánygyermekük adataihoz való hozzáférési joga abortusz esetén korlátozott.²⁸

²⁴ Children's Privacy On Line: The Role of Parental Consent, Working Paper of the IWGDPT, 26 March 2002

²⁵ Az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv. (Infotv.) 6. § (3).

²⁶ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az egészségügyi adatok védelméről szóló ajánlása- 1998. február 13-i R(97)5. sz. ajánlás, 5.5. és 6.3. pont.

²⁷ http://index.hu/tech/2013/04/22/gyerekek_es_az_internet/, 2013.05.15.

²⁸ 95/46/ EK irányelv 29. alapján létrehozott munkacsoport 2009/2. sz. véleménye a gyermekek személyes adatainak védelméről (elfogadás időpontja: 2009.02.11.)

Az életkor vizsgálata szempontjából lényeges azon internetes oldalak bemutatása, amelyeken a regisztráció korhatárhoz kötött. A gyakorlatban köztudott, hogy a gyermekek a regisztráció során csak akkor adnak meg valós adatokat, ha ez nem akadályozza őket a további használatban. A televíziós műsorszolgáltatás során a korhatárjelölések és a szülői felügyelet együttesen alkalmasak lehetnek a gyermekek megfelelő tévénézési szokásainak kialakítására, de az internet világában sajnos nem lehet ilyen egyszerűen megoldani a gyermekekre káros tartalmak kiszűrését, mivel a világhálón lévő tartalmak nincsenek úgy kategorizálva, mint a televíziós műsorok. A neten egyetlen korlátozással találkozhatunk: a 18 év felettieknek szóló oldalakkal, melyek általában pornográf jellegűek. Az erőszakot sugárzó videók, képek, filmek általában nincsenek levédve. Ráadásul a pornográf oldalakra való bejutás sem okoz különösebb nehézséget egy gyermeknek, hiszen a legtöbb esetben az oldal felajánl két lehetőséget: elmúltam 18 éves; még nem múltam el 18 éves. A gyerek rákattint az elmúltam 18 éves földre, és már nézheti is a képeket, videókat, filmeket. Más oldalak látogatása korhatárral összefüggő regisztrációhoz kötött. Ebben az esetben a továbbjutás feltétele – és erre a fiatalok is hamar rájönnek -, hogy olyan születési dátum legyen megjelölve, ami alapján a regisztráló személy 18 év felettinek minősül. A gyermek ítélőképessége többek között azért is minősíthető éretlennek, mert állítólagos előnyökért cserébe hajlamos helytelen módon információkat kiadni magáról és nem méri fel annak veszélyét, hogy ezzel saját maga teremti meg a lehetőséget a visszaélésekre, tisztességtelen adatkezelésekre.²⁹ Egyszerűen szereti kipróbálni azokat a szolgáltatásokat, amelyekről hall az iskolában vagy a baráti körben - hiába van például a Facebookon 13 éves korhatár, a Consumer Reports adatai szerint a regisztráltak közül öt millióan tíz év alattiak.³⁰

Végül komolyan felvetődhet a felelősség kérdése is, például a gyermek által okozott kár megtérítése során. A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság 2012 novemberi döntése értelmében például a szülő nem felelős a 13 éves gyermek illegális letöltéseiért (és az interneten elkövetett egyéb jogsértésért), amennyiben korábban kielégítő módon felvilágosította a gyermeket az internethasználat szabályairól és az alapvető tudnivalókról.³¹

²⁹ Children's Privacy On Line: The Role of Parental Consent, Working Paper of the IWGDPT, 26 March 2002

³⁰ http://index.hu/tech/2013/04/22/gyerekek_es_az_internet/, 2013.05.15.

³¹ A szülő nem felelős a gyerek torrentezéséért, in.: http://index.hu/tech/2012/11/23/a_szulo_nem_felelos_a_gyerek_torrentezeseert/, 2013.03.08.

B. Anonimitás – maszkkal könnyebb?

Az identitás, én-azonosság szerepeken, magatartásformákon, értékrendszereken keresztül a „teljes én” érzésével társul. A személyiségfejlődés a szocializáció eredménye, az emberi kölcsönhatások során jön létre. Az anonimitás kérdése az interneten számos dilemmát vet fel: egyrészt az interneten sokan álarc mögé bújnak, valódi nevüket és identitásukat nem vállalva nick- és álneveket használnak, egyszer használatos e-mail címek mögött blogolnak, fórumoznak, kommentelnek, és közben rettegnek attól, hogy valaki „felismeri” őket és megszerzi a személyes adataikat. Miközben ugyanezeket az adatokat a közösségi oldalakon önként adják meg boldog-boldogtalannak.³² Másrészt azonban az anonimitás feladása és a személyes adatok kötelező kiszolgáltatása a szabadságjogok csorbulásához és a magánélet sérelméhez is vezethet.

Az online identitás, internetes identitás, avagy online személyiség olyan, internet felhasználók által létrehozott közösségi (csoport)identitás, amelyet hálózati közösségekben és weboldalakon használnak. Sokan eredeti nevüket eltitkolva álneveket használnak, így valós énjükről csupán annyi és olyan információt osztanak meg másokkal, amennyit és amilyen képet önmagukról festeni szeretnének. Az online identitás, amely legtöbb esetben egyébként anonimitást is jelent, több kérdést is felvet arról, hogy az interneten megjelenített személyiség hogyan és milyen kapcsolatokat képes létrehozni és fenntartani a virtuális világban. Amikor az online anonim egyén interakcióba lép egy szociális szférában, akkor egy maszkot tart a személyisége elé, hiszen meg kell adnia olyan specifikus információkat magáról, mint életkor, nem, cím, felhasználónév és így tovább. Anonim módon bárki bármit közölhet a világ felé, ami közel sem valószínű, hogy fedi a valóságot. Ebben az esetben egy hamis maszk mögé rejtőzik az illető, ami félelemről és az önbecsülés hiányáról árulkodik.

Az internetes visszaélések, és a bűncselekmények megelőzése érdekében egyre inkább tendencia az anonimitás eltörlése. Dél-Korea példáját követve az interneten való regisztráció során kötelező személyes azonosítókat használni Kínában,³³ de az ötlet felmerült már Franciaországban³⁴, Brazíliában³⁵ és több amerikai

³³ http://index.hu/tech/blog/2010/05/05/peking_megszuntetne_a_netes_anonimitast/, 2013.04.18.

³⁴ <http://www.v3.co.uk/v3-uk/news/1944812/french-outlaw-anonymous-web-posting>, 2013.04.18.

³⁵ <http://realtimesociety.blogspot.hu/2006/11/proposal-to-control-net-access.html>, 2013.04.18.

államban³⁶ is.

Az anonimitás eltörlése melletti legfőbb érv az, hogy ha az ember a nevével vállalja minden kommentjét és minden kattintását, és felelőssége is vonható azért, amit írt, trollból átváltozik civilizált emberré. Azonban ennél sokkal „nyomósabb” üzleti érv, hogy így sokkal könnyebb információkat gyűjteni a felhasználókról, és a netezési szokásai alapján célzott hirdetésekkel bombázni.

A kötelezően használandó valódi nevek hátrányai nyilvánvalóak: a végét jelentené a személyes anonim blogoknak és rosszul járna mindenki, akinek jó oka van ragaszkodni a névtelenséghez, mondjuk, mert olyan hobbija, érdeklődési köre van, vagy olyan kisebbséghez tartozik, aminek nyilvánosságra kerülése hátrányos lehet számára. Az anonimitás biztonságot is nyújthat például identitáslopás vagy más visszaélés ellen. Ráadásul vannak jelei annak, hogy a névtelenség eltörléséhez sokkal inkább politikai és üzleti érdekek fűződnek, mint a jobbitó szándék.³⁷

Mindezekre is tekintettel az Európa Tanács 2012-15-re szóló Internet stratégiájában tartja magát a Miniszterek Bizottsága által 2003-ban kinyilvánított elvhez, miszerint az online megfigyelés ellen és a véleménynyilvánítás szabadságának érdekében az egyes internethasználónak joga van eldönteni, hogy identitását fel kívánja-e fedni vagy sem.³⁸

C. Személyiségtorzulás

- „A kérdésem az, hogy mivel érhettem el nála, hogy ennyire nem érdekli a tanulás, a család mindennapjai, hogy nem restelli, hogy bukott: hogy csak az internet, s valamilyen stratégiai játékok, s azok szereplői, a virtuális barátai, azok léteznek a számára. Ha kérdezem, mi a baj, mit és hogyan segítsék, a válasz: semmi, semmit. Kétségbe vagyok esve...

³⁶ <http://betanews.com/2008/03/11/anonymous-web-posting-may-become-illegal-in-kentucky/>, 2013.04.18.

³⁷ http://index.hu/tech/2010/08/10/a_nev_a_vegzet_az_interneten/, 2013.04.10.

³⁸ Principle 7 of Anonymity of the Declaration of the Committee of Ministers on freedom of communication on the Internet: „In order to ensure protection against online surveillance and to enhance the free expression of information and ideas, member states should respect the will of users of the Internet not to disclose their identity. This does not prevent member states from taking measures and co-operating in order to trace those responsible for criminal acts, in accordance with national law, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and other international agreements in the fields of justice and the police.” in.: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=3703>, 2013.04.23.

- Az a gyanúm, hogy kislány az évek során internet-függővé vált. Levele alapján nehéz megmondanom, mi ennek az oka, de a szülők válása, anyu egyetemi tanulmányai, befele forduló természete együttesen kiválthatták azt a magányosság érzést, ami a virtuális kapcsolatok felé terelte őt. Azt gondolom, rendezni kellene a gyerek viszonyát a számítógéppel – és nemcsak úgy, hogy korlátozzák a gép előtt töltött időt!”

/Ranschburg Jenő: A serdülés gyötrelmei, kérdések és válaszok/³⁹

A pszichológiai és pszichiátriai szakirodalomban egy viszonylag új, az 1990-es évek óta megnevezett és tárgyalt kérdéskör a viselkedési addikciók és az elfogadható határokat átlépő számítógép használat, a kóros internetfüggőség és legújabban a kóros szociális média használat, illetve függőség. A számítástechnika és a webes jelenlét fejlődésével párhuzamosan egyre több ilyen irányú pszichés probléma és kóros viselkedésforma került a szakemberek látóterébe. A jelenség az egész populációt – de különösen a gyerekeket – érinti, így az ezzel kapcsolatos szakirodalom fellelhető a pediátriai szaklapoktól, a családi-közösségi-szociológiai lapokon át, egészen a pszichiátriai, illetve neurológiai agyi képalkotó vizsgálatokat elemző tanulmányokig.

A nethasználattal kapcsolatos változások egy része természetesen pozitívan értékelendő, hiszen számos, korábbi nehezebb, lassabb folyamatot (információhoz jutás, kutatás, adatgyűjtés, szervezés, stb.) meggyorsít, ezáltal időt takarít meg a felhasználó számára. Ugyanakkor a magatartás és viselkedés kóros változásai, a nem megfelelő használat esetén jelentkező káros hatások számos pszichés probléma forrásai lehetnek.

A legújabb pszichológiai szakirodalomban leggyakrabban a facebook-jelenség emberi kapcsolatokra gyakorolt hatását, a közösségek megváltozott működését és szerkezetét, valamint az egyén személyiségére gyakorolt hatását elemzik. A modern funkcionális agyi képalkotó vizsgálatokkal már azt is vizsgálják a kutatók, hogy mely agyi területeket, milyen tartalmak, illetve netes viselkedés, miképpen aktivál. Ez utóbbi típusú pszicho-neuro-kognitív vizsgálatok bizonyítékaul szolgálnak a már korábbi gyakorlati megfigyeléseknek, azaz, hogy a net, de még inkább a szociális média használat az arra hajlamos egyéneknél orvosi értelemben véve is okozhat függőséget, tehát valódi addiktológiai kórképet. Figyelemre méltóak azok a vizsgálatok, amelyek az internetet használó agy fejlődésével, neuronhálózatának kialakulásával foglalkoznak és felteszik a kérdést: vajon a netező fiatalok agyában más lesz a neuronhálózat anatómiája és/vagy funkcionálitása, mint az

³⁹ Saxum Könyvkiadó 2011, 107.o.

előző nemzedékekében? Egy biztos: egyre fiatalabban kezdik a net használatát a gyerekek és a napjainkban rohamosan terjedő táblagépek és okostelefonok használata kezdi kiszorítani az elavult PC-ket és félokos mobilokat, ezzel együtt a mozgás, beszéd és kommunikáció fejlődése háttérbe szorulhat, mindez pedig valós egészségi veszélyeket is rejthet magában. Számos orvosi szakterület vizsgálja az internettel töltött idő és más betegségek kialakulásának, lefolyásának és gyógyulási folyamatának összefüggéseit (kóros elhízás, mozgásszegénység, táplálkozás változásai, szabadlevegő hiánya, szemészeti vonatkozások, dohányzás, epilepszia stb.), ami mutatja a kérdéskör egészségi, egészségügyi vonatkozásainak jelentőségét.

Pszichológiai, pszichiátriai szempontból több tényező hatását is érdemes számba venni:

1. Az internettel, közösségi médiával töltött idő (szörfözés, böngészés, 1-1 tartalom folyamatos keresése, olvasása, posztolás, chat stb.)
2. Internetes játékok (kóros játékszenvedély, szerencsejátékok, stb.)
3. Az internet által elérhető szociális média használatával kapcsolatos pszichés hatások (visszahatások)

Az 1. és a 2. pontban leírtak valójában az addiktológiai vonatkozásokat jelentik, míg a 3. csoport a közösségi média egyénre gyakorolt (pszichológiai, pszichiátriai) hatásait foglalja össze. Mindhárom tényezőre igaz ugyanakkor, hogy az egyén és a környezet viszonyára erősen hatnak, és a kialakult interaktív folyamatok keretében az egyén kapcsolata önmagával és a világgal teljesen átminősül. Amennyiben ez a folyamat patológiássá válik, szociális károsodás, pszichológiai és pszichés zavarok alakulhatnak ki. **Ezek legfőbb formái a következők:**

- Személyiségtorzulás (különös tekintettel az anonimitás álarca mögé bújásra)
- Kóros illetve addiktív viselkedések, online devianciák kialakulása
- Addiktológiai vagy kóros viselkedési forma kialakulása (viselkedési addikció)
- Egyéb pszichológiai, pszichiátriai problémával való interakció, komorbiditás (betegségtársulás)

A személyiség minőségének és működésének alakulása egy életen át tartó interaktív folyamat, amelynek alapja genetikai meghatározottságú, de a környezeti tényezők (minták, hatások, tanulás, életesemények, stb.) is meghatározóak lehetnek. Számos vizsgálá-

lat kutatta a nethasználat személyiségtorzító hatását, továbbá azt, hogy mely személyiségvonások azok, amelyek hajlamosítanak a kóros és káros viselkedésformák kialakítására. A kutatók egyetértenek abban, hogy valószínűbb a net használatával kapcsolatos problémák megjelenése olyan egyéneknél, akik vagy még éretlen személyiségűek (gyermekek) vagy személyiségzavaros, kóros személyiségjegyekkel rendelkeznek. Ebből következik, hogy a gyermekek minden életkorban és helyzetben veszélyeztetettek, hiszen személyiségfejlődésük kóros irányt vehet, ha nem megfelelő módon tanulják meg vagy használják az internetet. A tanulási folyamat több összetevőből áll: a szülő és/vagy a testvér, a kortársak viselkedései (minta követés) és az aktív tanulás (szülőtől, tanártól). Éppen ezért a szülők és a környezet netezési szokásai meghatározóak. Gyermekkorban, amikor a személyiség még kialakulóban van, nem beszélhetünk személyiségtorzulásról, hanem a személyiség kóros irányú fejlődéséről, amelynek közbülső negatív eredményei a tanulás és a teljesítmény zavarai, az interperszonális kapcsolatok sérülése és zavarai, ennek végeredménye vagy egy személyiségzavar, vagy egy rosszul működő személyiség lesz (ez utóbbi kóros személyiségvonásokat jelent). Felnőttként ezzel a személyiséggel már eleve rosszul „működik” az egyén, így további torzulások várhatók mind a szociális integrációban és működésben, mind pedig az egyénnek önmagával való kapcsolatában.

A netezés közvetlen személyiségtorzító tényezői:

- A gép előtt töltött idő (időbeosztás, fontossági sorrendek elhanyagolása, más teljesítmények visszaszorulása)
- baráti kapcsolatok megváltozása (hús-vér kapcsolatok helyett netes ismerősök), „igazi” barátok elvesztése
- virtuális tér és idő (távolodás a valós élet léptékeitől, élményeitől, kihívásaitól, a realitásoktól)
- bizonyos tartalmak feldolgozási képtelensége (durvaságok, szex) – a következmények lehetnek kóros feldolgozás, hibás rögzülés, későbbi patológiás reakciók, kapcsolati zavarok
- kommunikáció megváltozása (szegényedése): beszédkézség romlása, metakommunikáció megváltozása, non-verbális gesztusok felismerésének beszűkülése, érzelmi kifejezőképesség és érzelmek felismerésének a romlása
- mindezek következtében bizonytalanság, szorongás és félelmek megjelenése a valós környezetben, amelynek következménye a szociális visszahúzódás, majd az

izoláció lehet (ugyanakkor torzan megnyilvánuló „erősödés” a virtuális vagy anonim környezetben – például durva hangvétellel, agresszivitással)

Mit tudunk tanácsolni a személyiségtorzító hatások kivédésére?

- oda kell figyelni a szülők és a környezet netezési szokásaira is
- időbeni korlátokat kell szabni az egyes felhasználási felületekhez
- el kell magyarázni a gyermek korának és értelmi képességeinek megfelelően a szabályokat és a lehetőségeket
- figyelmeztetni kell őt az esetleges veszélyekre
- pozitív impulzusokkal, alternatív programok (a net nem bébicősz!) ajánlásával el kell „csábítani” a gép mellől (kirándulás, sport, különórák...)
- súlyos esetben család- vagy egyéni pszichoterápia

A kóros, vagy addiktív viselkedések a tárgyalt online devianciákkal és az egyes kiemelt kérdésekkel állnak szoros összefüggésben. Ezek azok a pszichológiai hatások, amelyek a netező gyermeket érik, érhetik és hatásukra pszichológiai reakciók (félelem, szorongás, büntudat, vágyak stb.) jelennek meg benne. Ugyanakkor az sem elhanyagolható, hogy a netet használó gyermek maga is válhat zaklatóvá, deviáns magatartásúvá. Kétirányú „lehetőségről” van tehát szó. Az internetes beszólás, kibeszélés, zaklatás, behálózás komoly lelki sérüléseket okozhat az áldozatnak. Mindezek hatására erősödhet a visszahúzódás, a valódi közösségektől, kapcsolatoktól való vélt vagy valós félelem, kialakulhat az izolálódás, amely erősíti a szorongást és az internetes pozitív kapcsolatokat, barátok felé irányítja a gyermeket. Annál nagyobb a gyermeket érő negatív hatás, minél hiányosabb (érzelem, biztonság, bizalom) a valós élete. Nagy gondot kell ezért fordítani a kétirányú bizalommal teli szülő – gyermek kapcsolat folyamatos alakítására, hiszen csak így várható el, hogy a gyermek megossa szüleinek az őt ért súlyos hatásokat (az enyhébbekről ugyanakkor még egy baráti viszonyban sem feltétlenül számol be). Fel kell világosítani a gyermeket ezekről a veszélyekről, hangsúlyozva, hogy ezek sajnos nem egyedi esetek, és ha ilyesmi történne vele, akkor ez nem az ő hibája („*Nem veled van a baj!*”).

A nettel összefüggő addiktológiai kórkép (viselkedési addikció) kialakulásának veszélye elsősorban azoknál várható, akik erre hajlamosak. A hajlamosságot a családi anamnézis (elsődokú rokonok közötti kóros játékszenvedély, függőségek, szerfüggőség,

tágabban egyéb pszichiátriai probléma), a család szerkezete és működése (elvált szülők, családon belüli zaklatás, kóros minták, érzelmi elhanyagolás, impulzushiány) valamint az egyéni érzékenység (temperamentum és személyiség alapjai, érdeklődés) alakítják ki. Függőség alatt a kóros szenvedély, a vágyakozás, az elvonáskor megjelenő pszichés és testi tünetek, valamint a magatartás és a viselkedés tartós változásait értjük. A függőségeket vagy szenvedélyeket tárgyuk szerint csoportosíthatjuk. Ezek szerint valaki lehet net-függő, de ezen belül a neten még tartalom szerint is függhet valamitől, ugyanakkor, lehet, hogy csak „kütyü”-függő (mobil-függőség, tablet-függőség, stb.).

A közösségi médiákhoz is hozzá lehet szokni. A kutatások alátámasztják, hogy a Facebook-függőség (és minden más közösségi oldal, ahol az illető információt oszt meg saját magáról másokkal) egy igen jól definiálható, az agyi jutalmazó rendszert aktiváló állapot, ennek is köszönheti gyors terjedését. Egy norvég kutatócsoport 2012-ben publikálta a saját maguk által létrehozott egyszerű és önkitöltős ún. Bergeni Facebook Addikció Skála (BFAS) használatával szerzett tapasztalatait⁴⁰. A skála bevezetésével Magyarországon is elérhető lehetne ez az egyszerű önmegfigyelési eszköz.

Feltételezhető, hogy az ilyen problémával küzdő gyermekeknél felnőtt korban más szenvedélybetegség, vagy kóros magatartásforma is kialakulhat, továbbá megnőhet az életet veszélyeztető szorongás és depresszió előfordulásának az esélye.

Ezekben az esetekben is nagyon fontos a felvilágosítás és a szakemberhez fordulás (pszichológus, addiktológus), illetve öngyógyító egyesületek működtetése, a hasonló problémákkal küzdőkkel való személyes tapasztalatcsere.

- Interakciók és komorbiditás szinte bármilyen pszichiátriai kórképpel előfordulhat. A kóros nethasználat mellett gyakrabban fordul elő szorongás, amely kellően hosszú idő után szorongásos betegséghez (generalizált szorongás, szociális fóbia, pánik betegség, kevert szorongásos és depressziós zavar), hangulatingadozáshoz és hangulatzavarhoz is vezethet. A komorbid depresszió előfordulási gyakoriságáról még nincsenek valós adatok, de az valószínű, hogy az együttes előfordulási arány igen magas. Bizonyos rejtett zavarokkal való együttes előfordulás is magas arányokat mutathat, hiszen ezekben az állapotokban sokkal könnyebb az anonimitás maszkja mögé bújva „érvényesülni” (személyiségzavarok, szociopátiák, anorexia, nemi és identitászavarok, stb.). Ilyen esetekben elengedhetetlen az ismert kórtörténet vagy családi anamnézis esetén a pszichiátriai konzultáció.

⁴⁰ DEVELOPMENT OF A FACEBOOK ADDICTION SCALE1, 2 CECILIE SCHOU ANDREASSEN
Psychological Reports, 2012, 110, 2, 501-517. © Psychological Reports 2012 Department of Psychosocial Science
University of Bergen, The Bergen Clinics Foundation, Norway

A pszichológiai-pszichiátriai elemzést összefoglalva megállapítható tehát, hogy az internet tudatos és célirányos használata számos pszichés és szociális károsodást megelőzhet. A kóros net-használat súlyos lelki zavarokat okozhat, de a már meglévő pszichés zavarok is előidézhetik, fenntarthatják a problémás felhasználói magatartást. A hatások többsége a félelem és a szorongás kialakulásának irányába hat, mely számos pszichés probléma alapját képezi. A kóros és káros működések interaktívan hatnak különösen a gyermekek esetében a személyiség fejlődésére, a folyamatban lényegesek a minták és a tanulás folyamata és minősége. Mindezt kiemelt fontosságú a téma többirányú feldolgozása, a jogi és egyéb védelmet is biztosító hatóságok, szervezetek, valamint a hasonló problémákkal küzdő önszorgató csoportok ajánlásainak és elérhetőségeinek megismertetése a nyilvánossággal. Fontos felhívni a figyelmet arra is, hogy súlyos pszichés zavarok (függőség, szociális izoláció, veszélyeztető magatartás) esetén a szakember segítsége elkerülhetetlen!⁴¹

D. Közösségi terek – ismeretlen ismerősök

Az internetes jelenségek közül – viharos gyorsaságú elterjedése és a magánéletre gyakorolt hatása miatt – kiemelendő a virtuális közösségként formálódó közösségi hálók szerepe. Az internet-alapú közösségi hálók (Social Networks) lényege, hogy valamilyen közös csoportismérv (iskola, foglalkozás, hit, hobby stb.) alapján ismeretlenek vagy ismerősök online kapcsolatba kerüljenek egymással kapcsolatépítés vagy szolgáltatás-nyújtás céljából. Az internet-alapú közösségi hálózat alapvető kritériumai⁴²:

a felhasználók publikus vagy fél-publikus profiloldalt hozhatnak maguknak létre

a felhasználók között biztosított az összeköttetés

a felhasználók saját és mások kapcsolati hálóját is megismerhetik

⁴¹ DR. BELSŐ NÓRA pszichiáter szakértő által felhasznált források:

- CECILIE SCHOU ANDREASSEN (2013). The relationships between behavioral addictions and the five-factor model of personality. *Journal of behavioral addictions*, 2013 ápr.12. 2062-5871
- DEVELOPMENT OF A FACEBOOK ADDICTION SCALE1, 2 CECILIE SCHOU ANDREASSEN *Psychological Reports*, 2012, 110, 2, 501-517. © Psychological Reports 2012 Department of Psychosocial Science University of Bergen, The Bergen Clinics Foundation, Norway
- BACK, M. D., STOPFER, J. M., VAZIRE, S., GADDIS, S., SCHMUKLE, S. C. & EGLOFF, B. (2010). Facebook profiles reflect actual personality, not self-idealization. *Psychological Science*, 21, 372-374

⁴² „We define social network site as web-based services that allow individuals to (1) construct a public or semi-public profile within a bounded system (2) articulate a list of other users with whom they share a connection and (3) view and traverse their list of connections and those made by others within the system”. In BOYD, DANAH M és ELLISON, NICOLE B: *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*, *Journal of Computer-Mediated Communication*, Publisher: Morgan Kaufmann Publishers, 2008, Volume 13, Issue 1, 210. o.

Az első ilyen közösségi oldal 1995-től az USA-ban üzemel classmates.com néven és célja osztálytársak, munkatársak, katonatársak felkutatása volt. Az első olyan oldal, ahol a felhasználók profiloldalakat is létre tudtak hozni és kapcsolataikat áttekinthették, a SixDegrees volt 1997-ben⁴³ (az oldal egyébként 2000-ben bezárt, mert üzletileg nem hozott sikert). 2003-tól a világon mindenhol megjelennek ilyen közösségi oldalak, jelenleg azonban a világon a legnépszerűbb közösségi háló egyértelműen a Facebook, 2012. október 4-én elérte az 1 milliárd regisztrált felhasználót. A Facebook használata ingyenes, egy egyszerű regisztrálással lehet meghívás nélkül csatlakozni. A felhasználók létrehozhatnak egy személyes profilt, kapcsolódhatnak ismerőseikhez, csoportokhoz és rajongói oldalakhoz egyaránt, valamint üzeneteket válthatnak és eseményeket szervezhetnek, az üzenőfalon keresztül híreket, információkat, weboldalakat és videókat is megoszthatnak egymással. A saját hálózaton belül mások adatlapja részleteiben is látható, míg más közösséghez tartozó felhasználó adatlapja nem, de ez függ a felhasználók egyedi beállításaitól is. 2011 augusztusában a Facebook megújította adatvédelmi rendszerét, jelentős részben a honlapot ért kritikák és a Google hasonló fejlesztésének hatására. Ugyanakkor emellett újabb fejlesztéseket vezetnek be, amelyek online életünk számos mozzanatát naplózzák (a felkeresett tartalmakat automatikusan lájkolják).

A közösségi hálók profiloldalának nyilvánossága szolgáltató-függő, van, ahol teljes a nyilvánosság, előfordul, hogy csak a regisztrált tagok nézhetik meg az adatokat, és van, ahol a korlátozások külön-külön is beállíthatók. A hálózatban a „felhasználói lét” a személyes adatok megadásával kezdődik: minimális adatszolgáltatási követelmény az érintett neve, életkora, lakhelye, érdeklődési köre, egy kis kötetlen bemutatkozás, és bármi, amit az érintett még magáról fontosnak tart, általában elvárás a fénykép feltöltése is. A milliós nagyságrendben nyilvánosságra hozott személyes adatok tömege egyrészt igen sérülékeny magánszférát eredményez globális mértékben meghatározott teljes – elsősorban fiatal – generációk vonatkozásában. Emellett megfelelő terepet biztosít online visszaéléseknek (sexting, grooming, online bullying)

Európai kutatások eredményei⁴⁴ egyértelműen megerősítik, hogy a hálózati kapcsolatépítés különösen népszerű a fiatalok körében: a 9-12 éves gyerekek 38%-a, míg a 13-16 évesek 76%-a tagja valamilyen hálózati közösségnek (a 9-16 évesek harmada a Facebook-

⁴³ a név utal a „hat lépés távolság – Six degrees of separation elméletre, mely szerint a földön bárkivel kapcsolatba hozhatók vagyunk úgy, hogy közöttünk összekötőként maximálisan öt személy van

⁴⁴ EU Kids Online - Social Networking, Age and Privacy SONIA LIVINGSTONE, KJARTAN ÓLAFSSON and ELISABETH STAKSRUD kutatásai in.: <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/ShortSNS.pdf>, 2011.

hoz kötődik – ebből is látható, hogy a 13 éves korlátozás mennyire komolytalan) és a fiatalabbak egyben óvatlanabbak is: egyértelműen nagyobb százalékban engednek személyes adataikhoz (akár lakcímükhöz, telefonszámukhoz) hozzáférést idegeneknek.

A 9-16 éves magyar gyerekek kétharmada legalább egy közösségi oldalon saját profillal rendelkezik, inkább a lányok és az idősebbek azok, akik használják ezeket az oldalakat. A gyerekek egynegyedének van 50-100 közötti, egyharmadának pedig 100-300 közötti ismerőse, míg 13%-uknak ennél is több. Az összes megkérdezett gyerek 55%-ának volt nyilvános, azaz mindenki által látható profilja közösségi oldalon. 22%-nyian voltak azok, akik azt részlegesen publikussá tették, míg csupán 16% volt azok aránya, akik olyan beállításokat alkalmaztak, hogy azt csak barátaik láthassák.⁴⁵

A virtuális térben kontroll nélkül keringő személyes adatokat az adatalany eredeti szándékától vagy mindenkori akaratától független célokra is könnyen fel lehet használni. Az érintettől tudomása nélkül bármikor digitális dossziék (*digital dossiers aggression*)⁴⁶ készíthetők, listázva például a hobbjait vagy a barátnői nevét. (Egy friss hír szerint például New Yorkban a rendőrség szerint részben azért csökkent a gyilkosságok száma, mert 2012 októberében indult egy közösségimédia-figyeléssel foglalkozó rendőrségi projekt, ahol nyomon követték a tinédzser bandatagok megnyilvánulásait azért, hogy időben rajtuk üthessenek⁴⁷). A profilokból összegyűjtött adatok sorsára az adatalanyak már nincs további rálátása, az információ önálló életet kezd élni. Ha ehhez hozzáadjuk, hogy a különböző közösségi oldalak adattartalma is könnyen összekapcsolható, könnyen érthetővé válik milyen mértékű potenciális veszélyeket (leendő munkáltató általi ellenőrzés, zsarolás stb.) rejtenek magukban a közösségi oldalak biztonsági beállítások nélküli állapotukban. A 2013 júniusában kiobbant ún. Prism-botrány pontosan arról szól, hogy az amerikai titkosszolgálat az óriási internetszolgáltatók és cégek által egyébként jogszerűen tárolt milliós személyes adatokhoz (képek, videók, mailek, egyéb dokumentumok) minden kontroll nélkül, állampolgárságra tekintet nélkül közvetlenül hozzáfér.⁴⁸

⁴⁵ SÁGVÁRI BENCE: Az EU Kids Online magyarországi kutatásáról in.: www2.lse.ac.uk/.../EUKidsOnline/.../Hungary%20webpage.pdf, 2013-03-07

⁴⁶ G. HOGBEN (ENISA), ENISA Position Paper No.1 Security Issues and Recommendations for Online Social Networks, October 2007, 8.o.

⁴⁷ http://index.hu/tech/2013/02/26/csokken_a_bunozes_a_facebook_miatt/, 2013.02.26.

⁴⁸ http://index.hu/tech/2013/06/07/az_amerikai_titkosszolgalat_mindent_lat/, 2013.06.24.

A felhasználók által megadott adatok között egyre növekvő szerephez jutnak a képek (nemcsak az ún. profil-, hanem az albumokba feltöltött és megosztott képek), ami azért lehet veszélyes, mert azokból további következtetéseket lehet levonni (másodlagos adatokhoz lehet jutni) a felhasználó személyiségére, társas kapcsolataira, vagyoni helyzetére vonatkozóan, így az eredeti környezetéből kikerülve egy ártalmatlan képből is kellemetlenségei keletkezhetnek. A legnagyobb veszélyt azonban az jelenti, hogy a képek és a hozzájuk kapcsolt felhasználók által megadott másodlagos információk könnyen összekapcsolhatóvá teszik a különböző szolgáltatók rendszereiben tárolt profilokat, adatokat (mondjuk egy nevesített közösségi oldali profilt egy elvileg anonim vagy álneves társ kereső oldal adataival).

A legtöbb közösségi oldalon lehetőség van arra is, hogy a felhasználók a feltöltött képekhez további adatokat csatoljanak, pl. a rajta szereplők megnevezésére, profiljukhoz való direkt hozzáférést biztosító link megadására, e-mail címek hozzáadására stb. (ún. tagging). Ez szintén elősegíti a profilok összekapcsolhatóságát. Különösen kényes kérdés ez abban az esetben, ha az így érintett személy nem felhasználója a közösségi oldalnak (tipikus megoldás ilyenkor a szolgáltató részéről, hogy ilyenkor „értesítést” küld a nem felhasználónak a felhasználó általi tagról és egyben felhívja a csatlakozásra is – minthogy a megjelölt személy többnyire a kép megtekintésén túl többet regisztráció nélkül nem tehet. Ez a NAIH véleménye szerint a jelen jogi környezetben spamelés a szolgáltató részéről, illetve hozzájárulás hiányában személyes adattal való visszaélés a felhasználó részéről). A problémát az jelenti tehát, hogy míg a felhasználóknak saját adataik tekintetében lehetőségük van megválasztani mit tesznek közzé és mit nem, addig ez a tagging esetében a más által rólunk közölt adatok esetében nem, vagy csak nagyon korlátozottan lehetséges (a legtöbb szolgáltató adatvédelmi szabályzata erre vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezéseket), így gyakorlatilag kiüresedik az önrendelkezés lehetősége.

Nem elhanyagolható az (adat)biztonság kérdése sem: számos visszaélés fordul elő azzal kapcsolatban, hogy valaki más nevében „kreál” profiloldalakat, tölt fel (akár kompromittáló, kellemetlen) fényképeket vagy egyéb információkat. A Lindqvist-ügyben hozott európai bírósági ítélet⁴⁹ lényege pontosan az volt, hogy még teljesen jóhiszemű célból, egyházi karitatív munkában részt vevő személyek adatait sem lehet bejegyzésük nélkül egy weboldalon nyilvánosságra hozni. Az emberek emellett gyakran elfeledkeznek arról, hogy minden adat, ami egyszer a világhálóra kerül, onnan többé tökéletesen már soha nem távolítható el.

⁴⁹ C-101/01 Lindqvist [2003] ECR I-12971

Különösen igaz ez a már említett, másodlagos adatgyűjtések miatt. A komplett profilok teljes törlése nehéz, gyakran gyakorlatilag lehetetlen, hisz míg maga a felhasználói profil elvileg könnyen törölhető, addig a másodlagos adatokat, tartalmakat a felhasználó nem vagy nem teljesen tudja törölni (mások profiljában szereplő képek, kommentek, üzenetek stb.). Vannak már olyan automatikus programok, melyek lehetővé tennék a teljes törlést, az ún. virtuális öngyilkosságot, ám ezek használatát a szolgáltatók többsége tiltja, korlátozza. Illetve gyakran nem egyértelmű a helyzet abból a szempontból sem, hogy a törlés mit jelent: tényleges és azonnali törlést, vagy csak hozzáférhetetlenné tételt és bizonyos ideig történő további megőrzést (pl. Facebook profil esetén a deaktiválás után a felhasználó még reaktiválhatja profilját bizonyos ideig, azaz a profil tényleges törlése egy ideig a valóságban nem történik meg, ugyanakkor csak részben elérhető magyar nyelvű tájékoztató a követendő lépésekről). Mindezek a problémák valójában azt a félelmet erősítik meg, illetve igazolják, hogy az internet nem felejt, az egyszer megosztott adatokat már nem lehet törölni - azaz végső soron a felhasználó elveszti rendelkezési jogát adatai felett.

Szintén észben kell tartani, hogy minden adat, ami rólunk az Internetre kikerül, az adathalászkok számára is megszerezhetővé válik. A legkönnyebb számukra az e-mail címek begyűjtése, melynek kellemetlen következménye postaládánk kéretlen küldeményekkel való elárasztása. A felhasználók ismerősei a kapcsolati hálón keresztül könnyen lenyomozhatóak, így bárkiről megszerezhetőek személyes adatok. Az ezzel kapcsolatos adatvédelmi aggályokat úgy tűnik, a magyar felhasználók nem veszik komolyan, aminek jele a felhasználók számának napi emelkedése, illetve a fiatal korosztályok Facebook-hoz kötődő, már-már függőségbe hajló viszonya (magyar tizenévesek beszélgetéseinek állandó témája a „*mennyi időt voltam fent a Facebook-on*” és „*ott milyen izgalmas információkat fedeztem fel ismerőseimről*”).

E. Káros tartalmak

Az interneten közzétett, nem kifejezetten jogellenes, ugyanakkor a közvélekedés és/vagy a szakértők (pedagógusok, pszichológusok stb.) által a gyermekek testi-lelki fejlődésére károsnak tartott tartalmakkal való megismerkedés – történjen az akár a gyermek, akár a gondozását felügyelő felnőtt által⁵⁰ - rendkívül veszélyes lehet. Tipikusan ilyenek az

⁵⁰ A kiéhezettett agárdi csecsemő halála ügyében történő nyomozása a „*nyomozók a házban talált számítógép memóriájának elemzésével arra keresnek választ, kikkel tartották a kapcsolatot a gyermek szándékos éheztetésével gyanúsított szülők, milyen oldalakat nézegettek a neten. Szintén vizsgálják, hogy tartottak-e kapcsolatot olyan személlyel, aki útmutatást adhatott volna nekik a gyermek éheztetésével kapcsolatban*” In.: http://index.hu/belfold/2013/04/22/vizsgaljak_az_agardi_szulok_beszamithatosagat/, 2013.04.22.

erőszakos, pornográf, öngyilkosságra, drogfogyasztásra vagy kóros táplálkozásra⁵¹ biztató oldalak. A legfőbb probléma, hogy a káros tartalmakkal való megismerkedéshez nem feltétlenül szükséges a szándék, vagyis a felhasználó véletlenül, vagy akár akarata ellenére is kinyithat ilyen oldalakat (beír egy ártalmatlannak tűnő keresőszót például „lányok” és válogatás nélkül jönnek fel a találatok, illetve még egy megbízhatónak ítélt netes könyvtárház kínálatában is találkozhatunk olcsó pornografikus tartalmú e-könyvekkel). Böngészéssel hasonló módon navigálhatjuk magunkat káros tartalmú oldalakra. Egy 2004-es brit felmérés szerint a hetente legalább egyszer netező 9-19 éves gyerekek 57%-a találkozott már pornográf oldallal (a szintén megkérdezett szülők sokkal kisebb esetszámmal – 16% – gondoltak), és ráadásul ebből csak 10% volt az, aki kifejezetten ilyen céllal kapcsolta be a gépet. A megkérdezett gyerekek 8 %-ának az élmény kifejezetten kellemetlen, zavaró volt.⁵²

Mit tehetünk? A gyermeket egyrészt fel kell készíteni arra, hogy ilyen oldalak léteznek. Egy véletlen találkozás során elmélyült tanulmányozás helyett az ilyen oldalt inkább haladéktalanul el kell hagynia, illetve a tartalmát felül kell tudnia bírálni (például táplálkozásról, testi-lelki egészségről számtalan tudománytalan vagy megtévesztő, szélhámos hír kering a neten is). Legjobb, ha a gyermek negatív élményeiről később önként be is számol szüleinek vagy egy megbízható felnőttnek (ennek előfeltétele azonban a bizalom, illetve hogy a gyerek ne féljen az esetleges büntetéstől).

A másik megoldás technikai: tartalomszűrő szoftvekekkel el lehet kerülni a nem kívánt találkozást. Többféle szűrés jöhet szóba a gyermek- és a felnőtt-tartalom szétválasztására:

- a valós idejű szűrés a megtekinteni kívánt oldalt elemzi szöveg-, esetleg képfelismerő algoritmusokkal, és nem enged hozzáférést azokhoz, amelyekben a szűrőbe betáplált ismertetőjegyek megtalálhatók;
- a listák elvén működő szűrők letiltják a „feketelistára” tett weboldalakat/ szervereket vagy csak a „fehérlistán” engedélyezett honlapok böngészését engedik meg, így egyfajta biztonságos gyerekjátászóteret alakítanak ki a személyes internetből;

⁵¹ Egy 800 diák bevonásával elvégzett felmérés szerint a táplálkozással kapcsolatos kérdéseknek a gyerekek főleg az interneten néznek utána - családtagjaihoz azok fordulnak inkább, akiknél fontos az egészséges táplálkozás in.: BÖRÖNDI-FÜLÖP NIKOLETTA : A FIATALOK TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSAINAK VIZSGÁLATA A DÉL-DUNÁNTÚLON, 2012 PhD Értekezés, phd.ke.hu/fajlok/1348561429-borondi-fulop_n__tezisek.pdf, 2013.03.01.

⁵² UK Children Go Online, Surveying the experiences of young children and their parents by S.Livingstone and B. Bober, July 2004 in.: www.children-go-online.net, 2013.05.24.

- a címkézésre alapozott szűrőszoftverek azokat a jelzéseket, címkeket veszik figyelembe, amelyeket vagy a szolgáltatók, vagy a felhasználók, vagy az erre szerveződött vállalkozások helyeznek el a weboldalakon – hasonlóan a filmek korhatárjelzéseéhez.

Az indokolatlan szűrés, a túlblokkolás ugyanakkor több hátránnyal, mint előnnyel jár. Mindenképpen tiltani kellene azonban az internet „lehívásos” (pull) természetével ellentétes „tolakodó” (push) típusú felbukkanó ablakokat, az elektronikus levelezést tönkretévő spamhez hasonlóan. Bár a kénytelen böngészőablakok között is vannak ártalmatlanok (pl. reklámok), de ez az agresszív technológia lehetővé teszi, hogy olyan káros tartalmú weboldalakra irányítsák a gyanútlan felhasználót, amelyeket az nem akart megnézni, és az oldal bezárására tett kísérletek sokszor csak újabb és újabb ablakokat nyitnak meg. A másik fontos teendő a gyermekeknek szóló hasznos tartalmak bővítése, és a gyerekek megtanítása ezek használatára. Minél több kedvére való tartalmat és feladatot talál a gyerek az interneten, annál kevésbé fog a felnőtteknek szóló oldalakkal foglalkozni.⁵³

Egyes országokban központi internetcenzúra működik, így például Kínában, Szaúd-Arábiában vagy Vietnámban a központi szűrés kiterjed a vallási, politikai okokból nem kívánatos, vagy egyébként pornográf tartalmú oldalakra. Bizonyos illegális témák esetében európai országok is alkalmaznak blokkolást (Németország: holokauszt tagadás, Norvégia: gyermekpornográfia, USA: közösségi internet-hozzáférési pontok).

Magyarországon a gondolat- és véleménynyilvánítás szabadságjogainak tisztelete okán 2012-ig kizárólag az önkéntes alapon történő szűrés volt elfogadott, ezen ütött rést a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: új Btk.) 77. §-a egy új bírói intézkedési forma - az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele - bevezetésével:

77. § (1) Véglegesen hozzáférhetetlenné kell tenni azt az elektronikus hírközlő hálózaton közzétett adatot,

a) amelynek hozzáférhetővé tétele vagy közzététele bűncselekményt valósít meg,

⁵³ DRÓTOS LÁSZLÓ: Referátum, BAYER JUDIT: A háló szabadsága : az internet tartalmának szabályozási problémái a véleménynyilvánítás szabadsága tükrében Budapest : ÚMK ZSKF, 2005. – 213 p.,. – (Kommunikáció és média ; 2.). – Bibliogr.: p. 204–213. c. könyvről, http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4633&issue_id=479, 2013.04.02.

b) amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy

c) amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre.

(2) Az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét akkor is el kell rendelni, ha az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot, vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető, illetve ha az elkövetőt megrovásban részesítették.

Az új intézkedést a törvény indokolása szerint tipikusan a gyermekpornográf felvételeket tartalmazó weboldalak eltávolítására használják majd fel, eleget téve a 2011/93/EU irányelv⁵⁴ 25. cikke szerinti előírásnak.

F. A jövő várható fejlődési irányai

Az online világ fejlődését elképesztő dinamikája teszi félelmetessé - a sokirányú fejlesztés révén az internetes világ valamennyi meghatározó összetevője (pl.: hardver, szoftver, hálózat, társadalmi elvárások) pillanatról pillanatra változik.

Az online világ megjelenítéséhez és a vele való hatékony interakcióhoz tartozó hardver környezet mellett a design is rengeteget fejlődött az elmúlt tíz évben és a divat meghatározó eleme a minél összetettebb és vagányabb megjelenésű szerkezet, „kütyü”. A fiatalok körében az elismertség és a presztízs egyik szimbóluma a minél okosabb (és drágább) telefon. Míg az internet hőskorában egy asztali számítógép képernyője mögött szöveges weboldalakat nézegettünk, ma már egy kicsi telefon képernyőjén egy közösségi oldalon azonnal megoszthatjuk az utcán készített fényképünket földrajzi helyzetünkkel együtt. A fejlődés pedig töretlen, újabb és újabb egyszerű eszközöket próbál okossá varázsolni és az internetre kapcsolni. Nemsokára olyan szemüvegben sétálunk az utcán, amellyel a szemünk által észlelt kép szimultán az interneten is látható; lesz karóránk, amely két percenként méri a pulzusunkat és online adatbázisokkal összehasonlítva nem csak előrejelzi betegségünk, hanem még az orvost is riasztja; lesz játékkonzolunk, amely a szobába való belépésünket érzékelve újabbnál újabb játékokat ajánl nekünk. Az okos eszközöket a jövőben az állandó internetes kapcsolat mellett már rengeteg olyan szenzorral szerelik fel, amellyel az eszköz

⁵⁴ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2011. december 13-i 2011/93/EU IRÁNYELVE a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

⁵⁵ Hollandiában egy kiskorú által kiskorúaknak fejlesztett közösségi oldalt is vizsgálat alá vont a holland adatvédelmi hatóság.

a környezetét is megfigyelheti (pl.: gyorsulásmérő, kamera arcfelismeréssel, mélységmérő, lézeres letapogató, gps szenzor, zajszint mérő és elemző)

További kihívást jelent, ha a személyes környezetünk valamennyi eszköze online lesz és önállóan kommunikál majd, így már a hűtőgép is tudni fogja, hogy elfogyott a friss tej, szóval érdemes a tableten leadni a rendelést.

A fenti adattenger mind egy-két multinacionális vállalatnál fut majd össze, amelyek óriás adathalmazaiak (*big data*) és bonyolult algoritmusaiak segítségével a fogyasztókat kategorizálják és nagy valószínűséggel meg tudják jósolni viselkedésünket is – ha úgy tetszik, majd helyettünk gondolkodnak és hoznak döntéseket. Először csak apró-cseprő dolgokban, majd később egyre önállóbban.

A gyermekeket közvetlenül érinti, hogy a legtöbb eszközből most már tudatosan fejlesztenek a legkisebb korosztály számára is. A jövő nagy kérdése, hogyan tudja a szülő a gyermeke legelső hónapjaiból, éveiből számítani az állandó digitális és internetes jelenlétet, ami az ember természetes fejlődésétől mindenképpen életidegen.

De nem csak a hardver fejlődik dinamikusán, a megosztási csatorna és felület is egyre bővül. A mobilinternet gyorsulása révén a videók megosztásához már le sem kell szállnunk a villamosról. A tartalmak közzétételének a lehetősége is egyre szélesebb, az internet hőskorában még csak kör e-mailben küldözgettük személyes adatainkat, ma már egy közösségi oldalon százmilliók csoportosulnak és két kattintással közvetíthetjük videóinkat milliók számára. A fejlődés itt sem áll meg, egyre több tematikus közösségi oldal alakul, a tematikus honlapok pedig egyre gyakrabban célozzák meg a fiatalkorúakat, sőt az egyre felhasználóbarátabb rendszerekben saját tematikus mikroközösséget is alkothattunk.⁵⁵ Az igazi kihívást a kiskorúak szempontjából azonban a közösségi oldalak alapját képező marketing tevékenység rejti, amely az egyik legjövődolgozóbb szegmensnek ezt a korcsoportot látja. A közösségi oldalak egyre erősebben koncentrálnak a viselkedésalapú reklámokra, a kiskorúak megosztásait, alkalmazásait figyelve próbálják egyre személyre szabottabb reklámokkal becserkészni őket.

A magánszféránk közzétételére alkalmas közösségi alkalmazások közül is a legtolakodóbbak kerülnek előtérbe, terjednek a folyamatos aktivitást igénylő megoldások, illetve a kép és videó megosztásra építő szolgáltatások.

A szoftver fejlesztések oldaláról nézve a mobil platformok alkalmazás boltjaiban egyre több az egyéni fejlesztők által kifejlesztett program, amelyek a személyes szférára

tekintet nélkül próbálják a kiskorúak személyes adatait megszerezni. Az alapvetően a felnőtt élet kényelmi szempontjait kiszolgáló fejlesztések – mindenhol elérhetőek legyünk, sorban állás nélkül elintézhessük dolgainak – ma már a reklám szempontjából sokkal jobban védettebb korosztályt, a kiskorúakat célozzák meg. Egyre kiemelkedőbb divat lett a különböző online szolgáltatásoknak a gyermekekre optimalizálása. Ha ma végigtekintünk egy online applikációkat kínáló alkalmazásboltban, hemzsegnek benne a gyermekeknek szóló programok. A kicsik kifestőzhetnek a tableten, beszélgethetik a virtuális macskát az okostelefonon, vagy simogathatnak virtuális oroszlánt a játékkonzolon. Az applikáció gyártók azonban nem csak ilyen kreatív ötletekkel csalogatják be a gyermekeket a virtuális környezet határtalan világába – a legnagyobb veszélyt a gyermekeknek gyártott játékok végeláthatatlan sora képezi. Az ingyenes játékoké, amelyek azonban a környezetnek megfelelően csak virtuálisan ingyenesek. A gyermek alapesetben személyes adataival fizet értük, rosszabb esetben azonban a szülő pénztárcája is kinyílik. Rengeteg az olyan játék, ahol kisebb-nagyobb előnyökért, újabb pályákért kell apró fizetéseket produkálni. A becsalogató mikrofizetések olyan pszichológiai módszert használnak, hogy egy komoly élettapasztalattal rendelkező felnőtt is könnyen csábításba esik, nemhogy egy gyermek.

Az online közösségi élmény elvárás minden alkalmazástól, egy kiskorú ma már az összes játékot ismerős vagy idegen játékosok ellen játssza az interneten és az alkalmazás legfejlettebb opciója, hogy ismerősei személyes adatainak kiszolgáltatásával játékosársakat hívjon meg. A legtöbb játékban megoszthatjuk, merre jutottunk, mit csináltunk, de ezen is túlmenve élő telefonos kapcsolatban szapulhatjuk egymást a neten, vagy adhatunk meg személyes adatokat idegeneknek.

További veszélyt jelent, hogy a mobil alkalmazások egyre több személyes adatot kérnek vagy osztanak meg. A legtöbb alkalmazás hozzáférést követel a mobilon tárolt valamennyi tartalmunkhoz, kapcsolatainkhoz, közösségi oldalon létrehozott profilunkhoz, földrajzi helyzetünkhöz. Az óriási adathalmazból, így még jobban fel tudják térképezni életünket.

A hardveres és szoftveres környezet mellett természetesen a társadalmi tényező is személyes adataik kiadása felé kényszeríti az érintetteket. Egyre erősebb a hajtóerő a kiskorúakban, hogy az online környezetben is meglepő és mulatságos látványosságokkal rukkoljanak elő. Ez olyan meghökkenítő és vicces közzétételeket kíván, amely a saját vagy társunk magánszférájának teljes kitérítésével jár.

Az online világ fent említett dinamikus fejlődéséből adódóan a szülők, akik nem ebben a digitális világban nőttek fel (ún. X és Y generáció), nem képesek követni és megismerni annak veszélyeit, így nem tudják kontroll alatt tartani és segítséggel ellátni a gyermekeiket (ún. Z generáció). Természetesen az iparág is tehetne annak érdekében, hogy az új technikák már figyelembe vegyék az adatvédelmi szempontokat, de ezek a szempontok gyakran szemben állnak a gazdasági megfontolásokkal. Az állami szerepvállalás növelése világszinten tendencia, de a hatékony megoldások többnyire elvesznek a hasztalan stratégiaalkotás és a gyors iparági fejlesztések között. A veszélyekre ezért azoknak a felnőtteknek kell felhívni a kiskorúak figyelmét, akik felelősek a fiatalabb generációk neveléséért. Ne felejtjük el, hogy ők azok, akik már az online közösségben szocializálódtak, a mindennapi életük része, hogy státuszüzenetben vagy fényképpel megosszák a világgal a fontosabb vagy kevésbé fontosabb történeteiket.

7. PROBLÉMATÉRKÉP – ONLINE DEVIANCIÁK

Az információs társadalom új devianciáinak körében jelentkező jelenségek a „furcsa”, rossz érzést maga után hagyó benyomásoktól a bűncselekményt megvalósító magatartásokig terjedhetnek.⁵⁶ Az információs társadalom új, eddig nem ismert devianciáinak egyik lehetséges oka az új életviszonyok okozta anómia. Az anómia a szó szoros értelmében normahianyos állapotot jelent, tágabban olyan állapot, amikor általában új, ismeretlen élethelyzetekre nincs régi, eligazító norma vagy a kialakult társadalmi gyakorlat eltér a társadalom által vallott normáktól.⁵⁷ Katelyn McKenna szerint az infokommunikációs eszközök segítségével folytatott interakciókban négy olyan fő rizikófaktor van jelen, amelyek nagymértékben meghatározzák a környezet pszichológiai hátterét. Ezek az anonimitás, a fizikai jelenlét szükségességének csökkenése, az interakciók ideje és menete feletti erősebb kontroll, és a hasonló gondolkodásúak könnyebb találkozása.

A látszólagos anonimitás mellett egy másik rizikófaktor az enyhének tűnő közösségi szankció, mivel a deviáns viselkedésnek a virtuális térben legtöbbször csupán anynyi következménye lehet, hogy a másoknak nem tetszőn viselkedőt kizárják a csoportból, ellentétben a közvetlen élethelyzetekkel, ahol sokkal súlyosabb következményei lehetnek egy normaszegésnek. A kibertéri közösségek enyhe szankciói mellett a valóvilágbeli társadalom szintén enyhe értékelése is erősíti ezeket a devianciákat. Az anonim online élet egyfajta kettős morál kialakulásához vezet, ami az offline társadalmi normák lazább értelmezését jelenti, azaz a felhasználók nagy része hagyományosan normakövető marad, de az internetes kommunikációja során már eltérő szabályok szerint él.⁵⁸

Az online világ egy olyan tér, ahol „felszakadnak” a gátlások, ahol mindenki sokkal könnyebben tud kapcsolatot kialakítani ismeretlenekkel is, ahol bátrabban közöl véleményt vagy ad ki információt, akár önmagát felvállalva, akár anonim módon. A fiatalok többsége pedig vakon tárukozik ki a világ számára. A lányok jobb esetben bikinis képeket töltenek fel magukról, közlik a világgal, hogy éppen hol tartózkodnak, hova mennek hétvégén bulizni, vagy éppen azt, hogy egyedül lesznek otthon egy teljes hétvégére. Dr. Peszleg Tibor rendőr őrnagy tapasztalatai szerint a gyermekekben a veszélyérzetet a netezés során a szükségesnél általában alacsonyabb: „*A gyermekben lebontják azokat a gátakat,*

⁵⁶ ADLER F., MULLER, G.O.W. & LUFER, W.S., Kriminológia, Osiris Kiadó Budapest, 2002. pp. 34-35.

⁵⁷ GÖNCZÖL K., KEREZSI K., KORENIK L. & LÉVAY M. (ed.) Kriminológia-Szakkriminológia Complex Kiadó Budapest, 2006. p. 104.

⁵⁸ SZATHMÁRY ZOLTÁN Doktori értekezés: Bűnözés az információs társadalomban, Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban, Budapest 2012. pp. 64-65.

melyek ösztönösen, vagy a családi neveltetése folytán benne vannak. Az internetes beszélgetések után jön a személyes találkozó, mely során a fiatalkorú már valamely bűncselekmény sértettjévé válhat. Ilyen veszélyes ismerkedési lehetőségek az internetes chat szobák, levelező fórumok, IRC csatornák.....Munkám során találkoztam olyan gyermekkorúval, aki egy chat szobában ismerkedett meg felnőtt korú személlyel, a személyes találkozás során nemi kapcsolatot létesített vele, és közösen fogyasztottak kábítószeret. Több napig is távol volt a családjától, és hazatérte után sem érezte cselekedete és a vele történtek veszélyét. Meghallgatása során elmondta, hogy nem ez volt az első ilyen, úgynevezett „chat-es kapcsolata”.⁵⁹

a. Az internetes zaklatás (cyberbullying)

A modern technikai eszközöknek, és az internet egyre szélesebb körben való elterjedésének következtében egyre gyakrabban lehet hallani a felvilágosítás hiánya miatt leginkább a 10-16 év közötti korosztályt érintő online zaklatásról. Ez mindig személyes indítékkal indul és az elkövető hosszabb ideig, visszatérően „kínozza” áldozatát.

Az új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) a zaklatás tényállását a következőképpen szabályozza (222. §):

(1) Aki abból a célból, hogy mást megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki félelemkeltés céljából

a) mást vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy

b) azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be,

vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁵⁹ DR. PESZLEG TIBOR: Internet és pedofília in.: Belügyi Szemle 2004. december, http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=4, 2013.02.12 .

A kulcsszó a háborgatás, a háborgató cselekmények azonban eltérőek lehetnek: például valaki éjjel-nappal fenyegető vagy megalázó tartalmú elektronikus leveleket küld, közösségi oldalakon üzenet, bántó tartalmú kommenteket ír vagy blogos naplójában sértegeti társát. Kamerával felszerelt mobiltelefon birtokában egy bárhol megtörtént kellemetlen jelenetet már aznap tömegek nézhetnek valamelyik közkedvelt közösségi oldalon. Az infokommunikációs eszközök segítségével elkövetett támadó jellegű cselekmény egy kortárs személytől kiindulva ismétlődő jelleggel irányul egy kiszemelt áldozat ellen, amelytől az nem tudja önmagát megvédeni. Durva tréfa, ugratás, amely során jellemzően a 13-17 éves fiatal korosztályok tagjai különböző platformokon lejáratták egymást.⁶⁰

„A 2008-as Biztonságosabb Internetért Fórum keretében az Európai Bizottság nyilvános konzultációra bocsátott egy kérdőívet a közösségi hálózatokról. A beérkezett válaszok alapján általános nézet, hogy a közösségi oldalak használatakor a kiskorúakat a magánélet megsértése és a szexuális célú megkörnyékezés (grooming) veszélye mellett leginkább az internetes zaklatás (cyberbullying) fenyegeti.”⁶¹ A világon a gyerekek mindenhol arról számoltak be, hogy életükben komoly probléma az internetes zaklatás, a felnőttek viszont nem mindig érzik ennek súlyosságát. Az online zaklatásoknak elenyésző hányada folytatódik vagy realizálódik a való életben. Az UNICEF amerikai kutatása szerint azok a gyerekek, akik az iskolában erőszakoskodnak másokkal, valószínűleg maguk is elektronikus zaklatás áldozatai. Az internetes zaklatás elkövetői legtöbbször más gyerekek és fiatalok. A zaklató anonimitása ijesztőbb lehet a gyerekek számára, fokozhatja a védtelenség érzését, így komolyabb sérüléseket okozhat. Míg egy iskolai zaklatás hazatérve megszűnik, addig az internet miatt az áldozat otthon is áldozat marad. A netes zaklatás nagy nyilvánosság előtt zajlik, még több tanú látszólagos beleegyezésével, mint az offline zaklatás során. Az okostelefonok elterjedése ugyanakkor behatárolja a szülők ellenőrzői és szabályozói lehetőségeit, így nő a gyermekekre leselkedő veszélyek száma.

A fent előadottakra példa a 2006-ban öngyilkosságot elkövető amerikai kislány esete. A tragédia azért történt, mert a vád szerint egy anya a lányával együtt segített a 13 éves áldozat megvezetésében egy online közösségi portálon, amikor rendszeres e-mail váltások során elhitették vele, hogy egy 16 éves fiúval flörtöl. A két tinédzser később vitába keveredett, a 13 éves lány pedig végső elkeseredésében felakasztotta magát. A köz-

⁶⁰ SZATHMÁRY ZOLTÁN: Bűnözés az információs társadalomban, Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban, Doktori értekezés, Budapest 2012. pp. 68-69.

⁶¹ SZATHMÁRY ZOLTÁN: Bűnözés az információs társadalomban, Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban, Doktori értekezés, Budapest 2012. pp. 68-69.

vélemény felháborodását az váltotta ki, hogy az ügyészség eleinte egyszerűen nem tudott vádat emelni a gyanúsított anya ellen, mert nem találtak olyan vádpontot, ami az online zaklatást kimerítette volna. Végül a nőt összeesküvés és számítógépes rendszerek jogtalan használata miatt állították bíróság elé. Mivel az egész ügy a MySpace oldalain játszódott le, felvetődött a közösségi portál felelőssége is. Az eset után Matt Blunt, Missouri állam kormányzója aláírta az internetes zaklatás büntetéséről szóló törvényt, amely hivatalosan 2008. augusztus 28-án lépett hatályba, és amely kimondja, hogy az online sértegetőkre vagy molesztálókra akár 500 dolláros pénzbüntetést és 90 napig terjedő elzárást is ki lehet szabni.⁶² Sajnos a cyberbullying halálos áldozatainak száma napról-napra nő, és a médiában megjelenő hírek alapján jellemzően 13-15 év körüli kislányokat hajszoznak öngyilkosságba a gonosz és jellemzően anonim megjegyzések.⁶³

b. Internetes kibeszélés (mém küldés)

A digitális fájlok vagy hivatkozások eredetileg reklámcélú kiküldése manapság gyakran hamis hírek, kínos videók vagy képek terjesztéséből áll, ami jelenthet akár művészi kifejezést, mosolyra fakasztó kedveskedést is, de sokszor kifejezetten durva lejárató kampányba torkollik. A mémelés a cyberbullyingtól abban különbözik, hogy a kárvallott alany általában idegen személy, akit az internetes közösség „kipécéz” magának valamilyen tulajdonsága vagy megnyilvánulása alapján. Általában ismert emberekről van szó, például XVI. Benedek lemondása után igazi „mém sztár” lett, sokszor kifejezetten ízléstelen módon tálalva, de előfordul, hogy hétköznapi emberek – ritkán gyerekek – is a hálóba akadnak. Ez történt egy 11 éves kaliforniai kislánnyal is 2010-ben, aki YouTube videókat osztott meg magáról és zenei preferenciáiról a neten. Megnyilatkozásai ellenszenvet váltottak ki egy internetes közösségből, ezért elhatározták, hogy „megbüntetik”: hamis híreket raktak fel a kislány és egy ismert énekes állítólagos szexuális kapcsolatáról. A gyerek anyja ezt elhitte és botrányt csapott, a kislány ezért elkeseredésében fenyegető hangú képüzenetet küldött a közösségnek. Erre valahogy megszerezték a család telefonszámát, e-mail címeit és elindult a zaklató áradat, beleértve a halálos fenyegetéseket is. A kislány sírva kérte újabb videó üzenetében, hogy hagyják őket végre békén, de a felvétel közben bejött a haragos apa és keresetlen szavakkal fejezte ki véleményét. Bosszúból az apát a neten nyilvánosan megvádolták lánya megrontásával és bár a

⁶² http://www.sg.hu/cikkek/61147/missouri_buncelekmeny_lett_az_online_zaklatas, <http://www.foxnews.com/story/0,2933,312524,00.html>, 2013.06.04.

⁶³ Írorszában például 2012 őszén heteken belül két befejezett öngyilkosság is történt, ugyanazon weblapon iskolatársak anonim módon kellemetlen kérdésekkel zaklatták az áldozatokat in.: <http://www.thejournal.ie/erin-gallagher-funeral-655978-Oct2012/>, 2013.03.08.

vád alól a bíróság felmentette, az apa hamarosan szívrohamban meghalt, míg a kislány azóta is pszichiátriai kezelésre szorul. A megszólaltatott amerikai szakértők tanácsa ilyen esetekre világos: nem szabad felvenni a kesztyűt, a mocskolódásokra nem kell a neten reagálni, mert az a közösség tagjaiból csak hisztérikus bosszút vált ki.⁶⁴

c. Trollkodás

A troll internetes szlengben olyan személy, aki provokatív, ingerlő módon, tárgyhoz nem tartozó üzenetekkel bombáz egy online közösséget (például internetes fórumon, chaten, blogon, levelező listán), vagy személyes véleményét erőszakosan sulykolja azzal a szándékkal, hogy más felhasználókból heves reakciókat provokáljon ki, vagy egyébként egyéb módon zavarja, ellehetetlenítse a témába vágó eszmecsereét. Az angol „*Do not feed the trolls*”, azaz „ne etesd a trollokat” kifejezés (rövidítése DNFTT) azt jelenti, hogy az ilyen hozzászólókat ignorálni kell.

A trollok között mostanában „divat” híres sportolókat nyilvánosan gyalázni ilyen módon.⁶⁵ Nemrég egy fiatal angol boxolóra „szállt rá” egy twitteres zaklatója, aki Jimmibob88 néven bejelentkezve változatos sértéseket vágott a sportoló fejéhez és gúnyolódott eredményein. Az igen heves vérmérsékletű sértett a Twitteren 1000 font „vérdíjat” ajánlott annak, aki elárulja a troll nevét és címét. Nemsokára rá is talált ellenfelére, még egy fotót is kipoztolt a házáról bizonyítva, hogy bármikor elkaphatja. A troll könyörgésre fogta a dolgot és bocsánatot kért. A Twitteren az eset miatt a legnépszerűbb hashtagek közé emelkedett a #keyboardwarrior (billentyűzetharcos) és a #jimmybrownpants (kb. beszari Jimmy) minősítés.⁶⁶

A trollok ténykedése egyértelműen elszabadítja az indulatokat: mind a gyalázkodás, mind az ellenreakciók brutális stílusban zajlanak, gyakori a halálos fenyegetés is. Egy rosszul sikerült meccs után a sportolót akár ilyen üzenetek is várhatják: „I hope you, your wife, kids and family die, you deserve it” – remélem, te, a feleséged, a gyerekeid és családod is meghal, megérdemlitek”.⁶⁷ A szélsőséges véleményüket csak álnév mögött vállaló trollok biztosan nem segítik elő a kulturált internetes stílust, és általában rossz hatással vannak az összes felhasználóra.

⁶⁴ <http://knowyourmeme.com/memes/events/jessi-slaughter>, 2013.02.27.

⁶⁵ Sports Trolls Heap Abuse on NBA Star After Big Miss in.: <http://mashable.com/2012/11/14/sports-trolls-gasol-miss-nba/>, 2013.03.14.

⁶⁶ http://index.hu/tech/mem/2013/03/13/igy_kell_banni_egy_trollal/, 2013.03.14.

⁶⁷ <http://bleacherreport.com/articles/1034961-san-francisco-receiver-kyle-williams-receivers-death-threats-on-twitter>, 2013.06.18.

d. Erotikus képek küldözgetése (sexting)

A sexting erotikus képek vagy videók infokommunikációs eszközökkel történő küldözgetése, mely az utóbbi években vált a fiatalok körében divatos jelenséggé.

„Egy 2008-ban, az Amerikai Egyesült Államokban a fiatalkori és nem tervezett terhességek megelőzése érdekében folytatott nemzeti kampány során készített kutatás eredményei alapján a tizenhárom és tizenkilenc évesek közötti korosztály 20%-a küldött már önmagáról meztelen vagy félmeztelen képet. Egy további érdekes adat, hogy a lányok 25%-a, míg a fiúk 3%-a válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy kapott-e már olyan erotikus képet, amit eredetileg nem kívántak megosztani velük. A tizenévesek 39%-a küldözget szexuális tartatú üzeneteket, 48%-uk kapott már ilyen üzenetet. Egy újabb kutatás eredményei alapján ezen arányok növekedtek, a 13-19 éves korosztály 65,5%-a sextingelt már”.⁶⁸

A legtöbb „felderített” sexting esetről megállapítható, hogy az erotikus jellegű felvételeket az érintettek önmagukról vagy közös megegyezéssel másról készítették, de a felvételek sorsa a későbbiekben már tőlük függetlenül alakult. A nyilvánvaló körülmény, amely visszaélésekre adhat lehetőséget az, hogy a többszörözött képek minden további engedély és egyéb korlát nélkül továbbíthatók. A felelőtlenség mellett a másik motivációt a bosszúvágy jelenti, általában azokban az esetekben, amikor egy párkapcsolat megszakadása után az egyik fél – legtöbbször a fiú, férfi – a párjáról készített felvételeket nyilvánosságra hozza.

Egyes vélemények szerint a mai tinédzserek szexuálisan koraérettek, és csak szórakozásból küldözgetik az erotikus üzeneteket. Mások azt vallják, hogy a fiatalok kísérletező magatartása miatt hoznak rossz döntéseket. Azonban a témakörrel foglalkozók abban egyetértenek, hogy az erotikus felvételek haragból vagy bosszúból történő terjesztése további létező, emocionális visszaélésekkel és erőszakkal jellemezhető fiatalkori párkapcsolati magatartásminták része is lehet. Hiba volna azt feltételezni, hogy csak a fiatal generációkra jellemző ez az attitűd, azonban technikai lehetőségek birtokában a tizenévesek emocionális élete, alapvetően impulzív viselkedése az oka annak, hogy ők biztosan nem mérlegelik a hosszú távú következményeket.

„A sexting új jelenségének etikai megítélése nem tárgya e fejezetnek, az viszont megemlítenendő, hogy milyen jogellenes cselekményeket vethet fel. Nyilvánvalóan felmerül a

⁶⁸ SZATHMÁRY ZOLTÁN: Bűnözés az információs társadalomban, Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban, Doktori értekezés, Budapest 2012. p. 69.

tiltott pornográf felvétellel visszaélés lehetősége, de emellett – az életkori eltérések esetén – a személyes adattal visszaélés vétsége is, azonban a probléma okának meghatározása és kezelése tekintetében a cselekmény felfogását illetően még az Egyesült Államokban sincs egységes koncepció. Az egyedüli problémát azon körülmény megítélése okozza, hogy a felvételeket sok esetben az érintettek önmaguk készítik és továbbítják, azaz a bűncselekményi tényállások megalkotásának elsődleges céljára figyelemmel a sexting erodálja a felelősségre vonás egyes, védendő jogi tárgyra vonatkozó elveit. Ami viszont jelen fejezet szempontjából jelentőséggel bír, az a felhasználók magánszférához, a privacy-hoz való viszonyának ártékelődése. A cyberbullying és sexting jelenségei egyaránt bizonyítják, hogy a privacy-hoz viszonyulás negatív irányba változott, hiszen amíg a cyberbullying más magánszférájának a semmibevétele, addig a sexting a felhasználó saját magánszférájának a teljes megnyitását, annak védelméről való önkéntes lemondást jelenti.”⁶⁹

Ezek az új trendek érzékletesen jellemzik nemcsak a morál változásait, de az érintett szereplők - gyerekek - egyes védett társadalmi értékekhez való viszonyát is.

e. Az internetes pedofília

Pedofil az a felnőtt személy, aki személyiségzavara okán gyermekkorúak iránt érez szexuális vágyat. A pedofília társadalmi megítélése rendkívül negatív és különféle megnyilvánulásait a büntetőjog is több tényállásban bünteti:

- szexuális visszaélés: az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen; vagy
- gyermekpornográfia: aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt készít, tart, hozzáférhetővé tesz vagy pornográf műsorban szereplést, szereplésre hív.

Az elkövetők ezért tevékenységüket természetsszerűleg titkolják. Az internet kiváló fórum az anonimitás megőrzésével megvalósuló pedofil vágyak kielésére. Nem csak az egyéni, hanem a szervezett bűnözés megvalósulására is, hiszen a gyermek pornográf képek megszerzése és egymásnak való átadása a hálózaton keresztül sokkal gyorsabb, egy-

⁶⁹ SZATHMÁRY ZOLTÁN: Bűnözés az információs társadalomban, Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban, Doktori értekezés, Budapest 2012. p. 70.

szerűbb. Egy nem szokatlan példa: negyvenes éveiben járó férfi 18 évesként regisztrál egy közösségi portálon vagy egy társskereső oldalon, feltölt „magáról” egy vonzó képet, elkezd tini lányokkal ismerkedni, egyre közelebb kerülnek egymáshoz, a kislány bizalmába fogadja a „fút”, akinek kérésére esetleg további képeket küld magáról, jobb esetben ruhában, rosszabb esetben meztelen, vagy félmeztelen felvételeket.

Az internetes pedofília megvalósulása során tulajdonképpen az történik, hogy az elkövetők az internetet eszközként használják a szexuális visszaélés (korábban megfontás) véghezviteléhez ismerkedésre, kapcsolatépítésre, vagy a sértettek valós szándékát, illetve érdekeiket súlyosan sértve szerzik be róluk a pornográf felvételeket.

Adatvédelmi szempontból problémát jelenthet, hogy sok esetben a pornográf képek begyűjtését maga a sértett akarva-akaratlanul megkönnyíti azáltal, hogy önként tölti fel magáról a felvételt, illetve külön szakértő bevonását igényli és még így is nehéz a bizonyítása, hogy egy pornográf felvételen valóban az adott gyermek található-e. Sok esetben ugyanis megváltoztatják a képeket, például egy meztelen testhez - a mostani képszerkesztő programok segítségével -, egy idegen fejet szerkesztenek hozzá egy egyszerű képszerkesztő szoftver segítségével.

f. Online „behálózás” (grooming)

Magyar kifejezés igazából egyelőre nincs rá, a behálózás, becserkészés szóval írhatjuk körül a jelenséget.⁷⁰ A közösségi oldalak terjedésével leegyszerűsödtek az ismerkedés szabályai és a gyerekek gyakran olyan emberek közeledését is elfogadják, akikkel még nem is találkoztak, de ismerős ismerőse vagy van valami közös érdeklődésük. Számolnunk kell azzal is, hogy egy fénykép mögött rejtőző, magát 14 éves fiúnak mondó valaki a valóságban egy harminc, negyven vagy még idősebb férfi, aki szexuális vágyai kieléséhez keres áldozatokat a világhálón. Az elkövetők zöme több hónapon át, tudatosan felépített stratégiával vadászik a közösségi hálókön lévő fiatalokra, lányokra, fiúkra egyaránt. Bizalmukba férkőznek, kicsálnak tőlük személyes információkat, az interneten keresztül vonják be őket szexuális játékaikba, és végső esetben még személyes találkozóra is ráveszik őket. A gyerekek kezdetben – a jól kiépített bizalmi viszony révén – fel sem ismerik, hogy mi történik velük, nem okoz bennük törést, hogy aki kezdetben velük egykorúnak adta ki magát, a valóságban nem az. Az izgalom és kíváncsiság sokkal nagyobb bennük. Ha mégis

⁷⁰ BARACSI KATALIN: Internetbiztonság Magyarországon és az Európai Unióban in.: Polgári Szemle 7. évf. 5-6.sz. 2012. febr. http://polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=478, 2013.03.08.

személyes találkozási kerületbe kerül sor, akkor ezekről a gyerekek nem beszélnek. Szegényérzete miatt általában nem, vagy túl későn kér csak segítséget.

g. Online játékok gyermekeknek

A szakirodalom csak a szerencsejáték szenvedélyt értékeli önálló szenvedélybetegségként, a számítógépes és online játékokhoz kötődő függő viszony még nem szerepel külön diagnosztikai kategóriaként. Elsősorban tünetként értékelik a szakemberek: ha valóban súlyos következményekkel jár, nem kontrollálható, és nem egyszerűen a gyermekkorban természetes és egészséges játéktevékenység megnyilvánulása, akkor utalhat bizonyos magatartás-zavarokra, egyéb pszichés problémákra.⁷¹

A szerencsejátékok esetében a jogszabály egyértelmű: Magyarországon a szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény (rövidítés: Sztjt.) 1. § (6) bekezdés értelmében online játékokban főszabály szerint 18 éven aluli személyek nem vehetnek részt, ami alól csak a nem folyamatosan szervezett sorsolásos játékok (tombola) képez kivételt. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szerencsejáték Felügyelete gyakorlata szerint „jelenleg kizárólag az állami játékszervező Szerencsejáték Zrt. rendelkezik az állami adóhatóság által kiadott, a www.szerencsejatek.hu oldalon elérhető TippMax elnevezésű bukmékeri rendszerű fogadás szervezésére jogosító szerencsejáték szervezői engedéllyel... Az Sztjt. 2. § (2) bekezdése alapján szervező tevékenység folytatásához - a törvényben meghatározott kivétellel - az állami adóhatóság engedélye szükséges, míg az Sztjt. 9.§ (1) bekezdése értelmében szerencsejáték csak jóváhagyott játékterv alapján szervezhető. Az előzőekben kifejtettekre figyelemmel tehát a 18 éven aluliek szerencsejátékban való részvételének tilalmára vonatkozó jogszabályi rendelkezés jelenleg egyetlen szerencsejáték szervezőnél, annak sorsolásos és fogadásos játékaiban, az érintett játékok játékterveiben és részvételi szabályzataiban megtestesülő szabályrendszeren keresztül érvényesül. A játéktervi szabályozás szerint az online fogadási módban bonyolított játékokban való részvétel minden esetben előzetes regisztrációhoz kötött. Az internetes fogadási rendszerbe kizárólag 18. életévét betöltött, magyarországi lakóhellyel rendelkező fogadó regisztrálhat, ezt követően pedig fel kell töltenie belső egyenlegét. A regisztráció során bizonyos kötelező, illetve opcionális adatai megadása után a játékos jelszót és csak számokból álló azonosítót kap (illetve karakteres jelszót választhat magának), melyek lehetővé teszik a bejelentkezést és a részvételt. A regisztráció kétféle típusát különböztetjük meg: a teljes és papíralapú regisztrációt.

⁷¹ VIDA ANDREA: Az információs és kommunikációs kultúra hatása a tizenéves korosztályra in.: <http://xenon.bibl.u-szeged.hu/~vidaa/holi/03/szenvbet/vidaa.pdf>, 2013.03.24.

A) A teljes regisztráció típusnál ki kell tölteni egy adatlapot, ahol a személyes adatok (név, születési idő, hely, anyja neve) mellett fel kell tüntetni a bankszámlaszámot, levelezési címet, e-mail címet, fogadáshoz szükséges egyéb adatokat, valamint nyilatkozni kell arról, hogy a regisztráló elmúlt 18 éves, és elfogadja a részvételi szabályzatot. Erre a regisztrációra interneten, illetve telefonos ügyfélszolgálaton keresztül van lehetőség.

B) A papíralapú regisztráció (bankkártya szerződés) kizárólag a Szerencsejáték Zrt. lottózóiban, a Zrt. által felhatalmazott megbízottaknál, vagy a kártyát kibocsátó bank fiókjában köthető meg, kártya bemutatása és személyazonosság igazolása mellett, amennyiben a regisztráló OTP kártyabirtokos és betöltötte a 18. életévét.

Mindkét fajta regisztráció hozzáférést biztosít a Szerencsejáték Zrt. rendszerében elérhető minden játékhoz, illetve fogadáshoz. Fontos hangsúlyozni, hogy regisztráció nélkül online szerencsejátékban nem lehet részt venni, utólagos, vagy ideiglenes regisztrációra nincs lehetőség. Az állami adóhatóság által jóváhagyott játéktervekben rögzítettek szerint továbbá 18 éven aluli személy, valamint olyan személy, akinek valós adatai nem egyeznek meg a regisztráció során megadott adataival nyereményre nem jogosult, a szervező ilyen személy részére a nyeremény kifizetést megtagadja. Amennyiben a játékos nem valós adatokat ad meg és úgynevezett nagynyereményre - azaz 200.000 Ft, vagy azt meghaladó összegre - tesz szert, úgy azt nem fogja tudni felvenni, mivel a nagynyereményt a szervező nem utalja a fogadó belső egyenlegére, hanem kizárólag lottózóban történő személyes nyereményigénylés alapján fizeti ki átutalással. A fenti szabályok elérhetők a szervező honlapján, valamint a játékok részvételi szabályzataiban, a Felügyelet pedig ellenőrzései során számon kéri, hogy betartják-e azokat. Mindez ideig a Szerencsejáték Zrt. által kínált szolgáltatásokat érintően, 18 éven aluliak online szerencsejátékban való részvétele tilalmának érvényesülése kapcsán az állami adóhatóság visszaélést nem tapasztalt.”

Játszani természetesen jó és az online játékoknál a gyermekek sok mindent megtanulhatnak, gyakorolhatnak, ami fejlődésük szempontjából fontos lehet. Történelmi, gazdasági, biológiai ismereteik biztosan fejlődnek, ha különféle specifikus szerepjátékokban vesznek részt, de van néhány buktató, amire nem árt odafigyelni. Először is nem szabad elfelejteni, hogy a játékok gyártóinak és a játékdalok üzemeltetőinek legfontosabb érdeke a profitszerzés, ezt pedig (legálisan) úgy érhetik el, ha minél drágább játékokat tudnak értékesíteni, az egyszeri kiadások mellett további vásárlásokra készítetik a felhasználót és minél hosszabb ideig „tartják meg” a játékos. Csak Németországban 2011-ben kb. 2 milliárd eurót költöttek számítógépes játékszoftverekre a felhasználók, akiknek jelentős hányada fiatalok. Egyre több elvileg ingyenes játéknál a „kiegészítők” vásárlása nélkül a játék

megakad vagy nem okoz olyan nagy örömet – például egy virtuális lovasudvar felszerelése igen komoly valódi pénzbe is kerül -, így szintén német adatok szerint 2011-ben csak a virtuális kiegészítőkre 233 millió eurót költöttek a fogyasztók, 100 millió euróval többet, mint előző évben.⁷² A kiegészítők vásárlása általában igen „könnyen” megoldható: egy emelt díjas telefonhívással vagy sms-küldéssel, nem ritkán szülői telefonról, és mivel a nyomás alatt álló gyermek egyre többször vásárol, sokszor csak a hó végi elszámolásnál derül ki a több száz eurós kiadás. Még ha meg is ígéri a weblap üzemeltetője, hogy a kiegészítők telefonos vásárlását egy-két esetre korlátozza, az önkorlátozó ígéreteket nem mindig tartják be. Ráadásul a folyamatos játékokban tartást szankciókkal is erősítik: aki túl korán „kiszáll”, azt ki is tilthatják bizonyos időre, órákra-napokra-hetekre a játékból azzal a fájdalmas pénzügyi következménnyel, hogy a kitiltás miatt arra az időre a már befizetett pénzét is elveszti. Hiába fizette ki a részvételi díjat vagy a kiegészítőket, az érvényességi idő csökkenése miatt ezek a befizetések elveszhetnek. A játékok kitalálói és üzemeltetői pedig mindig arra hivatkoznak, hogy a gyermek a játékszabályokat ismeri és azokat elfogadta. Nem egy olyan eset ismert már, mikor a szülő jelszavának használatával történik valamilyen tranzakció. Legutóbb Nagy-Britániában egy ötéves fiú egy ingyenes játék feltelepítéséhez kérte el édesapja jelszavát, azonban a kiegészítőért már fizetni kellett és a nem megfelelő beállításoknak köszönhetően a szülőknek komoly anyagi kára keletkezett.⁷³

A számítógép, konzol, vagy okostelefon segítségével igénybe vehető online játékok sok esetben több játékos bevonásával játszhatók (ún. multi-player játékok), ekkor viszont már nem csak saját, hanem mások személyes adatait is kezeljük. A játékba való belépés előtt fontos lenne megismerni az adatvédelmi nyilatkozatban foglalt információkat a program feltelepítésére vonatkozóan, hiszen az adatvédelmi irányelvekben rögzítik, hogy ki milyen adatainkhoz fér hozzá, milyen célból kezeli, esetleg mely harmadik félnek továbbíthatja azokat.

A számítógépes játékok sokféleképpen csoportosíthatók:⁷⁴

- megjelenítésük szerint szöveges (például visual novel), grafikus vagy vegyes
- műfajuk alapján akció, kaland, stratégiai, szimulációs, szerepjátékok

⁷² In der Kostenfalle – Kinderspiele im internet, Sendung vom 11.Dezember 2012, <http://www.zdf.de/ZDFmediathek/beitrag/video/1794584/#/beitrag/video/1794584/Kostenfalle-Kinderspiele-im-Internet>, 2013.03.08.

⁷³ http://index.hu/tech/cellanaplo/2013/03/18/oteves_gyerek_610_ezret_koltott_appokra/, 2013.04.28.

⁷⁴ BALKU ANETT: Virtuális Klánok - Csoportképződés egy Internetes Szerepjátékban (szakdolgozat), 3.1.-3.2. pont

A magyar gyermekek körében a legnépszerűbb játékszoftver egy internetes szerepjáték, amely az úgynevezett MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game, vagyis nagyszámú játékos egyidejű részvételével interneten keresztül játszható szerepjáték) körébe sorolható.

Az online játékok regisztrációja során felhasználónevet, levelezési címet, e-mail címet és születési dátumot kell megadni. Földrajzi információra azért van szükség, hogy megtalálják a hozzánk legközelebb eső szervergépet és játékosokat. Az olyan joghatóság alá tartozó területeken, ahol törvényi életkor minimumot rögzítettek, általában megerősítést kérnek arra vonatkozóan, hogy a játékos betöltötte-e 18. életévét. Néhány szolgáltatást ingyen igénybe vehetünk, míg másokért fizetni kell. Amennyiben internetes fizetés esetén használjuk a hitelkártyát, akkor jó, ha az erről készült jelentéseket rendszeresen ellenőrizzük és azonnal fel kell venni a kapcsolatot a játék üzemeltetőjével, ha olyan ügylet történik, melyben nem vagyunk biztosak. Meghatározhatjuk adatvédelmi beállításainkat, mely mértéke a játékelülettől, a játékfejlesztő társaságtól és a játék jellegétől függ. A kifinomultabb játékoknál általában lehetőségünk van korlátozni beállításainkat, így ennek megfelelően az üzemeltető kivételével senki sem láthatja profilunk vagy személyes információink részleteit. A biztonság ezen szintje azonban nem igazán mozdítja elő a multiplayer játékot vagy az online élmények közösségi aspektusait, sok játékos ezért kevésbé korlátozza a beállításait és így engedik, hogy mások láthassák a profiljukat.

A létrehozott azonosítót azzal védhetjük meg, ha az alábbi eszközöket használjuk:

- ún. erős, mások által nem könnyen kitalálható jelszót;
- HTTPS (Hypertext Transfer Protocol Secure), a webes alkalmazás olyan beállítását, mely kódolja a személyes információt és a játék közbeni kommunikációt (ahol ez a beállítási lehetőség biztosított);
- korlátozó adatvédelmi beállításokat, és
- minimális érzékeny természetű információt adunk ki (például el kell kerülni a lakcím, iskolával vagy a munkahellyel kapcsolatos részleteket).
- amennyiben a szolgáltatások jogi nyilatkozatai megengedik, úgy álnévvel vagy nick névvel is létre lehet hozni profilt, melyeket az üzemeltetők a közösségi oldalakkal abból a célból kapcsolják össze, hogy a játékosok értesíteni tudják online barátaikat arról, ha egy játék elkezdődik. Ez esetben viszont ajánlott megismernünk a közösségi oldal adatvédelmi és jogi nyilatkozatát is

Az adatvédelmi irányelv és a jogi nyilatkozat az online játéokra történő regisztráció folyamán, vagy egy program telepítését megelőzően, a személyes beállítások megadásakor képernyőn való ismertetés vagy egy hivatkozás formájában érhető el. Így láthatjuk, hogy kik és milyen információkat gyűjtenek össze rólunk, azok hová kerülnek, hogyan használják fel az adatokat, hová fordulhatunk probléma vagy kérdés esetén. Az üzemeltető társaságok ugyanis kifejezetten széles körben osztják meg személyes adatainkat harmadik személyekkel különböző okokból (jogi kötelezettségeiknek eleget tegyenek, különböző jogellenes tevékenységeket figyeljék, szolgáltatási problémákat megoldjanak, fejlesszék a játékot, biztosítsák a fizetési mechanizmusukat, lehetőséget biztosítsanak a játékosok közötti kommunikációra, valamint arra, hogy a játékosok különböző promóciós anyagokat kapjanak).

Személyes adatainkhoz így a szerződés hatálya alatt álló egyéni programozók, pénzügyi intézmények, online hosting vagy disztribúciós szolgáltatások, a technikai és játéktámogatást érintő ügyfélszolgálat, internetszolgáltatók, kutatók, hirdető, piackutatók, végrehajtók és egyéb más állami szervek is hozzájuthatnak. A játékosoknak ugyanakkor meg kell győződniük arról, hogy a cég vagy a játék fejlesztője szabályozta-e a felelősségre vonással kapcsolatos speciális feltételeket, továbbá a szolgáltatást érintő megállapodásokban rendelkezett-e adatbiztonságot érintő szabályokról, melyek a személyes információk nyilvánosságra hozatala esetén létfontosságúak.⁷⁵

Talán meglepően hangzik, de a legjobb védelem online játékok terén a gyermeknek az lehet, ha együtt játszik valamelyik szülővel vagy akár az egész család részt vesz a játékban!⁷⁶

h. Személyes adattal való egyéb visszaélések

Mindennapi életünk elválaszthatatlan részét képezi az online világ. Életünk egy jelentős részében a virtuális környezetben létezünk, ahol hatékonyan tarthatjuk a kapcsolatot szeretteinkkel, könnyedén rendelünk meg árukat és szolgáltatásokat, követjük és kommentáljuk a világ eseményeit. Az online világ az elmúlt években egyre jobban behálózta életünket, főleg az első ránézésre csábítóan olcsó vagy gratis szolgáltatásai révén. Ezek a szolgáltatások azonban valójában nem ingyenesek, személyes adatainkkal fizetünk

⁷⁵ Forrás: http://www.priv.gc.ca/information/pub/gd_gc_201211_e.asp, 2013.04.15.

⁷⁶ <http://mediasmarts.ca/blog/game-tips-parents>, 2013.04.15.

értük és minél jutányosabb az ár, annál több személyes adatot vagyunk hajlandóak megadni. Az Európai Hálózat- és Információbiztonság Ügynökség (ENISA) tanulmánya szerint hasonló árú szolgáltatások esetében az ügyfelek nagy része az adatvédelmi szempontból biztonságosabbat választja, de amint az árak különbözőek, úgy az ügyfelek harmada már az olcsóbb szolgáltatást részesíti előnyben, akkor is, ha cserébe személyes adataikat áldozzák fel.⁷⁷

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: új Btk.) 219. § (1) bekezdéséből a „jogtalan” szó kikerült, így vétségnek minősül már minden, az Infotv. rendelkezéseinek megsértésével haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva elkövetett jogosulatlan vagy a céltól eltérő adatkezelés, az adatok biztonságát szolgáló intézkedés elmulasztása, illetve a tájékoztatási kötelezettség megszegése.

A legtöbb szolgáltató lehetővé teszi, hogy a felhasználók különböző külső oldalakkal, programokkal, alkalmazásokkal is összekapcsolják a profiljukat (XSS, cross site scripting), ugyanakkor ezek a külső programok könnyen lehetnek ártalmas programokkal is fertőzöttek (vírus, féreg, trójai). A veszélyt az jelenti, hogy a közösségi oldalak többsége gyengén védett az ilyen fenyegetések ellen, mert a programot szolgáltató harmadik felet nem, vagy nem megfelelő mértékben ellenőrzik, illetve van módjuk ellenőrizni. Ráadásul a közösségi oldalakon keresztül a kapcsolati hálók miatt ezen kártékony programok gyorsabban és nagyobb károkat okozva is terjednek. Ezen veszélyek következményei pedig gyakorlatilag beláthatatlanok, a profil kompromittálásától egészen az adathalászat miatti veszteségekig terjedhetnek.

Végül manapság szintén nagy népszerűségnek örvendenek az aukciós oldalak, melyek használata során adatvédelmi vonatkozásban is felmerül néhány kérdés. Egy népszerű magyar aukciós oldala üzemeltetőjének NAIH-nak küldött tájékoztatása szerint kiskorúak sérelmére vagy közreműködésükkel elkövetett visszaélésekről csak akkor szereznek tudomást, ha konkrét ügygel kapcsolatban az ügyfélszolgálatot megkeresik vagy rendőrségi nyomozást rendeltek el. Az első pont tekintetében tipikus eset, amikor „egy felhasználó licitálást kér, mert állítása szerint gyermeke licitált (fix áras értékesítés esetén adott vételi ajánlatot), vagy gyermeke töltött fel termékeket. Ilyenkor a felhasználók tájékoztatást kérnek, hogy mit tehetnek, hogyan vonhatják vissza az online térben tett nyilatkozataikat.” Az aukciós oldalak felhasználási feltételei azonban kifejezetten rögzítik, hogy

⁷⁷ Study on monetising privacy An economic model for pricing personal information <http://www.enisa.europa.eu/activities/identity-and-trust/library/deliverables/monetising-privacy>

18 év feletti felhasználók számára nyitott a piac, ám ezt az üzemeltetőnek nem áll módjában ellenőrizni. Ennek következményeként a szülők IT tudatosságát szükséges fejleszteni, hiszen felhasználói azonosítójukat védelem nélküli tárolás esetén tudják csak a 18 éven aluli személyek használni. Ezen megkeresések száma ritka: a napi 150-200 esetből évente körülbelül 10 a kérdést érintő jelzések száma. A második esetkört illetően már ténylegesen visszaélés történik, mely jellemző példája, mikor eladóként regisztrált felhasználó - néha nem létező - termékeket tölt fel, de nem ad el és a pénzt egy bankszámlán gyűjti. Az ilyen csalások vonatkozásában jogerős bírósági ítéletek is születtek már. A visszaélést elkövető személyek koráról a gazdasági társaság nem rendelkezik információval, továbbá azzal kapcsolatosan sem bír tudomással, hogy kiskorú személy (aki elvileg nem is lehetne az aukciós oldalak felhasználója) visszaélés áldozata lett volna. *„Olyan eset már előfordult, hogy a visszaélést elkövető személy kiskorú gyermekét nevezte meg, mint aki szórakozásból termékeket töltött fel – ebben az esetben a felhasználó nyilatkozatát „árnyalja” az a tény, hogy a bankszámlaszám, amire a termékek árát előre várta a felhasználó, az az apa kezelése alatt volt; tehát ebben az esetben a kiskorú is inkább áldozatnak tekinthető.”*

Az aukciós csalások elleni védekezésnél ügyelnünk kell arra, hogy túl kevés értékeléssel rendelkező eladótól ne vásároljunk, legyünk tisztába az értékelések tartalmával, ne vegyünk meg egyetlen terméket sem olyan felhasználótól, akik túl alacsony áron adnak el egy terméket, nem valódi laccímmel vagy telefonszámmal regisztráltak, illetőleg az árut – különösen, amennyiben annak nagyobb az értéke – személyesen vegyük át.⁷⁸

⁷⁸ http://www.penzcentrum.hu/vasarlas/tizezreket_bukhatnak_a_gyanutlan_vasarlok_tamadnak_az_atveros_netes_boltok.1035976.html, 2013.05.15.

8. JÓ GYAKORLATOK - KÜLFÖLDI PÉLDÁK

a. Portugália, Dadus Projekt

2008-ban a portugál adatvédelmi hatóság célul tűzte ki, hogy az adatvédelmet be kell építeni az iskolák tantervébe. A hosszú távú strukturális program első lépcsője az oktatási minisztérium támogatásával készült, a 10-15 éves korosztálynak szóló Dadus Project. (A Dadus név az angol „data”, vagyis adat kifejezéshez nagyon hasonlít.) Dadus egy fiatal srác, aki éli egy kiskamasz hétköznapjait és közben adatvédelmi szempontból értékelhető események történnek vele. A projekt tematikus egységekre van osztva és minden egység tartalmaz egy összegzést, a tanárok számára a témák mélyebb, a diákok számára pedig Dadus nyelvén – vagyis hétköznapi, „gyerekenyelven” – megvalósuló összegzésben. A weboldalon (<http://dadus.cnpd.pt>) a tanárok a projekttel kapcsolatos anyagokat, összefoglalókat tölthetnek le, a diákok híreket, jogszabályokat ismerhetnek meg, a szülők pedig praktikus tanácsokat olvashatnak, valamint egy fórum segítségével megoszthatják egymással tapasztalataikat, véleményeiket. A Dadus Blogon a diákok közvetlenül megbeszélhetik a Dadus által felvett témákat, közzétehetnek iskolai tanulmányokat. Az oldal - szórakoztatva tanít - számos interaktív játékot, illusztrációt, valamint különböző tippeket és vicces anyagokat tartalmaz. A Dadus Project-et szimbolikusan 2008. január 28-án, az európai adatvédelmi napon indították el. Ezt megelőzően regionális értekezleteket szerveztek országsszerte, ahol előadták a projekt lényegét, illetve a projekttel kapcsolatos plakátokat, dokumentumokat nyújtottak át a tanárok számára. Az oktatási intézmények örömmel fogadták a kezdeményezést, a tanárok azonnal regisztráltak és megkezdték az adatvédelmi órák oktatását. A projekt eredményességét mutatta, hogy több mint 1450 tanár regisztrált, a Dadus oldalt kb. 32000-en látogatták, a Dadus Blognak rövid idő alatt közel 40000 tagja volt, a szülőknek szóló fórum pedig majdnem elérte a 2000 regisztrálót. A 2008/2009-es tanévre a nagyobb részvétel érdekében már versenyeket szerveztek a diákok számára, valamint még több új anyagot és játékot fejlesztettek ki.

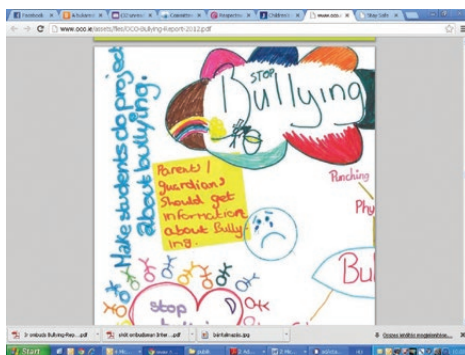

A Dadus Project pozitív hatására Portugáliában észrevehetően jobban törődnek az emberek – a szülők és tanárok - a gyermekeket érő internetes veszélyekkel. Korábban a szülők úgy gondolták, hogy nem képesek megbirkózni ezzel a problémával, főleg az infokommunikációs tudás hiánya miatt; a tanárok pedig napi szinten találkoztak az iskolában megoldásra váró esetekkel. A fő cél a gyermekek körében a tudatosság növelése, azáltal, hogy felelős döntéshozásra tanítják őket az alapvető jogaik, így a személyiség- és adatvédelem területén is önálló döntésekre képes embereket nevelnek.

b. Írország, „Private I, Public Eye” video klip-verseny

Az elmúlt öt évben az ír adatvédelmi hatóság élénken foglalkozott a fiatalok online adatvédelmének kérdéseivel.⁷⁹ Diákoknak két privacy tárgyú videó klip-versenyt is hirdetett (az eredmény megtekinthető a www.youtube.com/dataprotection oldalon), valamint összeállított egy 92 oldalas, füzet formátumú színes oktatási segédanyagot iskolai felhasználásra.

Az ír gyermekjogi ombudsman, Emily Logan 300, különböző szocio-kulturális háttérű általános iskolai tanulóval konzultált országszerte az online bullying kérdéséről. A gyerekek tapasztalatait összegző jelentésében felhívta a figyelmet, hogy az iskoláknak jóval nagyobb hangsúlyt kell az Internetes zaklatás megelőzésére fordítani; a gyerekeknek meg kell tanítani, hogy felelősek az online szavaikért és a tetteikért is és szavaiknak, tetteiknek súlyos következményei lehetnek; valamint meg kell ismertetni a gyermekekkel, hogy kihez és hova fordulhatnak segítségért (<http://www.oco.ie/assets/files/OCO-Bullying-Report-2012.pdf>).

⁷⁹ <http://dataprotection.ie/viewdoc.asp?docID=520>

Szintén az ír gyermekjogi ombudsmanhoz kötődik a „Maradj biztonságban!” program, amely általános iskolások, szülei és a pedagógusok részére kíván alapos tájékoztatást nyújtani elsősorban a bántalmazás jelenségéről, megelőzéséről, köztük az Internetes zaklatás elleni védekezésről is. A program kvázi folytatása a „Cool school” projekt, amely már a felsősöknek szól.

Egy ír kommunikációs cég, a Fuzion Communications képes formában ad tanácsot gyerekeknek a hálózati közösségek oldalaihoz (<http://www.thejournal.ie/safebook-how-to-stay-safe-online-657753-Nov2012/>).

c. Skócia, „Tisztelj Engem!” program

A Trinity College Anty Bullying Centre - <http://abc.tcd.ie/>, „Tisztelj” – „Respect me” program (Skócia) - <http://www.respectme.org.uk/> mögé a skót gyermekjogi ombuds-

man is odaállt. A skót kormányzat által, a SAMH (Scottish Association for Mental Health), és az LGBT Youth Scotland támogatásával 2007-ben életre hívott program célja a (többek között az Interneten történő) zaklatás megállítása, a megfelelő prevenció programok kidolgozása, melynek érdekében ingyenes tréningeket is szerveznek országsszerte helyi szinteken. A projekt része a jogtudatosító, tájékoztató kampányok folytatása fiatalok számára. <http://www.respectme.org.uk/What-do-I-do-if-a-child-tells-me-they-are-being-cyberbullied.html>

d. Norvégia, „You Decide” kampány

A norvég adatvédelmi hatóság, másokkal együttműködve „You decide” (Te döntesz!) címmel egy tudatosító kampányt indított az online környezet veszélyeiről, írásos és videó szemléltető anyagokkal mutatják be a fiatalok számára, milyen kihívások várják őket az online világban. A kezdeményezéshez bármely ország csatlakozhat. Alapvetően két korcsoportot céloznak meg: általános iskolásokat és középiskolásokat, a két anyag tematikájában és képi megjelenésében jelentősen eltérő, bár mindkét írásos szemléltető dokumentum leginkább egy tankönyvre hasonlít, sűrű, de jól tagolt információkkal. A szemléltető broszúrák tanórai feldolgozásra készültek.

Az általános iskolások számára készített anyagban inkább rajzok szerepelnek, emellett a fiatalabb korosztály számára könnyebben feldolgozható feladatok találhatóak. A tananyagban még fellelhető egy alap szótár, valamint érdekes figyelemfelkeltő statisztikák, adatok. Az általános iskolásoknak szóló anyag által felölelt problémák: egy viccnek szánt üzenet komoly következményekkel járhat, nem tudhatod ki van a chat másik oldalán, a neten sok a hamis információ.

A középiskolásoknak szóló anyag már fényképeket használ és sokkal lényegre törőbb. Ez is tartalmaz feladatokat, de szótár helyett inkább a jogi fogalmakat próbálja közérthetően elmagyarázni (főbb gondolatok: mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán-szféráját tiszteltben tartsák; az internet sosem lesz teljesen anonim; ne osszunk meg privát tartalmat viccből; hogyan osszunk meg privát tartalmat; mit tegyünk a cyberbullying ellen; ki mit tudhat rólad a netről; ki figyel a neten).

e. Új-Zéland, gyermekjogi projekt

2009-ben az új-zélandi adatvédelmi biztos olyan projekt kidolgozását tűzte ki célul, amely segítségével megtudhatják, hogy mennyire tájékozottak az új-zélandi fiatalok a magánélet vonatkozásában. A projektet egy 15 fős középiskolás tanulóból álló fókuszcsoporthal indították el. A diákok megvitatták, hogy a magánélet védelmének mely aspektusai okozzák számukra a legnagyobb aggodalmat, és hogy milyen tanácsokkal lehetne segíteni a fiatal korosztályt, hogy tájékozottabbak legyenek az általuk kiszolgáltatott adataik sorsával kapcsolatban. A tudatosság növelése, valamint az információk megfelelő használata érdekében alakították ki egy koncepciót, ami a „fiatalok magánéleti csomagja” elnevezést kapta (www.privacy.org.nz/youth) és az alábbi elemekből áll:

- Iránymutatások, ötletek előadók számára az adatvédelemmel kapcsolatos sikeres előadások megtartásához,
- Magánélettel kapcsolatos történetek vitapontokkal, a történeteket eljátszhatják, majd utána megbeszélhetik azokat a főbb vitapontok mentén,
- Rövidfilm, ami arra készíti a fiatalokat, hogy gondolkozzanak el, mi minden történhet személyes adataikkal, a magukról kiadott információkkal,
- Feladatok,
- Kvíz, adatvédelemmel kapcsolatos igaz-hamis; vagy feleletválasztós kérdések,
- Mini prospektusok,
- Plakátok,
- valamint egy úgynevezett „felavató előadás”.

Minden egyes rész célja a fiatalok aktivizálása: gondolkodjanak el, játsszák el, éljék át a különféle helyzeteket, majd beszéljék meg mit kellett volna tenni, hogyan lehetett volna elkerülni a személyes adataikkal való visszaélést. Adjanak tanácsot egymásnak, és mondják el pozitív és építő jellegű negatív véleményeiket is egyaránt a különféle esetekkel kapcsolatban.

f. Kanada, képregény és tippek

A kanadai információs biztos valamennyi érdekelt félnek készített színes, lényegre törő ajánlásokat arról, miként lehet online környezetben megvédeni magánszféránkat. A fiataloknak szóló képregény – melynek magyar fiataloknak szóló verziója a Függelékben megtalálható! – azt szemlélteti, milyen sok személyes adatot osztunk meg akaratlanul vagy észrevétlenül magunkról az interneten. A képregény főszereplője két testvérpár, akik pont emiatt keverednek kellemetlen helyzetekbe (például neveltség tárgyát keltő képek, kéretlen státuszüzenetek, bekapcsolva hagyott internet vagy telefon stb.). A kanadai biztos nem csak a gyerekek, de a szülők részére is 12 hasznos adatvédelmi tippet publikált, amelyben tömör és érthető tanácsokkal kívánja a szülőket segíteni abban, hogy gyermekeiket az online privát szférájuk védelmében tudatosabbá és érdekeltté tegyék:

- Tudd, milyen internetes szolgáltatásokat használnak gyermekeid!
- Próbáld ki a gyermekeid által használt internetes szolgáltatásokat!
- Tarts lépést a fejlődéssel!
- Tedd az adatvédelmi beállítások helyes beállítását vonzóvá!
- Tedd a jelszó védelmet prioritássá!
- Emeld ki a mobil eszközök védelmének fontosságát!
- Tudatosítsd gyermekeidben, hogy az interneten közzétett dolgokat mások is láthatják!
- Tanítsd meg gyermekeidnek, gondolják át, mielőtt bármire ráklikkelnek!
- Emeld ki, hogy csak a valós barátait vegyék fel ismerősnek!
- Tanítsd meg nekik, hogy személyes adataik nagyon értékesek!
- Mondd el nekik, hogy bármikor számíthatnak rád, ha önhibájukból illetékelemeknek kiszolgáltatták személyes adataikat!
- Mutass jó példát gyermekednek!

Emellett a kanadai információs biztos egy iskolai tantervet is kiadott, amelyben 12 témát elemez, mindegyiket röviden bemutatva és vitaindító kérdésekkel ellátva:

- Gondolkozz, mielőtt bármire is ráklickelsz a neten!
- Oda szoktál figyelni az adatvédelmi beállításokra?
- Csak a valódi barátaidat szoktad visszajelölni?
- Válassz megfelelő jelszót!
- Véd meg online személyazonosságod és ügyelj oda személyes adataidra a neten is!
- Figyelj oda az internetes játékdalakra!
- Óvatosan viszonyulj az idegenektől kapott online üzenetekhez!
- Szülők a Facebookon
- Mobil applikációk
- Internetes randioldalak
- Sexting
- Cyberbullying

g. Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államokban 1998-ban a gyermekek (pontosabban a 13 év alatti kiskorúak) személyes adatainak online védelméről a tisztességtelen adatkezelések megakadályozása érdekében külön jogszabályt alkottak⁸⁰ (Children's Online Privacy Act, COPPA). A jogszabály a gyermekek felé irányuló kereskedelmi vagy online szolgáltatást nyújtó honlapok adatkezelőire többletkötelezettségeket hárít, amelyek betartását a Federal Trade Commission (Szövetségi Kereskedelmi Bizottság - az USA-ban egyébként nem működik általános hatáskörű adatvédelmi hatóság) hivatalból és panasz alapján induló eljárásaiban ellenőrzi. A törvény azokra a honlapokra vonatkozik, amelyek fenti szolgáltatásaik során kiskorúaktól gyűjtenek adatokat. Ez nem csak a kifejezetten a gyermekek felé irányuló honlapokat (pl.: egy játékbolt webshopja vagy egy rajzfilm online játékokat kínáló honlapja) jelenti, hanem az általános közönség számára kereskedelmi vagy online szolgáltatást nyújtó honlapokat is, ha a szolgáltatásokat kiskorúak is igénybe vehetik és a honlap üzemeltetőjének tudomása van arról, hogy a szolgáltatást kiskorúak igénybe is veszik. A

⁸⁰ Children's Online Privacy Protection Act of 1998 (COPPA) 15 U.S.C. §§ 6501–6506 (Pub.L. 105–277, 112 Stat. 2581-728, enacted October 21, 1998).

honlapok üzemeltetői kötelesek:

- A kiskorúak adatainak a kezeléséhez bizonyítható módon szülői hozzájárulást kell szerezni
- A szülőnek külön felületet kell biztosítani, ahol átnézheti, töröltheti a gyermekéről kezelt személyes adatokat, illetve ahol megtilthatja a további adatkezelést, visszavonhatja az adatkezeléshez adott hozzájárulását.
- Egyszerűen szövegezett (azaz a gyermekek által is érthető, életkor semleges) és részletes tájékoztatást kell adni az adatkezelés valamennyi mozzanatáról
- Az érintettől kért hozzájárulásként csak az aktív magatartással megadott hozzájárulás fogadható el.
- A hamis születési dátummal történő regisztrációkat ki kell szűrni. Például:
 - a) a születési dátum megadása közben lehetőség legyen 13 év alatti kort is beállítani, hogy a kiskorú ne kényszerüljön rögtön hamis évszám megadására, illetve a szolgáltató is tudomást szerezzen arról, hogy egy kiskorú szeretett volna regisztrálni;
 - b) a születési évszám megadásánál se legyenek jelzések arra nézve, hogy 13 év alattiak nem vagy csak szülői jóváhagyással regisztrálhatnak;
 - c) az oldal rövid ideig tiltsa le az adott ip címet, ha a felhasználó csak azért lép vissza, hogy megváltoztassa életkorát;
 - d) online vásárlást csak saját névre szóló hitelkártyával lehessen lebonyolítani
 - e) ha a megadott életkor alapján a felhasználó kiskorú, akkor a válaszüzenet ne egy pusztán elutasítás legyen, hanem tájékoztassa a gyermeket arról, hogy a honlap szolgáltatásait igénybe veheti, ha megkéri a szülőt, hogy regisztráljon [itt még arra is lehetőséget nyújt a törvény, hogy a szolgáltató megkérheti a gyermeket arra, hogy adja meg a szülő e-mail címét, amit természetesen a sikertelen vagy elutasított megkeresést követően törölnek].
- A szolgáltató munkatársainak megfelelő adatvédelmi képzéseken kell részt vennie, illetve a szolgáltatónak a belső szabályzatait a jogszabályban szereplő többletkötelezettségeknek megfelelően kell módosítania.

A jogszabály a megfelelő szülői hozzájárulás beszerzésére több lehetőséget is bemutat, amit a honlap által kínált szolgáltatások függvényében két részre bont:

- 1. Ha olyan szolgáltatásról van szó, amely a kiskorú adatait a nyilvánosság felé közvetíti (pl.: közösségi oldal, blog stb.), akkor
 - a) a szülőnek egy űrlapot kell kinyomtatnia, amelyet aláírva mailben vagy faxon meg kell küldenie a szolgáltatónak;
 - b) egy, a szülő nevére szóló bankkártyával egy minimális tranzakciót kell lebonyolítani;
 - c) a szolgáltató által fenntartott ingyenes hívószámon az erre kiképzett ügyfélszolgálati munkatársnál azonosíthatja magát a szülő;
 - d) digitális aláírással ellátott hozzájáruló e-mailt küldhet a szülő.
- 2. Ha olyan szolgáltatásról van szó, amely a gyermek adatait csak saját, belső használatra kezeli és nyilvánosság felé azokat nem közvetíti, akkor a fenti esetek mellett a szülő még az alábbi módon is megadhatja a hozzájárulást az adatkezeléshez:
 - a) a szülő egy e-mailben jelzi, hogy hozzájárul az adatkezeléshez, amelyben megjelöl egy postai vagy fax címet, ahonnan a szolgáltató megerősítő jóváhagyást tud kérni
 - b) a szülő egy e-mailben jelzi, hogy hozzájárul az adatkezeléshez, az email megérkezését követően egy meghatározott, de nem túl rövid időintervallumon belül a szülő újabb mailt kap a szolgáltatótól, ahol meg kell erősíteni a regisztrációt.

A fentiekben túlmenően szigorúbb szabályokat ír elő a törvény a személyes adatok továbbítására (a vállalaton belüli továbbítást is ideértve), illetve az adatfeldolgozók igénybe vételére. A szülőt valamennyi igénybe vett adatfeldolgozóról, illetve az eredeti céllal nem szorosan összefüggő adattovábbításról tájékoztatni kell.⁸¹

Az FTC 2011-ben kiskorú gyermekekkel kapcsolatos mobil applikációkról, 2012 decemberében az Apple és a Google alkalmazásboltjaiban (appstores) található alkalmazások adatkezelési gyakorlatáról tett közzé nyilvános jelentéseket.⁸² Az alkalmazások felhasználói (sem a gyermekek, sem a szülei) a kellő tájékoztatás hiányában

⁸¹ <http://www.coppa.org/comply.htm>, 2013.04.15.

⁸² <http://www.ftc.gov/opa/2012/12/kidsapp.shtm>, 2013.04.22.

nagyon sok esetben egyáltalán nincsenek tisztában azzal, hogy a mobilok és tablet-ek azonosítóját (számokból és betűkből álló egyedi azonosítók) a cégek titokban piaci elemzőkkel, közösségi oldalakkal és reklámügynökségekkel is megosztják, melyek aztán a különböző app-eket használó gyermekekről könnyűszerrel készítenek felhasználói profilt. A vizsgált alkalmazások többsége a felhasználókkal egyáltalán nem közölte, hogy milyen adatokat gyűjt róluk annak ellenére, hogy a készülék azonosítóját az esetek több, mint felében más piaci szereplőknek is továbbították. Az alkalmazások 17 %-a pedig gyermekek számára is megengedte, hogy valódi pénzért vásároljanak virtuális termékeket 30 dollár erejéig.

h. Uniós gyakorlatok

- Az uniós programok sorában a Safer Internet programot⁸³ kell elsősorban kiemelni, melyet az Európai Unió 1999-ben indított és jelenleg 30 ország csatlakozott hozzá (Magyarország 2009-ben). 2004-től a program neve Safer Internet Plus. Minden országban összefogja a témával foglalkozó civil szervezeteket, jogalkalmazó szerveket, amelyek a párbeszéd és összefogás alapján rendkívül hatékonyan tudnak együttműködni. A magyar konzorcium tagjai a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat, a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány és a Nemzeti Információs Szolgálat, mely a Biztonságos Internet Hotline üzemeltetője). A program célja az internet és online technológiák biztonságosabbá tétele különösen gyermekek számára és a jogellenes és/vagy káros tartalom elleni küzdelem. A legfontosabb vívmányok a forródrótok (hotline) és segélyvonalak (helpline) üzemeltetése, amiken keresztül bárki bejelentést tehet vagy segítséget kérhet. A programban részt vállaló szervezetek sokat tesznek a tudatosság növeléséért a felhasználók körében, biztonságosabb környezet népszerűsítésénél a hangsúly az önszabályozáson van.

A kétértelmű és káros tartalmak ellen szűrőrendszerekkel, információcserével, gyermekvédelmi intézkedésekkel, szorosabb rendőrségi/bűnüldözői együttműködéssel veszik fel a harcot.

⁸³ www.saferinternet.hu

A biztonságos internet napját (február 5.) világszerte kiemelt programokkal, konferenciákkal, iskolai előadásokkal ünnepelek.

Az EU Kids Online kutatássorozat egyrészt már meglévő kutatási anyagok tanulságait összegezte, másrészt egy 2011 őszén lezáruló, 25 országra kiterjedő felméréssel maga is új adatsorokat állított össze. A kutatás két alapfogalmán, a kockázaton és az ártalmon kívül foglalkozik még az ártalomra való fogékonysággal is. A kutatás legfontosabb magyarországi megállapításai a következők:

„- A magyar gyerekek többsége (60%) a háztartás több tagja által közösen használt, asztali számítógépen internetezik, míg saját asztali számítógéppel 42%-uk, saját, vagy a gyerekszobába bevihető laptoppal pedig 8%-uk rendelkezik.

- A gyerekek 47%-a többnyire csak egyféle gépet használ, míg 43%-nyian vannak azok, akik többféle eszközön keresztül is elérik az internetet. Sőt, a megkérdezett gyerekek 12%-ának négy vagy annál is többféle eszköztípushoz van hozzáférése. Ezt az értéket leginkább a család (háztartás) anyagi helyzete, illetve a településtípus jellege határozza meg.

- A magyar gyerekek átlagosan 9 éves korukban kezdik el önállóan használni az internetet. Azt is feltételezhetjük, hogy az elkövetkezendő években ez az átlagos életkor még valamelyest csökkenni fog, és valahol 5-6 év táján stabilizálódik.

- A 9-16 év közötti magyar gyerekek közel 60%-a napi szintű, rendszeres internethasználó, míg további 35% azok aránya, akik hetente egy-két alkalommal csatlakoznak az internetre. Általánosságban elmondható, hogy a fiúk, az idősebbek, illetve a Budapesten élők a legin-

tenzivebb internethasználók.

- A 9-16 éves gyerekek leggyakoribb online tevékenységének a különböző videók nézése bizonyult: a megkérdezettek háromnegyede szokta ezt csinálni. Ettől nem sokkal lemaradva találjuk az internet iskolai feladatokhoz való használatát, illetve a különböző közösségi oldalak látogatását. A második legnépszerűbb csoportba közel azonos értékekkel az azonnali üzenetküldés, az online játék, illetve az email küldés/fogadás került. ...

- A magyar 9-16 éves gyerekek 37%-a találkozott már legalább eggyel, a kutatásban vizsgált öt kockázatos tevékenység közül, és átlagosan 0,74-ilyennel van tapasztalata a fiataloknak. A legelterjedtebb kockázatos cselekvéstípus az online ismerkedés, amit a gyerekek csaknem negyede megtett már. Ezt követi a veszélyeket rejtő felhasználói tartalmak böngészése (16%). Az internettel kapcsolatos előítéletekkel ellentétben a pornográf tartalmak böngészése korántsem olyan elterjedt: minden tízedik gyerekeknek vannak ilyen jellegű tapasztalatai. A szexuális jellegű üzenetek, cselekvések még ennél is ritkábbak, hasonlóan az online zaklatáshoz (6-6%).

- A kockázatos tevékenységekkel kapcsolatos tapasztalatok a korral egyértelműen nőnek – a fordulópont 14 és 15 éves kor között van, amikor hirtelen megnövekszik az ilyen tapasztalatokkal rendelkezők aránya. A regressziós elemzés szerint más demográfiai változók kevésbé befolyásolják ezt a kérdést, ebben a tekintetben sokkal fontosabbak az internethasználat milyenségét leíró tényezők, illetve egyes pszichológiai és off-line faktorok. A gyakori és változatos internethasználat, illetve az általános kockázatkereső viselkedés növelik a kockázatos tevékenységek kipróbálásának esélyét.

- Általánosságban a gyerekek 10%-a számolt be olyan rossz tapasztalatokról, amik internetezés közben érték őket. A részletesebben vizsgált négy cselekvéstípus esetében igen változó, hogy azok milyen arányban fordultak ártalomnak tekinthető tapasztalatba. A zaklatás esetében a legnagyobb az arány (72%), amit sokkal kisebb számokkal követ a szexuális tartalmú képekkel, videókkal való találkozás (30%) és a szexuális jellegű üzenetekkel, cselekvésekkel kapcsolatos tapasztalat (29%). Legkisebb arányban az online ismeretségekkel való offline találkozókat végződtek rosszul (9%). Mindent összevéve, és a rossz tapasztalat komolyságát is megvizsgálva ezekkel a tevékenységekkel kapcsolatban a korosztály 5%-a számolt be olyan eseményről, ami meglehetősen, vagy nagyon felzaklatta.

- Az internetfüggőség – a gyerekek saját bevallása, illetve a szülei véleménye alapján – a jelek szerint nem mondható elterjedtnek a magyar gyerekek körében.

- Az adatok azt mutatják, hogy azok, aki rossz tapasztalatokat szereztek nagyrészt képesek

voltak aktív módon kezelni a helyzetet és csökkenteni az ártalom mértékét. Ugyan a fatalista elemek is gyakran előfordulnak a válaszadási mintákban, az érintettek 40%-a kizárólag valamilyen aktív stratégiát választott (megbeszélte valakivel a dolgot, megelőző technikai lépéseket tett stb.), és csupán 10%-uk hagyatkozott kizárólag passzív eszközökre (pl. függesztette fel egy időre az internetezést).

- A 11-16 éves gyerekeknek mindösszesen 24%-a gondolta úgy, hogy nem igaz az az állítás, hogy ő többet tud az internetről, mint a szülei. 30% inkább egyetértett ezzel, míg a fennmaradó 46% határozottan úgy vélte, hogy a szüleinél nagyobb tudással rendelkezik. Azaz majdnem minden második gyerek esetében a szülő már eleve információs hátrányban van a gyerekével szemben.

- A kutatás során vizsgált (csak a 11-16 évesek körében kérdezett) nyolc ilyen használati készség közül a könyvjelzők (bookmarkok) elmentése volt a legszélesebb körben használt tudás: a kérdezettek 58%-a tudta, hogy hogyan menthet el egyes oldalakat. A gyerekek csaknem fele képesnek érezte magát arra, hogy a biztonságos internethasználattal kapcsolatos ismereteket megtalálja a világhálón, és ugyanennyien tudják, hogy hogyan blokkolhatnak nem kívánatos személyektől érkező üzeneteket. 45% tudja, hogy hogy kell a közösségi oldalakon a biztonsági beállításokat megváltoztatni. A nem kívánatos üzeneteket már csak 38% gyerek tudja blokkolni, és kevesebb min harmaduk érezte képesnek magát arra, hogy a helyes információ megszerzése érdekében összehasonlítsa különböző weblapokat. Végül csupán minden ötödik kérdezett tudta, hogy hogyan kell gépének szűrési beállításait megváltoztatni.

- Abban a viszonylag kis számú esetben (ami egy ilyen nagyságrendű kutatás során felszínre kerülhet), amikor egy gyereket valóban negatívan érintett valamilyen online kockázat és veszély, az erre adott válaszreakciók az esetek túlnyomó többségében olyan aktív cselekvések voltak, amelyek egyértelműen segíthetnek a probléma megoldásában. Egy ilyen kérdőíves kutatás természetesen nem szolgáltathat elegendő információt ezeknek a konkrét eseteknek a valódi, komplex és hosszú távú hatásmechanizmusairól. Ezért adataink csupán jelezhetik azt, hogy a probléma jelen van, az arra adott reakciók pedig igen sokrétűek, a gyerekek többsége pedig – saját bevallása szerint – viszonylag jól tudja kezelni a kialakult helyzeteket.

- A megkérdezett szülők több mint negyede nem használja az internetet. Rendszeres, napi szintű internethasználónak a teljes minta 43%-a bizonyult. Négy 9-16 éves magyar gyerek közül egy olyan biztosan van, akinek a szülője nem internetezik, miközben a gyereke igen. Azaz itt az ismeret- és tudásbeli szakadék mindenképpen jelen van. Az internetet nem hasz-

náló szülőket legnagyobb arányban a kistelepüléseken (10 ezer-, illetve 2 ezer fő alatt) és az alacsony státuszú háztartásokban találjuk.

- A leginkább, korlátozások nélkül engedélyezett tevékenységek körébe az azonnali üzenetküldés, illetve a különböző videók, videóklippek nézése sorolható. Közösségi oldalon saját profilt a gyerekek valamivel több, mint fele hozhat létre engedély nélkül.

- A szülők háromnegyede (75%) szokott beszélgetni a gyerekével arról, hogy mit csinál az interneten. Az, hogy egy szülő beszélget-e a gyerekével arról, hogy mit csinál az interneten, leginkább attól függ, hogy a szülő maga használja-e a világhálót.

- A saját internetes tudásukat magabiztosnak ítélő szülők – természetesen – jóval nagyobb arányban tudnak segíteni gyerekeiknek akár valamilyen információnak a megkeresésével, akár pedig a biztonságos internethasználattal kapcsolatban.

- Az internetet otthonukban (is) használó gyerekek szüleinek több mint fele (52%) meg szokta nézni a gyerekek által látogatott honlapokat, közel 40% azok aránya, akik a gyerek közösségi oldalon lévő profiljára is rápillantanak, míg 35% a gyerek kapcsolatait is ellenőrzi az azonnali üzenetküldő programokban. A gyerek által kapott/küldött üzeneteibe – legyen szó email-ről vagy azonnali üzenetről – a szülők 23%-a tekint bele.

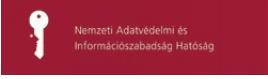

- A gyerekek több mint kétharmada számíthatott valamelyik barátjára akkor, amikor nehézségei támadtak valamivel a megkeresésével az interneten. 24% azok aránya, akiknek segítettek akkor, amikor valamilyen felhőborító vagy nyugtalanító tartalommal találkoztak az interneten.

- A tanárok ugyan nincsenek nagy „lemaradásban”, azonban általánosságban a szülőktől nagyobb arányban kapnak segítséget, támogatást a gyerekek, mint tőlük.”⁸⁴

⁸⁴ SÁGVÁRI BENCE: Az EU Kids Online magyarországi kutatásáról in.: www2.lse.ac.uk/.../EUKidsOnline/.../Hungary%20webpage.pdf, 2013.03.07.

9. BAJ ESETÉN KIHEZ FORDULHATOK?

Kihez?	Elérhetőség	Milyen ügyben?
<p>Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság</p> <p>www.naih.hu</p> 	<p>1125 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 22/C.</p> <p>Tel: +36 1 391 1400,</p> <p>e-mail: ugyfelszolgalat@naih.hu</p>	<p>Ha személyes adataim védelmével (adatvédelem) vagy a közérdekű adatok nyilvánosságával (információszabadság) kapcsolatos alkotmányos jogaimmal összefüggő kérdésem van vagy ezeket a jogaimat sérelem érte vagy érheti.</p>
<p>Alapvető Jogok Biztososa</p> <p>www.ajbh.hu</p> 	<p>1051 Budapest, Nádor utca 22.</p> <p>Tel: +36 1 475 7100</p> <p>e-mail: panasz@ajbh.hu</p> <p>vagy külön gyerekeknek: kerdesemvan@obh.hu</p>	<p>Amennyiben egy hatóság tevékenysége vagy mulasztása alapvető jogom sérti vagy közvetlenül sértheti.</p>
<p>Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság</p> <p>www.nmhh.hu</p> 	<p>1133 Budapest, Visegrádi u. 106.</p> <p>Tel: +36 1 468 0673</p> <p>e-mail: info@nmhh.hu</p>	<p>Ha hírközlési szolgáltatók ellen kívánok panaszt benyújtani (például mobiltelefon-szolgáltatással, internet-szolgáltatással, postai szolgáltatásokkal kapcsolatos panaszok, kérértelen elektronikus hirdetés, spam bejelentése), illetve médiatartalom-szolgáltatók elleni panaszok esetén (például televízió- és rádióműsorokkal, ún. lekérhető médiatartalmakkal, nyomtatott és internetes sajtóban megjelenő tartalmakkal és egyéb internetes tartalmakkal kapcsolatos panaszok).</p>

Kihez?	Elérhetőség	Milyen ügyben?
<p>Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság</p> <p>Internet Hotline</p> 	<p>www.internethotline.hu</p> <p>1015 Budapest, Ostrom u. 23-25.</p> <p>e-mail: internethotline@internethotline.hu</p>	<p>Ha jogellenes, illetve gyerekekre veszélyes vagy káros internetes tartalmat szeretnék bejelenteni, erre az Internet Hotline bejelentő felületén (http://internethotline.hu/tart/index/31/Bejelentes) kilenc kategóriában (hozzájárálnak nélküli hozzáférhetővé tett tartalom, pedofil tartalom, zaklatás, rasszista, idegengyűlöletre uszító tartalom, erőszakos tartalom, drogfogyasztásra csábító tartalom, terrorcselekményre felhívó, azt népszerűsítő tartalom, adathalász honlapok, illetve egyéb, kiskorúakra veszélyes tartalom) és az internethotline@internethotline.hu e-mail címen van lehetőség.</p>
<p>Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány</p> <p>www.kek-vonal.hu</p> 	<p>Tel.: 116-111</p> <p>e-mail: gyerekjogasz@kek-vonal.hu</p> <p>chat: http://chat.kek-vonal.hu</p>	<p>Ha gyerekként úgy érzem, bajba kerültem, zaklatnak a neten, rossz érzéseket keltő weboldallal vagy üzenetekkel találok, vagy szülőként aggódok, mert gyermekemet rossz élmények érték a világhálón, és szeretnék valakivel együtt gondolkodva megoldásokat találni, illetve jogi kérdéseimre választ kapni.</p>

Kihez?	Elérhetőség	Milyen ügyben?
<p>Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat</p> <p>www.gyermekmento.hu www.saferinternet.hu</p> 	<p>H-1066 Budapest Teréz krt. 24.</p> <p>Tel: +36 1 475 7000 Fax: +36 1 302 4136</p> <p>ngysz@gyermekmento.hu</p>	<p>Ha előadást, képzést szeretnék szervezni iskolákban gyermekek, pedagógusok, szülők vagy szociális szakemberek részére a biztonságosabb internetezésről, az internet határtalan lehetőségeiről, a felhasználókra leselkedő veszélyek elkerülésének hatékony és egyszerű eszközeiről, vagy ilyen képzésben szeretnék részt venni.</p>

10. „MAGYAR RECEPT”

A nemzetközi példák alapján több olyan, könnyen és olcsón megvalósítható gyakorlatot szeretnénk az érdeklődő felnőttek és gyerekek figyelmébe ajánlani, ami reményeink szerint alkalmas lehet az internet világáról való elmélkedésre készítetésre és olyan empátiás készségek (ki)fejlesztésére, ami a kulturált internethasználat alapja.

Történetek

Az osztályközösség vagy egy kisebb csoport felolvas vagy szereplőkkel eljátszik a magánszféra/adatvédelem megsértésével járó kitalált vagy igaz történeteket, majd különböző szempontok alapján megbeszélik, feldolgozzák a látottakat (drámapedagógia). Elemzik a résztvevők cselekedeteit és a következményeket, majd konklúziókat vonnak le arról, hogy mit és hogyan lehetett volna jobban csinálni az adott esetben azért, hogy ne kerüljenek veszélybe a személyes adatok/információk.

„Magánéleti napló”

A diákok feladata, hogy egy meghatározott belátható, rövidebb időszakon (1 hét-1 hónap) keresztül vezessenek naplót, amelybe feljegyzik, hogy a róluk szóló online információkkal az adott időszakon belül mi történt:

- Milyen körben árultak el magukról a magánéletüket érintő adatot?
- Esetleg más, ismerős vagy ismeretlen mit írt, mondott róluk?
- Elárulták-e online valakinek/valakiknek a nevüket, telefonszámukat, e-mail címüket? - Bejelentkeztek-e egy website-ra?
- Letöltöttek vagy feltöltöttek fájlt a számítógépre?
- Használták-e a mobiltelefonjukat online alkalmazásra? stb.

Miután elkészültek a naplók, a csoport/osztály beszélje át és szabadon értékelje ezeket.

Önarckép készítése és profil alkotása másról

A naplók felhasználásával a gyerekek gyűjtsék össze magukról és/vagy egy ál-

taluk a valóságban is jól ismert személyről az összes általuk kiadott vagy a neten róluk fellelhető személyes adatokat és információkat, majd ezek alapján készítsenek egy profilt. Elemezze ki mindenki önállóan, hogy az online profil igaz képet ad-e a valós személyről.

A másik feladat, hogy a gyerekek válasszanak ki egy hozzájuk közel álló ismerőst (családtagot, osztálytársat, vagy tanárt), és a rendelkezésre álló összes online forrás segítségével (pl. internetre feltöltött képek, megjelölt kedvenc tevékenységek, megosztott internetes oldalak, klubok, szabadidős tevékenység stb.) készítsenek egy profilt az adott személyről. Ezt mutassák meg az adott személynek, majd figyeljék a reakcióját, van-e olyan dolog, amit nem szívesen hall, vagy lát magáról viszont a többiek előtt, annak ellenére, hogy amúgy az információt egy „egész világgal” osztotta meg korábban.

Magánélet súlyos sérelmével összefüggésbe hozható művészeti alkotások privacy szempontú elemzése:

Filmek (például):

- A Hálózat csapdájában (eredeti címén: The Net, 1995, Irwin Winkler)
- Caught in the Web (2012, Chen Kaige)
- Játssz/ma (eredeti címén: The Game, 1997, David Fincher)
- A mások élete (eredeti címén: Das Leben der Anderen, 2006, Florian Henckel von Donnersmarck)
- Trust (2010, David Schwimmer)
- A közösségi háló (eredeti címén: Social Network, 2010, David Fincher)
- Cyberbully (2011, Charles Binammé)

Regények (például):

- George Orwell: 1984
- Heinrich Böll: Katharina Blum elvesztett tisztessége
- William Golding: Legyek ura
- Natascha Kampusch: 3096 nap

Versek (például):

- József Attila: Levegőt!
- Kosztolányi Dezső: Beírtak engem mindenféle könyvbe
- Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról

11. ONLINE SZÓTÁR - INTERNETES KIFEJEZÉSEK MAGYARÁZATA

Ban: egy vagy több személy letiltása egy adott csatornáról (tehát nick névváltás után sem tud a felhasználó általában visszajelentkezni.) Hasonló tiltást jelent a „Kick” – chatszobából való kitiltás.

Banner: „szalaghirdetés”, az internetes reklámozás legáltalánosabban használt eszköze (a Button „gomb” pedig a bannernél kisebb pixel méretben megjelenő reklámhirdetés)

Botnet: „robot network”, zombi számítógépek hálózata, melyeket különböző vírusokkal és trójai szoftverekkel irányítása alá vesz egy cracker. A számítógép erőforrásait ezután a saját céljára használja, az esetek nagyobb részében a számítógép tulajdonosa, használója tudta nélkül. Az ilyen botokkal irányított gépeket spamküldők (a spambot zombigéppel óránként akár 25 000 spamet is kiküldhetnek), valamint más bűnözői csoportok is ártó szándékkal használják (károkozás, megfélemlítés stb.).

Bug: „bogár”, a programokban lévő hiba, zavar (következménye pl. lefagyott képernyő vagy teljes rendszerösszeomlás)

Chat: „csevegés”, két vagy több ember online társalgó, melyhez a chatprogramok biztosítanak teret (chatroom)

Clicks and mortar: a hagyományos és virtuális kereskedés ötvözése

Cloud computing: „számítástechnikai felhő”, „felhő alapú informatika”, a naponta bővülő informatikai szolgáltatást felölelő gyűjtőfogalomnál a szolgáltatások közös jellemzője, hogy azt nem a felhasználó számítógépe/vállalati számítóközpontja, hanem egy távoli szerver/a világ bármely pontján elhelyezhető szerverközpont nyújtja. A leggyakoribb felhő alapú szolgáltatások az internetes levelezőrendszerek, tárhelyek, fejlesztő környezetek, virtuális munkaadások (pl.: Gmail, Dropbox). Az ügyfél számára előny, hogy gazdaságos és személyre szabott informatikai rendszerhez jut hozzá, de az alkalmazás adatvédelmi agályokat vet fel, mert az adatok mozgása nem igazán nyomon követhető.

Cookie: „süti”, rövid adatfájlok, melyeket a meglátogatott honlap helyez el a felhasználó számítógépén, elvileg a felhasználó engedélyével. A cookie célja, hogy az adott infokommunikációs, internetes szolgáltatást megkönnyítse, kényelmesebbé tegye. Számos fajtája létezik, de általában két nagy csoportba sorolhatóak. Az egyik az ideiglenes cookie, amelyet a honlap csak egy adott munkamenet során (pl.: egy internetes bankolás biztonsági azonosítása alatt) helyez el a felhasználó eszközén, a másik fajtája az állandó cookie (pl.:

egy honlap nyelvi beállítás), amely addig a számítógépen marad, amíg a felhasználó le nem törli azt.

Cracker: nagy számítógépes tudását mások megkárosítására használó rosszindulatú személy, internetes vandál

Cyber bullying/bullying: „internetes zaklatás”, az internet, mobiltelefonok és egyéb modern technológiák közvetítésével olyan szövegek vagy képi tartalmak továbbítása vagy nyilvánosságra hozatala, melyek alkalmasak egy másik személy megszegényítésére, megalmazására. A zaklatás ismétlődő jelleggel irányul egy kiszemelt áldozat ellen, amelytől az nem tudja önmagát megvédeni.

Deleb: dead celebrity, „halott híresség”

Domain név: egy weboldal elérési címe, egyedi azonosítója (pl. www.naih.hu)

E-commerce: „elektronikus kereskedelmi szolgáltatás”

Electronic Signature (e-Signature): „elektronikus aláírás”, informatikai úton előállított és jogi értelemben is elfogadott hiteles aláírás

Grooming: ”becserkészés”, hamis identitás megadásával történő ismerkedés a világhálón

Hashtag: „kettőskeresztelés”, a Twitter közösségi oldalon a hasonló hozzászólások keresése

Hoax: lánclevél, e-mailben terjedő álhírek, „kacsák”

Lame: „láma”, negatív jelző, gyakran ezzel jelzik saját magukról is felhasználók, hogy adott témakörben járatlanok, jóindulatú türelmet kérnek, ha esetleg értelmetlen dolgot mondanának vagy kérdeznének. Az online játékosok a ”noob” kifejezést is használják.

Lájkolni: like, „tetszik” (először a Facebookon bejelölt ismerősöket lehetett így értékelni, mára általánosan elterjedt minősítési kategória)

Mém (meme): digitális fájl (többnyire kép) internetes terjesztése azért, hogy egy kínos eseten vagy akár egy hamis híren/manipulált képen, videón stb. minél többen szórakozzanak (mémelés).

Msg (privát): külön beszélgetés, amit csak a beszélgetőtárssal ketten láthatunk, sokan helytelenül privátcsatornának hívják, de ha valakivel MSG-zünk, nem szükséges az illetővel egy csatornán lennünk.

Netikett: viselkedési normák az interneten

Nick: a felhasználó által választott egyedi azonosító név

Offtopic: témán kívüli

Op vagy @ a másik neve előtt: olyan személy (vagy bot), akinek az adott csatornán - megbízhatósága miatt - operátori jogai vannak (eltávolíthat másokat a csatornáról)

Post: üzenet hagyása üzenőfalon vagy weboldalon

Smiley: „mosolytár”, kis ábrák/karaktercsoportok, amik általában hangulatot, ritkábban cselekvést fejeznek ki („emotikon”)

Smartphone: „okostelefon”, külső alkalmazások telepítésére és használatára alkalmas mobiltelefon

Sexting: erotikus tartalmú képi vagy szöveges üzenet

Streaming: hang vagy videó valós idejű közvetítése

Teamspeak: hanggal való kommunikáció azért, hogy halljuk a csoportban részt vevők reakcióit (receive only), illetve mi is hozzá tudjunk szólni

Topic: „téma”, a csatorna fejléce

Torrent: több számítógép között megosztott gyors letöltés központi szerver közbeiktatása nélkül (peer-to-peer), melynek során a letöltendő fájlt feldarabolják több kisebb fájlra és ezeknek a letöltését több számítógép végzi egyszerre (általában zeneszámok, filmek sokszor illegális letöltéséhez használják)

Troll: provokáló, közösségellenes módon történő megnyilatkozás, „beszólás”. Hasonló kifejezés a „Flame” – mikor a kommentelő kifejezetten indulatos hozzászólásaival árasztja el a hírcsatornát.

Unfriend: közösségi oldalakon egy személy negatív minősítése, letiltása

URL: Uniform Resource Locator, szabványosított internetes cím, az internetes dokumentum helyét adja meg

Website: az egy elérési cím (Domain) alatt található, egymással szoros kapcsolatban lévő Web-oldalak együttese

Webpage: „weboldal”, olyan dokumentum, amely a böngészőben egy oldalként jelenik meg. Tartalmazhat szöveget, hyperlinkeket, képet, hangot, animációt, videót, illetve aktív, az oldal megjelenésekor elinduló programot is. A homepage „kezdőoldal” a website

bevezető oldala és általában tartalomjegyzéke, ahonnan a website szinte bármelyik részére eljuthatunk. A honlap általában az az oldal, ami egy domain név beírásakor megjelenik

Felhasznált források:

1. Cambridge szótár = <http://dictionary.cambridge.org/topics/internet-terminology-and-abbreviations/>
2. Gartner IT Glossary = <http://www.gartner.com/it-glossary/>
3. <http://www.logo92.hu/internetfogalom.html>
4. Wikipedia

FÜGGELÉK

A MAGYAR ADATVÉDELMI HATÓSÁG GYERMEKEKNEK SZÓLÓ
TÁJÉKOZTATÓJA A TUDATOS INTERNETHASZNÁLATRÓL

FIGYELJ, EZ FONTOS!

Csak a Te döntéseden múlik, hogy a netet jóra vagy rosszra használod!
Jó döntést azonban csak akkor tudsz hozni, ha tájékozott vagy,
ezért ha közel áll Hozzád ez a téma,
ismerkedj meg a valós életből vett példákkal és nézd át a hozzá tartozó információkat!

TUJTAD?

SZEMÉLYES ADAT: Egy személyre (az adataira) vonatkozó bármely információ személyes adat, melyet védeni kell illetéktelenek elől!

ADATKEZELÉS: személyes adatokkal végzett bármilyen művelet pl. lekérdezés, nyilvánosságra hozatal, megváltoztatás vagy törlés.

FELELŐSSÉG: Az internet virtuális világában a személyes adatok egy gombnyomással bárki számára megismerhetővé válhatnak és onnan senki sem távolíthatja el őket – az adatkezelő felelős és jogilag is felelősségre vonható azért, amit a mások adataival tesz!

ban:

egy vagy több személy letiltása egy adott csatornáról (tehát nick névváltás után sem tud a felhasználó általában visszajelentkezni.)

banner:

„szalaghirdetés”, az internetes reklámozás legáltalánosabban használt eszköze (a button „gomb” a bannernél kisebb pixel méretben megjelenő reklámhirdetés).

botnet:

„robot network”, zombi számítógépek hálózata, melyeket különböző vírusokkal és trójai szoftverekkel irányítása alá vesz egy cracker. A számítógép erőforrásait ezután a saját céljára használja, az esetek nagyobb részében a számítógép tulajdonosa, használója tudta nélkül. Az ilyen botokkal irányított gépeket spamküldők (a spambot zombigéppel óránként akár 25 000 spamet is kiküldhetnek), valamint más bűnözői csoportok is ártó szándékkal használják (károkozás, megfélemlítés stb.).

chat:

„csevegés”, két vagy több ember online társalgó, a chatprogramok biztosítanak ehhez teret (chatroom)

choice mom:

szinglimami.

clicks and mortar:

hagyományos és virtuális kereskedés ötvö-zése

cloud computing:

„számítástechnikai felhő”, „felhő alapú informatika”, a naponta bővülő informatikai szolgáltatást felölelő gyűjtőfogalomnál a szolgáltatások közös jellemzője, hogy azt nem a felhasználó számítógépe/vállalati számítóközpontja, hanem egy távoli szerver/a világ bármely pontján elhelyezhető szerverközpont nyújtja. A leggyakoribb felhő alapú szolgáltatások az internetes levelezőrendszerek, tárhelyek, fejlesztő környezetek, virtuális munkaállomások (pl.: Gmail, Dropbox). Az ügyfél számára előny, hogy gazdaságos és személyre szabott informatikai rendszerhez jut hozzá, de az alkalmazás adatvédelmi aggályokat vet fel (adatok mozgása nem nyomon követhető stb.)

cookie:

„süti”, rövid adatfájlok, melyeket a meglátogatott honlap helyez el a felhasználó számítógépén, elvileg a felhasználó engedélyével. A cookie célja, hogy az adott infokommunikációs, internetes szolgáltatást megkönnyítse, kényelmesebbé tegye. Számos fajtája létezik, de általában két nagy csoportba sorolhatóak. Az egyik az ideiglenes cookie, amelyet a honlap csak egy adott munkamenet során (pl.: egy internetes bankolás biztonsági azonosítása alatt) helyez el a felhasználó eszközén, a másik fajtája az állandó cookie (pl.: egy honlap nyelvi beállítása), amely addig a számítógépen marad, amíg a felhasználó le nem törli azt.

cyber bullying / bullying:

„internetes zaklatás”, az internet, mobiltelefonok és egyéb modern technológiák közvetítésével olyan szövegek vagy képi tartalmak továbbítása vagy nyilvánosságra hozatala, melyek alkalmasak egy másik személy megségyenítésére, megalázására. A zaklatás ismétlődő jelleggel irányul egy kiszemelt áldozat ellen, ameytől az nem tudja önmagát megvédeni.

deleb:

dead celebrity, „halott híresség”

domain név:

egyedi azonosító az internet világában

e-commerce:

„elektronikus kereskedelmi szolgáltatás”

Electronic Signature (e-Signature):

„elektronikus aláírás”, jogi értelemben is elfogadott és informatikai úton előállított hiteles aláírás

grooming:

„becserkészés”, hamis identitás megadásával ismerkedés a világhálón

hashtag:

„kettőskeresztelés”, a Twitter közösségi oldalon a hasonló hozzászólások keresése

hoax:

lánclevél, e-mailben terjedő álhírek, „kacsák”

lame:

„láma”, negatív jelző, gyakran ezzel jelzik saját magukról is felhasználók, hogy adott témakörben járatlanok, jóindulatú türelmet kérnek, ha esetleg értelmetlen dolgot

mondanának, vagy kérdeznének.

mém (meme):

digitális fájl (többnyire kép) internetes terjesztése azért, hogy egy kínos eseten vagy akár egy hamis híren/manipulált képen, videón stb. minél többen szórakozzanak (mémelés).

msg (privát):

külön beszélgetés, amit csak a beszélgetőtársal ketten láthatunk, sokan helytelenül privátszatsornának hívják, de ha valakivel MSG-zünk, nem szükséges az illetővel egy szatsornán lennünk.

neti-kett:

viselkedési normák az interneten

nick:

„becenév”, a felhasználó által választott egyedi azonosító név.

offtopic:

témán kívüli

op vagy @:

a másik neve előtt: olyan személy (vagy bot), akinek az adott szatsornán - megbízhatósága miatt - operátori jogai vannak (eltávolíthat másokat a szatsornáról „kick”, megtilthatja a belépésüket „ban”. Általánosságban fogalmazva megváltoztathatja a szatsorna állapotát (mode).

plugin / social plugin:

tetszik és megosztás gombok

post:

üzenőfalon vagy a weboldalon üzenet hagyása

smartphone:

„okostelefon”, külső alkalmazások telepítésére és használatára alkalmas mobiltelefon
sexting: erotikus tartalmú képi vagy szöveges üzenet

streaming:

hang vagy videó valós idejű közvetítése (pl. egy online játékos az interneten közvetíti, ahogy éppen játszik).

teamspeak:

hanggal való kommunikáció azért, hogy halljuk a csoportban részt vevők reakcióit (receive only) illetve mi is hozzá tudjunk szólni

topic:

„téma”, a csatorna fejléce

torrent:

több számítógép között megosztott gyors letöltés központi szerver közbeiktatása nélkül (peer-to-peer), melynek során a letöltendő fájl feldarabolják több kisebb fájlra és ezeknek a letöltését több számítógép végzi egyszerre (általában zeneszámok, filmek sokszor illegális letöltéséhez használják)

troll:

provokáló, közösségellenes módon történő megnyilatkozás, „beszólás”. Hasonló kifejezés a „Flame” – mikor a kommentelő kifejezetten indulatos hoz-

zászólásaival árasztja el a hírcsatornát.

unfriend:

ismerős elutasítása

URL:

Uniform Resource Locator, szabványosított internetes cím, az internetes dokumentum helyét adja meg

website:

az egy elérési cím (domain) alatt található, egymással szoros kapcsolatban lévő Weboldalak együttese

webpage:

„weboldal”, egy olyan dokumentum, amely a Böngészőben egy oldalként jelenik meg. Tartalmazhat szöveget, Hyperlinkeket, képet, hangot, animációt, videót, illetve aktív, az oldal megjelenésekor elinduló programot is. A Homepage „kezdőoldal” a Website bevezető oldala és általában tartalomjegyzéke, ahonnan a Website szinte bármelyik részére eljuthatunk. A honlap általában az az oldal, ami egy domain név beírásakor megjelenik.

Mi történik **egy perc** alatt az interneten?

Forrás: http://www.technet.hu/hir/20130325/mi_tortenik_egy_perc_alatt_az_interneten/#aktualisdoboz, 2013.03.25.

VANNAK-E GYEREKJOGOK?

Természetesen igen, például tilos egy gyereket megalázni vagy vele szemben megtorlást alkalmazni szülei, családja vagy saját tulajdonságai, mondjuk vallása, nyelve, vagyoni helyzete, származása vagy véleménye miatt.

Joga van saját állampolgárságához, nevéhez, családjához és ahhoz, hogy az őt érintő kérdés eldöntésénél a hatóságok előtt kinyilváníthassa, hogy mit szeretne.

A neten keresztül sem lehet egy gyereket önkényesen megfigyelni és tilos a rá vonatkozó személyes adatokkal visszaélni!

Szabadon tájékozódhat, véleményét másokat nem sértő módon elmondhatja

Kit tart a jog gyerekeknek?

Aki a 18. életévét még nem töltötte be és nem nagykorúsították (például házasságkötés miatt.)

Szükséges-e szülői engedély az adatkezeléshez?

14 éves kor alatt: igen.

14-16 év között: a gyerek és szülő a szülő közösen dönt

16 év felett: a gyerek egyedül dönt

PÉLDA

- a kis elsősök diákigazolványán még a szülő aláírása szerepel
- 8. osztályban a továbbtanulási jelentkezést a gyerekek és a szülő(k) nek is alá kell írnia.
- az egyetemi felvételi papírokat már csak a diák írja alá

Biztos találkoztál már ezzel, csak esetleg nem gondoltál el rajta mélyebben, de sajnos az Internet gonosz vagy kellemetlen következményekkel járó célokra is használható:

Például:

- **internetes zaklatás (cyberbullying)**
- **internetes kibeszélés (mém)**
- **internetes „beszólás” (troll)**
- **erotikus képek küldözgetése (sexting)**
- **internetes pedofília**
- **személyes adattal való egyéb visszaélések (pl. adathalászat, személyiséglopás)**

INTERNETES ZAKLATÁS (CYBERBULLYING)

Az internetes zaklatás mindig személyes indítékkal indul, az elkövető hosszabb ideig, visszatérően kínozza áldozatát azért, hogy őt megfélemlítse vagy háborgassa (például valaki éjjel-nappal fenyegető vagy megalázó e-maileket küld, közösségi oldalon üzenet, bántó tartalmú kommenteket ír vagy blogos naplójában sértegeti társát).

A zaklatás bűncselekmény, mely akár egy évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető!

PÉLDÁK

Sajnos nem egyedi eset egy 13 éves amerikai kislányé, akivel „barátnője” egy közösségi portálon rendszeres e-mail váltások során elhitette, hogy egy 16 éves fiú szerelmes belé, majd nyilvánosan leleplezte és nevetségessé tette. A kislány elkeseredésében 2006-ban öngyilkos lett. Az eset miatt született meg Missouri államban az a törvény, mely az online sértegetőket vagy molesztálókat pénzbüntetéssel és börtönnel fenyegeti.

Egy magyar hatodikos kislány osztálytársnőjének szeretett volna segíteni és ezért fordult a Kék Vonalhoz. A duci, nehezen barátkozó kislány nem rég jött át egy másik iskolából, mert ott „halálra cikizték”, de a hívó úgy látja, itt sem lesz jobb sora. Az iskolában nem bántja senki, de a Facebookon már keringenek róla kellemetlen fotók, és az esti chatelésekben állandóan az új lány „bénasága” a téma. A betelefonáló kislány nem szeretne csatlakozni a bántalmazókhoz, de tart tőle, hogy ha az új lány mellé áll, ő is ki lesz téve hasonló bántásoknak.

INTERNETES KIBESZÉLÉS (MÉM KÜLDÉS)

Az internetes kibeszélés vagy mém (meme) küldés manapság főleg hamis hírek, kínos videók vagy képek korlátlan terjesztéséből áll. A kárvallott általában idegen személy (ebben különbözik a cyberbullyingtól), akit az internetes közösség „kipécéz” magának valamilyen tulajdonsága vagy megnyilvánulása miatt.

PÉLDA

Az egyetemről kikerült magyar fiatalember Facebook oldalán 2013 májusában köszönetet mondott hivatali feljebbvalóinak (ideértve még a miniszterelnököt is) hivatalnoki állása elnyeréséért – nevét és fényképét „percen belül” kikutatva nemsokára gúnyolódo mémek tömegének főszereplője lett. Az eredetileg csak ismerőseinek szánt üzenete miatt így vált egy nyilvános lejárató kampány áldozatává egy pályakezdő fiatal...

TROLL (PROVOKÁLÓ HOZZÁSZÓLÓ)

A troll egy olyan hozzászóló, aki ingerlő, provokatív módon, tárgyhoz nem is tartozó hozzászólásaival „bombáz” egy internetes közösséget (pl. fórum, chat, blog, levelező lista) vagy személyes véleményét erőlteti rá mindenkire azzal a szándékkal, hogy megzavarja az eszmecsere-t. A trollok ténykedése elszabadítja az indulatokat: mind a gyalázkodás, mind az ellenreakciók brutális stílusban zajlanak, gyakori a halálos fenyegetés is. **Don't feed the trolls!**, vagyis az ilyen hozzászólásokról jobb nem tudomást venni.

PÉLDA

A trollok között mostanában szokás híres sportolókat nyilvánosan gyalázni. Nemrég egy fiatal angol boxolóra „szállt rá” twitteres zaklatója, aki Jimmibob88 néven bejelentkezve változatos sértéseket vágott a sportoló fejéhez és gúnyolódott eredményein. A heves vérmérsékletű sportoló a Twitteren 1000 font „vérdíjat” ajánlott annak, aki elárulja a troll nevét és címét. Nemsokára rá is talált ellenfelére, még egy fotót is kipsztozott a házáról bizonyítva, hogy bármikor elkaphatja. A troll könyörgésre fogta a dolgot és bocsánatot kért. A Twitteren az eset miatt a legnépszerűbb hashtagek közé emelkedett a #keyboardwarrior (billentyűzetharcos) és a #jimmybrownpants (kb. beszari Jimmy) minősítés.

EROTIKUS KÉPEK KÜLDÖZGETÉSE (SEXTING)

Szexi (bikinis, monokinis vagy meztelen) képeket vagy videókat egyre több tini lány küldözget magáról. Ráadásul meglepően sok gyerek látott már olyan képet, amit eredetileg egyértelműen nem neki szántak. A fő probléma ezekkel a képekkel, hogy a felvételek sorsa a későbbiekben a szereplőtől függetlenül alakul és számos komoly visszaélés történhet velük! Tartsd észbe, hogy az elhagyott barát vagy barátnő bosszúból aljasságokra is képes lehet...

Ráadásul vannak olyan honlapok, amik egyenesen ilyen képek beküldésére buzdítanak:

„Küldj be az interneten magukat kellető 16 éves vagy annál fiatalabb csajokat! (myvip vagy iwiw adatlap címet feltétlen írd!)”...„Ha felkerültél az oldalra, és emiatt szomorú vagy, írd nekünk, és talán levesszük a képeidet az oldalról. Mivel bunkók vagyunk, és a szép szóból nem értünk, minél inkább mocskolódsz, annál biztosabb, hogy sikerrel jársz!”

PÉLDA

Egy lány a Miss MyVip Szépségkirálynő választás nevű versenyre fényképekkel nevezett a közösségi portálon és hamarosan ismerőse jelezte, hogy egy oldalon megtalálta őt pornográf képek között. Az oldal főszerkesztőjéhez címzett törlési kérelmére nem érkezett válasz.

Egy másik szülő 16 éves leányának fényképeit leszedték a közösségi oldalról, és feltették egy szexoldalra teljes nevével, lakhelyével, életkorával, telefonszámával. A lány fenyegető leveleket kapott és telefonon zaklatták, valamint trágár kommentárokat fűztek a képeihez. A törlési kérelmére csak annyit válaszoltak, hogy „innen soha a bűdös életbe nem fogsz lekerülni”.

A rendőrséghez 2013-ban egy 17 éves lány arról tett bejelentést, hogy egy korábban saját magáról készült ruhátlan képével - amelyet csak két ismerősének továbbított - egy ismeretlen új Facebook profilt hozott létre, melynek alapképe a kérdéses ruhátlan kép lett.

INTERNETES PEDOFÍLIA, BEHÁLÓZÁS (GROOMING)

A pedofil felnőtt beteg szexuális vágyat érez gyerekek iránt és az internet sajnos alkalmas terep a pedofil hajlamok kiélésére: ismerkedésre, kapcsolatépítésre, gyermekekről készült pornográf felvételek beszerzésére, cseréjére. Ráadásul a pedofilok és a más „internetes behálózók” nem nyílt kártyákkal játszanak: másnak adják ki magukat, így válhat rövid időn belül „ismerőssé” egy valójában veszélyes és ártó szándékú idegen. Az elkövetők zöme tudatos stratégiával, több hónapon keresztül cserkészi be a közösségi oldalon áldozatát, lányokat és fiúkat egyaránt.

PÉLDA

Negyvenes éveiben járó férfi 18 évesként regisztrál egy közösségi portálon vagy egy társskereső oldalon, feltölt „magáról” egy vonzó képet, elkezd tini lányokkal ismerkedni, egyre közelebb kerülnek egymáshoz, a kislány bizalmába fogadja a „fiút”, akinek kérésére esetleg további képeket küld magáról, jobb esetben ruhában, rosszabb esetben meztelen, vagy félmeztelen felvételeket.

A Kék Vonalhoz egy kisvárosból telefonált egy aggódó édesanya. 17 éves fia neten ismerkedett meg egy magát 19 évesnek való lánnyal és most szeretne hozzá felutazni Budapestre, hogy együtt töltsenek egy hétvégét. Az anya megnézte a lány Facebook oldalát, és az ismerősök alacsony száma, a fotók mesterkéltége (csupa beállított „divatkép”) alapján rossz érzései támadtak.

INTERNETES JÁTÉKOK

Játszani nagyon jó, de azért akad néhány dolog, amire oda kell figyelni. A regisztráció során általában felhasználónevet, levelezési címet, születési dátumot kérnek – ugyanakkor el kell kerülni a lakcím, iskola kiadását és mindig használjunk korlátozó adatvédelmi beállításokat, erős jelszót!

Az „ingyenes” játékok sem mindig azok valójában, főleg a „kiegészítők” vásárlása esetén figyeljünk oda, nehogy az emelt díjas telefonhívás, sms a saját vagy szüleink pénztárcáját terhelje meg kínosan nagy összeggel.

PÉLDA

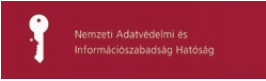

Bizonyos online játékoknál „megbüntetik” azt, aki túl korán kiszáll: eltilthatnak órákra-napokra-hetekre a játéktól, ami azzal a következménnyel jár, hogy hiába fizetted ki a teljes részvételi díjat vagy vásároltál már kiegészítőket, az érvényességi idő csökkenése miatt ezek a befizetések elvesznek.

Az online játékoknál komoly gondot okozhat a függőség kialakulása. A Kék Vonalhoz egy 15 éves fiú apja telefonált, mert a fiú elhanyagolja az iskolát, a családját, már edzésekre se jár el. Online játékokkal tölti minden idejét, meg ki tudja, még mi mindent csinál az interneten... A szülők úgy érzik, semmit nem tudnak tenni, hogy megállítsák ezt a folyamatot és kétségbe vannak esve, mert világos, hogy a fiú egy lejtőn csúszik lefelé...

Baj esetén **kihez** fordulhatok?

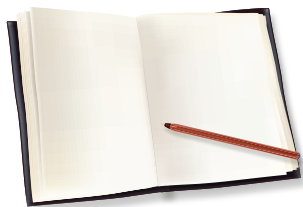

Kihez?	Elérhetőség	Milyen ügyben?
<p>Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság</p> <p>www.naih.hu</p> 	<p>1125 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 22/C.</p> <p>Tel: +36 1 391 1400,</p> <p>e-mail: ugyfelszolgalat@naih.hu</p>	<p>Ha személyes adataim védelmével (adatvédelem) vagy a közérdekű adatok nyilvánosságával (információszabadság) kapcsolatos alkotmányos jogaimmal összefüggő kérdésem van vagy ezeket a jogaimat sérelem érte vagy érheti.</p>
<p>Alapvető Jogok Biztosa</p> <p>www.ajbh.hu</p> 	<p>1051 Budapest, Nádor utca 22.</p> <p>Tel: +36 1 475 7100</p> <p>e-mail: panasz@ajbh.hu</p> <p>vagy külön gyerekeknek: kerdesemvan@obh.hu</p>	<p>Amennyiben egy hatóság tevékenysége vagy mulasztása alapvető jogom sérti vagy közvetlenül sértheti.</p>
<p>Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság</p> <p>www.nmhh.hu</p> 	<p>1133 Budapest, Visegrádi u. 106.</p> <p>Tel: +36 1 468 0673</p> <p>e-mail: info@nmhh.hu</p>	<p>Ha hírközlési szolgáltatók ellen kívánok panaszt benyújtani (például mobiltelefon-szolgáltatással, internet-szolgáltatással, postai szolgáltatásokkal kapcsolatos panaszok, kérértlen elektronikus hirdetés, spam bejelentése), illetve médiatartalom-szolgáltatók elleni panaszok esetén (például televízió- és rádióműsorokkal, ún. lekérhető médiatartalmakkal, nyomtatott és internetes sajtóban megjelenő tartalmakkal és egyéb internetes tartalmakkal kapcsolatos panaszok).</p>

Kihez?	Elérhetőség	Milyen ügyben?
<p>Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság</p> <p>Internet Hotline</p> 	<p>www.internethotline.hu</p> <p>1015 Budapest, Ostrom u. 23-25.</p> <p>e-mail: internethotline@internethotline.hu</p>	<p>Ha jogellenes, illetve gyerekekre veszélyes vagy káros internetes tartalmat szeretnék bejelenteni, erre az Internet Hotline bejelentő felületén (http://internethotline.hu/tart/index/31/Bejelentes) kilenc kategóriában (hozzájárulás nélküli hozzáférhetővé tett tartalom, pedofil tartalom, zaklatás, rasszista, idegengyűlöletre uszító tartalom, erőszakos tartalom, drogfogyasztásra csábító tartalom, terrorcselekményre felhívó, azt népszerűsítő tartalom, adathalász honlapok, illetve egyéb, kiskorúakra veszélyes tartalom) és az internethotline@internethotline.hu e-mail címen van lehetőség.</p>
<p>Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány</p> <p>www.kek-vonal.hu</p> 	<p>Tel.: 116-111</p> <p>e-mail: gyerekjogasz@kek-vonal.hu</p> <p>chat: http://chat.kek-vonal.hu</p>	<p>Ha gyerekként úgy érzem, bajba kerültem, zaklatnak a neten, rossz érzéseket keltő weboldalakkal vagy üzenetekkel találkoztam, vagy szülőként aggódok, mert gyerekeket rossz élmények érték a világhálón, és szeretnék valakivel együtt gondolkodva megoldásokat találni, illetve jogi kérdéseimre választ kapni.</p>

Kihez?	Elérhetőség	Milyen ügyben?
<p>Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat</p> <p>www.gyermekmento.hu www.saferinternet.hu</p> 	<p>H-1066 Budapest Teréz krt. 24.</p> <p>Tel: +36 1 475 7000 Fax: +36 1 302 4136</p> <p>ngysz@gyermekmento.hu</p>	<p>Ha előadást, képzést szeretnék szervezni iskolákban gyermekek, pedagógusok, szülők vagy szociális szakemberek részére a biztonságosabb internetezésről, az internet határtalan lehetőségeiről, a felhasználókra leselkedő veszélyek elkerülésének hatékony és egyszerű eszközeiről, vagy ilyen képzésben szeretnék részt venni.</p>

Az én **privacy-naplóm**: mi történt az online adataimmal az elmúlt héten/két hétben/egy hónapban?

Milyen körben osztottam meg magamról a magán-szférámba tartozó adatot? Esetleg más, ismerős vagy ismeretlen mit írt, mondott rólam? Elárultam-e online valakinek/valakiknek a nevemet, telefonszámomat, e-mail címemet? Bejelentkeztem website-okra? Letöltöttem vagy feltöltöttem fájlt a számítógépre? Használtam-e a mobiltelefonom online alkalmazásra? stb.

TESZTSOR

1. Megismerkedsz egy sráccal/lánnyal az interneten, aki nagyon bejön. Már régóta chateltek, mikor megkér, hogy küldj magadról neki képet:

- a) Na végre, annyira jól néz ki a profilképén, talán még össze is jöhötünk.
- b) Végülis, max nem tetszem neki.
- c) Dehogyan küldök, elvégre látja a profil képemen hogy nézek ki. Minek neki még több kép?

2. Bejelöl a Facebook-on egy személyt, akit még sosem láttál:

- a) Visszajelölöm, hogy minél több ismerősöm legyen.
- b) Még gondolkodom, hogy honnan ismerhetem.
- c) Nem jelölöm vissza. Sose láttam, nem is értem minek jelölt be.

3. Egy újságban ezt a feliratot olvasod: legújabb internetes örület, a mémelés:

- a) Na az meg mi?
- b) Valamit meséltek a suliban, valami ciki képekről van szó.
- c) Mármint arra gondolsz, amikor digitális fájl (többnyire képet) azért terjesztenek az interneten, hogy egy kínos eseten vagy akár egy hamis híren/manipulált képen, videón stb. minél többen szórakozzanak?

4. 15 évesen szeretnél megtekinteni egy oldalt, ami belépés előtt a következő lehetőségeket ajánlja fel: „elmúltam 18, megtekintem az oldalt” vagy „még nem múltam el 18, elhagyom az oldalt”.

- a) Nem értem, minek a megkülönböztetés.
- b) Bár 15 éves vagyok, attól még el tudom dönteni, mit nézhetek meg a neten és mit nem.
- c) Lehet, hogy valami kellemetlen élménytől kímélem meg magam, ha hanyagolom az oldalt?

5. Online játékon való regisztráláshoz bankszámlaszám megadása szükséges:

- a) Felőlem, a lényeg, hogy végre játszhaszak vele.
- b) Nem is tudom, meg kéne kérdezni valakit, aki jobban ért ehhez.
- c) Kizárt, meg fizetős oldalakra irányítanak.

6. Meglátod egy közösségi oldalon, hogy a barátnőd bikinis képeket töltött fel magáról:

- a) Na ezt nem hagyhatom, én is töltök fel néhány furdőrucis képet.
- b) Bikiniben azért nem, de felrakok néhány jobban sikerült fotót magamról.
- c) Majd letöltik egy csomóan a saját gépükre, aztán rajtam szórakoznak. Én biztos nem akarom viszont látni magam más gépén.

7. Kapsz az e-mail címre egy levelet, amelyben az áll, hogy te vagy egy egzotikus nyaralás szerencsés nyertese. Csak meg kell adnod a következő adatokat, és átveheted nyereményed: név, lakcím, telefonszám, bankszámlaszám, személyi igazolvány száma, adószám:

- a) Ezt a mázlit, már küldöm is az adatokat, nemsokára nyaralás!
- b) Mi alapján lettem én a nyertes? De végül is egy próbát megér.
- c) Ja persze, biztos kisorsolnak hetente. Ezek csak átverések, nem küldök nekik semmilyen adatot.

8. A barátod arról mesél, hogy valaki a nevében küldözget e-maileket az osztálytársaidnak:

- a) Ja persze! Hogy tudna más belépni az ő e-mail fiókjába?
- b) Szerintem megadhatta valakinek a jelszavát, aki most így megvicceli.
- c) Sajnos nem nehéz manapság feltörni más oldalát.

9. Azt hallottad az iskolában, hogy a fénykép személyes adatnak minősül:

- a) Nem. Személyes adat a név, cím, személyi igazolvány szám, stb. Ezt mindenki tudja.
- b) Nem, csak akkor, ha rá van írva az is, hogy kiről készült.
- c) Persze, hiszen egy kép alapján egyértelműen beazonosítható bárki.

10. Egy ismerősödnek visszaéltek a személyes adataival. Azt mesélte, hogy a NAIH-hoz fordult segítségért:

- a) Már akkor sem értettem mire gondolt.
- b) Ja, az biztos valami nemzetközi szerv, ami adatokkal foglalkozik.
- c) Ha jól tudom, a magyar adatvédelmi hatóságról van szó.

11. Egy diszkóban elkéri a telefonszámod:

- a) Megadom. Szeretek ismerkedni.
- b) Legyen, max nem veszem fel, ha rosszkor hív.
- c) Hallottam már különféle zaklatásos sztorikat. Inkább nem...

12. A 14 éves húgod csak a szüleid felügyelete mellett internetezhet:

- a) Elég gáz, hogy nem csinálhat azt a neten, amit akar.
- b) Minek ott ülni mellette, utólag is vissza lehet nézni a látogatott oldalakat.
- c) Biztos nem kellemes helyzet, de legalább nem lát olyat, ami nagyon nem neki való.

13. Egy haver feltöltött rólad az internetre egy kínos képet:

- a) Kicsit haragszom, de mindegy, megkérem, hogy törölje le és elfelejtve a dolog.
- b) Feltöltök én is róla valami ciki képet.
- c) Na szép... ezt már sosem szedem le a netről.

14. Azért regisztráltam a Facebookra, hogy:

- a) Hogy minél több emberrel megismerkedhessek, hogy feltehessek magamról képeket, megoszthassak én is videókat, posztolhassam, épp mit csinálok, merre járok.
- b) Ne maradjak le a többiektől. Már szinte mindenkinek van Facebookja, ahol minél több ismerőst gyűjthet.
- c) Megkeressem a barátaimat, és a rég nem látott ismerősöket.

15. Ha arról kérdeznak, hogy odafigyelek-e a személyes adataim védelmére, kijelenthetem, hogy igen, hiszen:

- a) Csak a szimpatikus embereknek árulom el a személyes adatokat.
- b) Csak akkor adok ki magamról adatot, ha valaki kéri, magamtól nem.
- c) Nem szoktam csak úgy minden ok nélkül bárkinek is kiszolgáltatni a rám vonatkozó adatokat.

ÉRTÉKELÉS

1. Legtöbb a) válasz esetén:

A válaszaid alapján jobban oda kellene figyelned a személyes adataid védelmére. Nem igazán tudod felmérni, hogy egyes esetekben milyen következményekkel járhat, ha meggondolatlanul bárkivel megosztod a telefonszámod, vagy kiteszel magadról képeket a közösségi oldalakra. Jó tanácsként ajánljuk figyelmedbe a tanulságos eseteket és hasznos tippet tartalmazó projektfüzet elolvasását!

Legtöbb b) válasz esetén:

A válaszaidból látszik, hogy hallottál már az adatvédelemről, vagy jó érzéked van hozzá, hogy egyes esetekben elkerüld a személyes adataid meggondolatlan közlését. Vannak olyan szituációk, amelyekben gyanakodsz, ha bizalmas adataidról kérdeznek - és ez így helyénvaló-, ám végül sok esetben mégis elárulod ezeket. Mivel tudásodon még lehet csiszolni, az ismereteid bővítésére jó szívvel ajánljuk a projektfüzet elolvasását!

Legtöbb c) válasz esetén:

Gratulálunk! Sikeresen teljesítetted az adatvédelmi gyorstesztet! Válaszaid alapján látszik, hogy tisztában vagy az adataid védelmét érintő kérdésekkel. A való életben, a hétköznapi helyzetekben is helyesen tudsz mérlegelni, hogy mikor szükséges adatot kiadnod magadról és mikor kerülhetsz bajba, ha túl sok információt osztanál meg. Csak így tovább, tudásod elmélyítésére kiváló segítséget nyújthat a projektfüzet elolvasása!

TIPPGYŰJTEMÉNY

Általános:

- A stílus maga az ember - ne jársd le Magad közönséges vagy durva megnyilvánulásokkal.
- Használj bonyolult jelszavakat és cseréld ezeket gyakran.
- Megnyitás helyett inkább töröld a gyanús eredetű vagy tartalmú üzeneteket, véleményeket. e klikkelj válogatás nélkül mindenre.

Közösségi háló:

- Ismerd és használd a biztonsági beállításokat!
- Posztolás előtt jól gondold át, hogy milyen információ kerül ki így Rólad a netre.
- Az online hírneved érték, ne rontsd le meggondolatlanul
- A valóban személyes infók ne legyenek nyilvánosak
- Jobban jársz egy szűkebb, de megbízhatóbb ismerősi körrel.
- Az egyenes út mindig a legrövidebb: légy őszinte barátaiddal, beszéljétek ki a sérelmeiteket, lehet, hogy csak egy buta félreértés az egész!
- Ha valaki fenyeget vagy zaklat a neten, azonnal jelentsd ezt az adminisztrátornak, nyomtasd vagy mentsd el a bizonyítékot és töröld a zaklatót az ismerőseid közül.

Mobil webes eszközök:

- Ne feledd, hogy a hálózaton soha sem vagy egyedül!
- Vigyázz, mert ha ellopják a készüléket, a rajta lévő adatok is illetéktelen kezekbe kerülnek!
- A telefonon is használj jelszó-és egyéb biztonsági védelmet.
- Ne add meg telefonszámod vagy e-mail címed akárkinek.
- Ha app-et vásárolsz, nézd előtte meg, hogy az alkalmazás mihez fér majd hozzá (pl. közösségi háló vagy helymeghatározás)
- Lehetőség van a helymeghatározás ki-és bekapcsolására.
- A nyilvános hálózatok (Wi-Fi hotspot) nem biztonságosak, veszélyt jelenthetnek az adataidra.
- Netes vásárláskor külön ellenőrizd a pénzmozgást.
- Gyanús jelentkezésekre (hanghívás, sms stb.) inkább ne reagálj, a gyanús forrásokat blokkold!
- Fényképezés/videózás előtt mindig kérj engedélyt az érintettől.
- Hozzájárulás nélkül ne posztolj képeket/videókat másokról.

ÉS A LEGFONTOSABB!

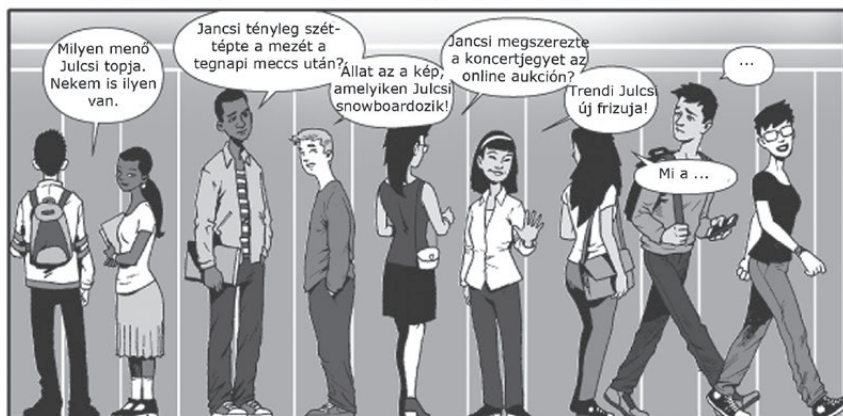

Másokkal ne tégy olyat, amit Te sem szeretnél soha átélni, de ha bajba kerülsz, gondold arra, hogy biztosan nem Te vagy az egyedüli, aki ezzel a problémával küszködik és kérj azonnal segítséget!

Közösségi kulcskérdések

Adatvédelem és internet

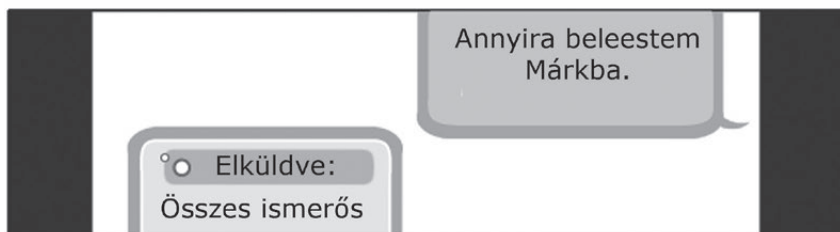
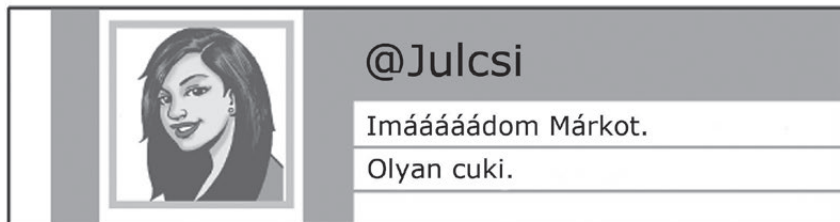
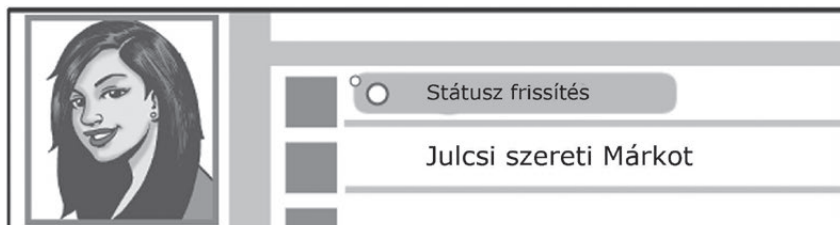

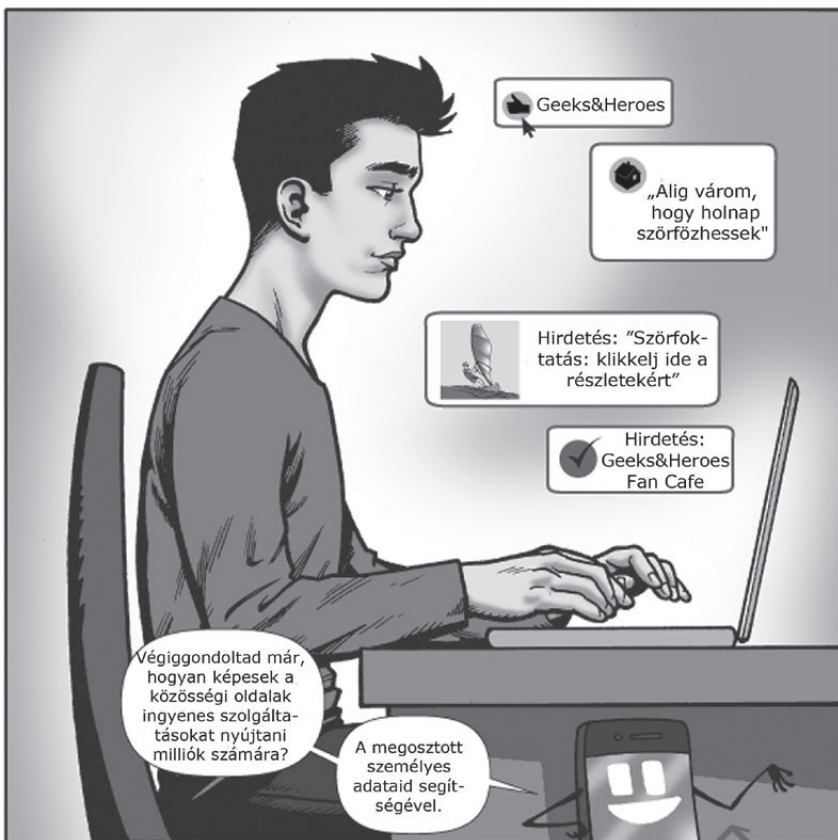

A képregény eredeti tartalma, illetve annak bármely alkotóeleme a kanadai adatvédelmi biztos hivatalának tulajdona és a kanadai adatvédelmi biztos előzetes engedélyével használható fel. A képregény fordítása a kanadai adatvédelmi biztos engedélyével és támogató hozzájárulásával készült. A honlap eredeti verziója az alábbi linken található meg: http://www.priv.gc.ca/youth-jeunes/fs-fi/res/gn_index_e.asp

Nemzeti Adatvédelmi és
Információszabadság Hatóság

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság

1125 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 22/c
Levelezési cím: 1530 Budapest, Pf.: 5

Telefon: +36 (1) 391-1400
Fax: +36 (1) 391-1410
Internet: <http://www.naih.hu>
e-mail: ugyfelszolgalat@naih.hu

Kiadja: a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság
Felelős kiadó: Dr. Péterfalvi Attila elnök
ISBN 978-963-08-7724-4